

Kunnskapsgrunnlag

Styrker og utfordringer i Sømna kommune

2020

Innhold

1 Innledning.....	6
1.1 Utfordringer og muligheter i Sømna	6
1.1.1 Hovedfunn i kunnskapsgrunnlaget.....	6
2 Overordnet	11
2.1 Kvalitetsutvikling over tid (kommunebarometeret og KOSTRA).....	11
2.2 Kommunal økonomi	11
2.3 Kommunens digitale modenhet	13
3 Befolkningsutvikling- og sammensetning.....	14
3.1 Befolkningsutvikling	14
3.2 Befolkningsframskriving	15
3.3 Innvandrere	20
4 Levekår	21
4.1 Andel husholdninger med lavinntekt	21
4.2 Barn (0-17 år) som bor i lavinntektshusholdninger.....	21
4.3 Barn av eneforsørgere	22
4.4 Inntektsulikhet (Gini).....	23
4.5 Arbeidsledighet	23
4.6 Uføretrygdede	24
4.7 Stønad til livsopphold	26
4.8 Arbeidsavklaringspenger	26
4.9 NEET-ungdom	27
4.10 Utdanning.....	28
4.11 Valgdeltakelse	30
5 Helsetilstand	31
5.1 Levealder	31
5.2 Sykefravær.....	31
5.3 Psykisk helse og rus	32
5.4 Tannhelsestatus.....	35
5.5 Hjerte- og karsykdommer.....	39
5.6 Muskel- og skjelettplager	40
5.7 Kreftforekomst	40
5.8 Diabetes type 2.....	41
5.9 ADHD	42

5.10 Luftveissykdommer	42
5.11 Demens.....	43
5.12 Trafikkulykker	44
5.12.1 Trafikksikkerhet	46
6 Helserelatert adferd	47
6.1 Fysisk aktivitet	47
6.2 Kosthold.....	49
6.3 Tobakksbruk	52
6.4 Alkohol og rus.....	54
7 Helse og omsorg	56
7.1 Dekningsgrad institusjon og bolig med heldøgns omsorg	56
7.2 Brukere i tjenesten fordelt etter tjenestenivå	57
7.3 Nøkkeltall pleie og omsorg.....	59
7.4 Utgifter helse- og omsorgstjenester	60
7.5 Framskrivning tjenestemottakere	60
7.6 Dagtilbud for eldre	62
8 Oppvekst.....	65
8.1 Barnehage.....	65
8.2 Grunnskole	68
8.2.1 Fravær.....	68
8.2.2 Spesialundervisning grunnskole	69
8.2.3 Grunnskolepoeng	70
8.2.4 Nasjonale prøver	71
8.2.5 Trivsel på skolen	73
8.2.6 Lokalmiljøet	73
8.2.7 Mobbing	74
8.2.8 Skolestress og press i hverdagen.....	75
8.2.9 Ensomhet blant ungdom	76
8.2.10 Barnevern	77
8.2.11 Helsestasjon- og skolehelsetjeneste	77
9 Kultur og frivillighet	78
9.1 Kulturskole.....	78
9.2 Kulturtilbud.....	78
9.3 Kulturelle møteplasser	79
9.4 Sosiale møteplasser.....	79
9.5 Frivillige organisasjoner.....	80

10 Boforhold.....	82
10.1 Oversikt boliger	83
11 Næringsliv.....	85
11.1 Sysselsatte	85
11.2 Bedrifter i kommunen	87
11.3 Pendling.....	87
11.4 Verdiskapning reiseliv.....	88
11.5 Kommunale næringsfond	89
11.6 Årsverk direkte på gårdbrukerne	89
11.7 Produksjon i landbruket	90
11.8 Leiejord/dyrkajord omdisponert fra landbruk (dekar).....	91
12 Arealbruk	93
12.1 Arealressurser	93
12.2 Arealbruksformål.....	93
12.3 Næringsareal i kommunen	94
12.4 Naturvernområder	94
12.5 Bredbånd	95
12.6 Andre prosjekter.....	96
12.7 Strandsonen	96
12.8 Oversikt grøntarealer	96
13 Miljø og klima	98
13.1 Klima og værforhold	98
13.2 Klimagass	99
13.3 Klimarisiko og næringslivet	102
13.4 Naturmangfold	104
13.4.1 Utvalgte naturtyper.....	106
13.4.2 Truede og sårbare arter.....	107
13.4.3 Fremmede skadelige arter	108
13.5 Drikkevannsforsyning	110
14 Kompetanse i kommunen	111
14.1 Kapasitet og kompetanse	111
14.1.1 Kompetanse i pleie og omsorg	112
14.1.2 Kompetanse i grunnskole	113
14.1.3 Kompetanse i barnehage.....	114
14.1.4 Brannfaglig kompetanse.....	115
15 Kommunal forvaltning.....	116

15.1 Eiendomsforvaltning	116
15.2 Formålsbygg	116
15.3 Avløp.....	116
15.4 Havn.....	117
15.5 Kommunale veier	117
16 Beredskap	118
16.1 Kommunal kriseberedskap.....	118
16.2 Sømna brann og redning	119

1 Innledning

Plan- og bygningsloven §10-1 stiller krav om at kommunestyret minst én gang i hver valgperiode, og senest innen ett år etter konstituering, skal utarbeide og vedta en kommunal planstrategi.

Planstrategien bør omfatte en drøfting av kommunens strategiske valg knyttet til samfunnsutvikling, herunder sektorenes virksomhet og tjenesteproduksjon, langsiktig arealbruk og miljøutfordringer og på den bakgrunn en vurdering av kommunens planbehov i valgperioden. I tillegg skal kommunen etter Folkehelseloven §5 ha en oversikt over helsetilstanden i befolkningen og faktorer som påvirker positivt og negativt. Trekk ved utviklingen som kan skape eller opprettholde sosiale eller helsemessige forskjeller skal man være særlig oppmerksom på.

Som bakgrunnsmateriale til den kommunale planstrategien er det utarbeidet dette kunnskapsgrunnlag som tar for seg status og utvikling i Sømna kommune. Kunnskapsgrunnlaget vil ikke gi en fullstendig oversikt over alle områder i kommunen, men det peker på viktige forhold som kan bidra til en felles forståelse av nåsituasjonen og fremtidige behov i kommunen. Det vil bidra til et godt grunnlag for et systematisk og målrettet planarbeid. Kunnskapsgrunnlaget skal fungere som et godt utgangspunkt for kommunestyrets prioritering av planoppgaver.

1.1 Utfordringer og muligheter i Sømna

Det skjer en sentralisering i landet som helhet og i Nordland. Sømna, som er en liten distriktskommune, står overfor flere utfordringer, både når det kommer til økonomi og handlingsrom, men også med hensyn til befolkningsutviklingen. Antall innbyggere reduseres, samtidig som andelen eldre og pleietrengende vokser raskt. Flere unge arbeidstakere velger å bosette seg i større byer etter videregående skole, og blir værende i sentrale strøk også når de stifter familie. Dette utfordrer den langsiktige bærekraften for distriktskommunene.

Da Sømna kommunestyre 3. september dedikerte en hel dag til å drøfte fremtidsbilder for Sømna-samfunnet ble det rettet et spesielt fokus på befolkningsutvikling, helse, oppvekst, levekår og attraktivitet. Utfordringer knyttet til en forventet større andel eldre i kommunen fremover, utenforskap, fravær i skolen og rammebetingelser for bolyst og næringsutvikling i Sømna var noen av temaene som ble tatt opp. Kommunens rolle som tjenesteyter og samfunnsutvikler og innovasjonsmuligheter i kommunal sektor ble også en del av kommunestyrets drøfting. Det er tydelig at det for Sømna kommune er viktig å ha fokus på å styrke og utvikle en attraktivitet som er økonomisk, miljømessig og sosialt bærekraftig på langt sikt. Kommunalt planarbeid skal bidra til dette.

1.1.1 Hovedfunn i kunnskapsgrunnlaget

Kunnskapsgrunnlaget presenterer statistikk, tabeller og informasjon som er hentet fra Statistisk sentralbyrå (SSB), KOSTRA-rapporteringen, kommunehelse statistikkbank, Ungdata, BrukerPlan, NAV og Utdanningsdirektoratet. Dette materialet er supplert med lokal kunnskap.

Noen hovedfunn fra kunnskapsgrunnlaget oppsummeres her:

Økonomi:

- *Kostnadsveksten har de siste årene vært større enn inntektsveksten i Sømna kommune.*
- *Kommuneøkonomien er sårbar, og det er behov for økonomisk omstilling.*

Digitalisering:

- *Sømna kommune er i ulik grad digitalisert. Skolene har kommet langt, men den administrative tjenesteproduksjon hemmes av manglende digitalisering.*
- *Den teknologiske infrastrukturen holder varierende kvalitet.*

Befolkningsutvikling:

- *Det er befolkningsnedgang i Sømna, og den forventes å fortsette i årene som kommer.*
- *I 2019 ble det kun født ni barn i Sømna. Det er et unormalt lavt antall og en nedgang på 7 barn fra 2018. Det forventes at det fødes 12 barn i Sømna i 2020.*
- *Sømnas befolkning er aldrende. I 2020 utgjør gruppen av innbygger på 80 år eller eldre 6 % av den samlede befolkningen. Denne andelen forventes å vokse til 15 % i 2050.*
- *Det samlede antall barn og unge i kommunen forventes å bli mindre i årene som kommer, men antall barn i barnehagealder forventes å øke noe frem mot 2035.*
- *De fleste innvandrere og barn av innvandrere som nå er bosatt i Sømna kommune kommer fra Europa.*

Levekår:

- *Det har siden 2015 vært en større andel lavinntektshusholdninger i Sømna enn i landet som helhet. Andelen av barn som vokser opp i lavinntektshusholdninger øker.*
- *Sømna har over flere år hatt lav arbeidsledighet, men har under koronapandemien opplevd at flere står utenfor arbeidslivet.*
- *Sømna har en høy andel unge uføre, og ligger også over landsgjennomsnittet på andel uføre i alderen 45-66 år.*
- *Sømna har høyere andel av befolkningen med grunnskole og videregående skole som høyest fullførte utdanningsgrad enn gjennomsnittet i Nordland og i Norge.*
- *Sømna har bedre valgdeltakelse til kommunestyrevalg enn gjennomsnittet for Nordland og Norge som helhet.*

Helsetilstand:

- *Levealderen for menn i Sømna er 78,8 år og for kvinner 83,0 år. Det er marginalt lavere enn landsgjennomsnittet.*
- *Det er kartlagt flere kvinner enn menn som har utfordringer knyttet til psykisk helse. Mange bor alene og mange har ansvar for barn. Ofte har mennesker med psykiske helseutfordringer også dårlig fysisk helse.*
- *Innbyggere i Sømna som er kartlagt med et rusproblem bruker oftest alkohol, men også cannabis og illegale legemidler brukes. Mange av de kartlagte er i meningsfull aktivitet i hverdagen.*
- *Blant Sømnas ungdom er det flere jenter enn gutter som opplever å slite psykisk. Sømna har hatt en positiv utvikling knyttet til kartlagte utfordringer med psykisk helse blant ungdom.*
- *15 % av Sømnas ungdommer opplever å være ensomme. Det er færre enn landsgjennomsnittet på 20 %.*
- *Det er færre innbyggere i Sømna som oppsøker legevakt og fastlege med psykiske symptomer og lidelser enn i Nordland og i Norge som helhet.*
- *Det er generelt god tannhelse blant barna i Sømna kommune, og Sømna nådde i 2019 regionale mål for tannhelse blant 5-åringene, 12-åringene og 18-åringene.*
- *Sammenlignet med Norge og Nordland er det få innbyggere i Sømna med hjerte- og karsykdommer.*
- *Det er færre innbyggere i Sømna med muskel- og skjelettsykdommer og –plager enn gjennomsnittet både regionalt og nasjonalt.*
- *Sømna ligger over landsgjennomsnittet for nye tilfeller av tykk- og endetarmskreft. For lungekreft ligger Sømna på landsgjennomsnittet, og for brystkreft ligger Sømna betydelig under landsgjennomsnittet.*
- *Det er en økning i antall innbyggere i Sømna som behandles medisinsk for type 2 diabetes.*

- Sømna ligger høyt i andel innbyggere som bruker ADHD-medisin, og andelen har vært økende siden 2012.
- Andelen av innbyggere som mottar medisinsk behandling for KOLS og astma er økende i Sømna, men andelen er fortsatt betydelig lavere enn i Nordland og Norge som helhet.
- Andelen av eldre med demens forventes å øke i takt med at levealderen øker.
- Sømna kommune har en positiv utvikling knyttet til trafikkulykker med færre antall skadde på vegnettet.

Helserelatert adferd:

- Ungdommene i Sømna er mer aktive enn den gjennomsnittlige norske ungdommen, men 10 % av ungdommene trener aldri.
- 18 % av Sømnas voksne menn og 21 % av Sømnas voksne kvinner oppgir at de er minst 30 minutter moderat fysisk aktive i fire eller flere dager i uken. Gjennomsnittet for Nordland er 20 % for både menn og kvinner.
- Det er betydelige utfordringer knyttet til overvekt og fedme blant Sømnas innbyggere.
- Ingen ungdommer i Sømna røyker eller snuser daglig, og det er færre som oppgir å ha vært beruset i 2019 enn tidligere år.

Helse og omsorg:

- I Sømna har 62 % av beboerne på sykehjem et omfattende pleiebehov. Landsgjennomsnittet er 79 %.
- 15,8 % av Sømnas innbyggere over 80 år bodde i 2019 på sykehjem. Gjennomsnittet for Nordland var 12,9 % og for Norge (uten Oslo) 11,9 %.
- 114 brukere fikk i 2019 hjemmesykepleie, 63 hadde praktisk bistand og 36 fikk matombringning.
- Utgiftene til helse- og omsorgstjenester per innbygger har økt kontinuerlig de siste årene.
- Det er et stabilt antall hjemmeboende eldre som bruker kommunalt dagtilbud i Sømna. I 2019 økte antall brukere fra 12 til 15.
- Sømna har et mangelfullt dagtilbud spesielt for brukergruppen innen rus og psykisk helse.

Oppvekst:

- Det er en større andel barn som går i barnehage i Sømna sammenlignet med landsgjennomsnittet, og kommunen har full barnehagedekning.
- Sømna kommune tilfredsstiller bemanningsnormen for barnehager.
- Sømna har lavere korrigerte brutto driftsutgifter til barnehager per oppholdstimer enn gjennomsnittet i Norge, KOSTRA-gruppen og Nordland, men utgiftene er økende.
- Det er et høyt gjennomsnittlig fravær blant grunnskoleelevene i Sømna både sammenlignet med landsgjennomsnittet, KOSTRA-gruppe, Nordland og nabokommunene.
- Det er en høy andel elever som får spesialundervisning i Sømna, men det er nedgang i andelen for alle klassetrinn.
- Grunnskolepoengene har økt i Sømna i 2018/2019, og ligger over målet om et gjennomsnitt på 41 poeng.
- Resultatene for nasjonale prøver viser at Sømna ligger under landsgjennomsnittet i engelsk og lesing på 5. trinn. I regning ligger Sømna likt med gjennomsnittet for Nordland. For 8. trinn og 9. trinn har elevene fra Sømna bedre resultater enn fylkes- og landsgjennomsnittet i lesing og regning. I 2020 ser man en bedring av resultatene i nasjonale prøver.
- Ungdommene er svært fornøyd med lokalmiljøet sitt, og trekker frem natur, skole og ungdomsklubben LIME som hovedgrunner.
- 68 % av ungdommene i Sømna er fornøyd med skolen sin og begrunner dette med skolelokaler, kantine og gode lærere.

- 9 % av Sømna ungdommer oppgir å ha blitt utsatt for plaging/trusler eller utfrysing av andre unge på skolen eller i fritiden. Tallet har gått betydelig ned siden 2012 hvor det var 21 %. Flere oppgir å ha opplevd å bli truet på nett.
- Mange ungdommer opplever skolestress, og har utfordringer med å takle generelt prestasjons- og kroppspress.

Kultur og frivillighet:

- 39,8 % av Sømna barn i alderen 6-15 år gikk i kommunal kulturskole i 2019. Det er en svært høy andel.
- Størsteparten av Sømna ungdommer i 8.-10. klasse kommer i ungdomsklubben Lime.
- Sømna har en rik frivillighet, men kan oppleve utfordringer knyttet til rekruttering av frivillige. Frivillighetsforum møtes to ganger per år.

Boforhold:

- Over 80 % av Sømna innbyggere bodde i eid bolig i 2019.
- 23,6 % bor på landbrukseiendom.
- 6,1 % bor trangt.
- Sømna kommune har 31 omsorgsboliger for utleie
- Sømna kommune har 18 kommunale leiligheter for utleie.

Næringsliv:

- Det er 832 sysselsatte med arbeidssted i Sømna. 251 er ansatte i Sømna kommune og 955 sysselsatte som har bosted i Sømna.
- Det er en liten oppgang i antall sysselsatte i industri, bygg- og anleggsbransjen, transportnæringen og personlig tjenesteyting. Det er nedgang i antall sysselsatte i primærnæringen, varehandel og overnatting/servering.
- Det har gjennomsnittlig vært 12 nyetableringer per år de siste 5 årene.
- Det er ca. 152 årsverk direkte på gårdsbrukene i Sømna. Det anslås at jordbruket i alt opprettholder godt over 400 årsverk i kommunen. Sømna er Nordlands største landbrukskommune.

Arealbruk:

- Størstedelen av Sømna areal er skog og åpen fastmark.
- Ca. 839 daa er avsatt til boligbebyggelse i kommunen, hvorav 647 daa er bebyggt.
- Ca. 212 daa er avsatt til fritidshusbebyggelse i kommunen, hvorav 164 daa er bebyggt.
- Ca. 318 daa er avsatt til industri, hvorav 198 daa er bebyggt.
- Sømna har tre statlig sikrede friluftsområder.
- Sømna har 7 verneområder med hjemmel i naturmangfoldloven.

Miljø og klima:

- Jordbruket sto i 2017 for 59,5 % av de direkte klimagassutslipp i Sømna. 31,1 % av utslippene kom fra sjøfart og 7,2 % fra veitrafikken.
- Sømna berggrunn består hovedsakelig av glimmerskifer og glimmergneis i et belte langs den vestre og sentrale delen av Sømna-halvøya med Kvaløya. Granitt og dioritt finnes i østre del av halvøya og gabbro innerst ved Ursfjorden i nord.
- Vest i kommunen finnes strandflaten med dyrkningsjord og bosetning.
- I Sømna kommune er det 3 lokaliteter med den utvalgte naturtypen kystlynghei.
- 98 % av Sømna befolkning er tilkoblet kommunalt vannforsyning. Vannkvaliteten er god.

Kompetanse i kommunen:

- 74,5 % av de ansatte innen pleie og omsorg hadde i 2019 helsefaglig utdanning.

- 96,7 % av lærerne i Sømna kommune oppfylte kompetansekravene i skoleåret 2019/2020. Det er en høyere andel enn gjennomsnittet for både Nordland og Norge som helhet.
- Normen for andel barnehagelærere i forhold til grunnbemanning er oppfylt i Sømna kommunale barnehager.

Kommunal forvaltning:

- 45 % av kommunens innbyggere er tilknyttet kommunalt avløp.
- Det offentlige veinettet i Sømna kommune består av ca. 70 km fylkesvei og 52 km kommunale veier. Det er 3,4 km med gang- og sykkelvei som Statens vegvesen/Nordland fylkeskommune forvalter.

Kommunalt beredskap:

- Brannvesenet er kommunens største redningstekniske ressurs som kan stille med mye personell på kort tid.

Brann og redning overtar flere oppgaver som tidligere var håndtert av politi.

2 Overordnet

2.1 Kvalitetsutvikling over tid (kommunebarometeret og KOSTRA)

Sømna havner på 256. plass i kommunebarometeret for 2020.

Kommunebarometeret gir en årlig oversikt og rangering av norske kommuner både innenfor økonomi og ulike tjenesteområder. For Sømna kommune sin del viser Kommunebarometeret 2020 (som viser tilstanden året før) en stigning på 27 plasser fra året før. Kommunen er på 256. plass av 422 kommuner. Plasseringen er justert med hensyn til økonomiske rammebetingelser. Rangeringene må tas for det de er - indikasjoner - men barometeret kan danne grunnlag for diskusjoner om økonomi, tjenestekvalitet, innovasjonsbehov etc.

2.2 Kommunal økonomi

Utfordringsbilde

I dette dokumentet pekes det på utfordringer som Sømna kommune står ovenfor. Økonomien er den viktigste rammen for hvilke muligheter vi har til å svare på de utfordringene vi møter fremover, og hvordan vi gjør det.

Sømna kommune har et årlig driftsbudsjett på ca. 155 MNOK. Kostnadsveksten de siste årene har vært større enn inntektsveksten, og dette har lagt press på det økonomiske handlingsrommet. Den økte kostnadsveksten har de siste 2 årene vært saldert med bruk av disposisjonsfond, og det er derfor helt nødvendig med fokus på tiltak for kostnadsreduksjoner fremover.

Finansielle måltall

I ny kommunelov har kommunestyret en plikt til å vedta finansielle måltall for utviklingen av kommunens økonomi. Det ble vedtatt finansielle måltall for Sømna kommune i forbindelse med budsjettbehandlingen i desember 2019. Følgende måltall ble vedtatt for planperioden 2020-2023:

Finansielle måltall 2020-2023:	
Måltall 1:	Netto driftsresultat på 1,75 % i løpet av økonomiplanperioden.
Måltall 2	Planlagte låneopptak skal ikke overstige budsjetterte avdrag.

Slik situasjonen er i dag har vi utfordringer med å oppnå samtlige måltall. Det krever omstilling og endring for at vi skal kunne nå målsetningene våre, noe som er en forutsetning for en langsiktig sunn kommuneøkonomi. Sømna kommune bør også vedta et måltall som sier noe om størrelsen på disposisjonsfondet fremover.

Utvikling netto driftsresultat

Netto driftsresultat viser hvor mye som kan disponeres til avsetninger og investeringer etter at driftsutgifter, renter og avdrag er betalt.

	2019	2018	2017	2016
Netto driftsresultat	- 4 528 345,00	8 231 200,00	4 619 184,00	2 208 102,00
Netto driftsresultat av driftsinntekter (%)	-1,99 %	3,53 %	2,26 %	1,04 %

Den økonomiske utviklingen sett bakover i tid har vært preget av lav handlefrihet og varierende resultater. 2018 ser bra ut på papiret, men hadde det ikke vært for den store utbetalingen fra Havbruksfondet på 6,2 MNOK ville resultatet vært annerledes.

Utfordringen fremover vil være å finne riktig nivå på tjenestene, som bidrar til en bærekraftig utvikling samtidig som vi oppnår en sunn kommuneøkonomi over tid. For å snu trenden må driftsutgiftene reduseres / driftsinntektene økes.

Utvikling lånegjeld

Det er utfordrende å lage langsiktige prognoser for utvikling av lånegjeld fremover. Vi har de siste årene planlagt mange investeringsprosjekter, men det viser seg at vi ofte ikke får gjennomført det som planlegges, i tillegg til at det oppstår nye investeringer i budsjettåret. Dette gjør det vanskelig å planlegge, og vanskelig å prioritere på lang sikt.

	2019	2018	2017	2016
Lånegjeld	168 065 416,00	174 228 206,00	173 266 351,00	181 786 809,00

Utviklingen på langsiktig gjeld har vært positiv og man har redusert gjelden i takt med målet. Det vil være viktig for kommuneøkonomien at man ikke øker lånegjelden ytterligere. En økning i lånegjeld vil gjøre at man blir mer sårbar for renteøkninger og avdragskostnadene vil øke.

Disposisjonsfond

Det er anbefalt å ha et disposisjonsfond som i størrelsesorden utgjør rundt 10 % av driftsinntektene. For Sømna kommune betyr dette i 2019 ca. 22,7 MNOK. Sømna kommune har per 01.01.20 et disposisjonsfond på 26,6 MNOK. Det er i 2020 lagt opp til å bruke ca. 7,0 MNOK for å bringe budsjettet i balanse og man vil da være under anbefalingen. Det blir derfor veldig viktig at man i 2021-2024 klarer å tilpasse driften kommunens inntekter slik at man ikke må tære ytterligere på fondet for å få budsjettet i balanse.

Frie inntekter

Tabellen under viser utvikling i frie inntekter.

	2016	2017	2018	2019
Skatteinntekter	39 653 988,00	41 810 916,00	44 273 289,00	46 881 068,00
Rammetilskudd	94 110 924,00	98 235 825,00	99 558 140,00	101 357 575,00
Sum frie inntekter	133 764 912,00	140 046 741,00	143 831 429,00	148 238 643,00
Antall innbyggere 31.12	2047	2020	2014	1975
Skatteinntekter pr. innbygger	19 371,76	20 698,47	21 982,77	23 737,25
Frie inntekter pr. innbygger	65 346,81	69 330,07	71 415,80	75 057,54
Driftsutgifter	209 254 694,00	218 763 294,00	225 002 678,00	234 604 820,00
Skatteinntekter i %	18,95 %	19,11 %	19,68 %	19,98 %
Rammetilskudd i %	44,97 %	44,91 %	44,25 %	43,20 %
Sum frie inntekter i % av driftsutgifter	63,92 %	64,02 %	63,92 %	63,19 %

Frie inntekter er skatteinntekter og rammetilskudd som vi mottar fra staten. Dette er hovedvekten av våre inntekter, som skal finansiere en stor andel av våre løpende driftsutgifter

Frie inntekter har vokst i absolutte kroner, men relativt sett ser man en trend til at de dekker lavere del av våre driftsutgifter. Det vil si at mer og mer har blitt finansiert gjennom andre inntekter enn frie inntekter.

Innbyggertall er et viktig element for vår økonomi, og inntektene våre avhenger i stor grad av innbyggertallet og den demografiske utviklingen. En aldrende befolkning vil gi økte kostnader.

2.3 Kommunens digitale modenhet

Tiltakende digitalisering og en rask og dynamisk teknologisk utvikling endrer hele verden og påvirker vårt liv i stort og smått. Dette gjelder også en liten kommune som Sømna. Innbyggerne forventer at kommunen tilbyr digitale løsninger, og digitale løsninger gir kommunen muligheter til å fornye og forbedre kommunens tjenester, kommunikasjon og administrasjon. En gjennomdigitalisert kommune er bra for kommunens omdømme og fremtidige økonomiske bærekraft.

Hovedtrekkene i kommunens digitale tilstand:

- Kommunen har tatt i bruk sak-/arkivsystemet Ephorte, men det er ikke rullet ut til hele organisasjonen.
- Den teknologiske infrastrukturen holder varierende kvalitet, og den huses i stor grad av kommunen selv.
- Skolene har kommet langt i digitalisering gjennom satsingen på nettbrett i undervisning og læring. Barnehagene har utarbeidet en IKT-plan.
- De fleste enheter har rimelig god tilgang på fagsystemer.
- Den administrative tjenesteproduksjonen hemmes av manglende digitalisering.
- ROS-analyse for informasjonssikkerhet må oppdateres.

Kommunen mangler en overordnet IKT-strategi som viser mål og veivalg.

3 Befolkningsutvikling- og sammensetning

Kunnskap om befolknings sammensetning og utvikling danner grunnlaget for planlegging av fremtidens tjenstedimensjonering. Denne kunnskapen ligger dessuten til grunn for å forstå folkehelseutfordringer og er et utgangspunkt for å vurdere muligheter og utfordringer for kommunen i framtiden.

3.1 Befolkningsutvikling

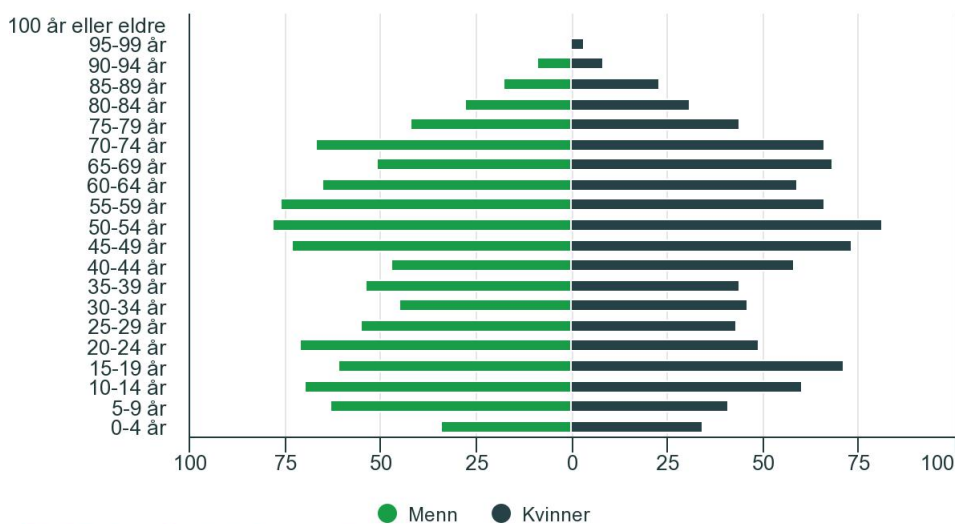
Ved utgangen av 2019 hadde Sømna kommune 1975 innbyggere. Det var en nedgang på 39 innbyggere sammenlignet med året før. Basert på tidligere års befolkningsframskrivninger var vi ved utgangen av 2019 på det innbyggertallet vi så for oss å være i 2030.

Antall innbyggere per 1.1 i perioden 2010-2020

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
2041	2025	2038	2033	2047	2063	2031	2047	2020	2014	1975

Kilde: SSB

Aldersfordeling per 1.1.20

Kilde: SSB

I andre kvartal 2020 er folketallet i Sømna 1990 innbyggere.

I 2019 ble det født kun 9 barn i Sømna, en drastisk nedgang og 7 færre enn i 2018. Også for Nordland var det en stor befolkningsnedgang. Der gikk den totale befolkningen ned med 839 personer. Ikke siden i 1997 har nedgangen i befolkningen i fylket vært større fra ett år til et annet, enn det var i fjor.

Antall fødte barn i perioden 2010-2020

2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
20	14	16	20	16	23	10	18	11	16	9	12*

Kilde: SSB

*Forventet antall

En faktor som spiller inn på befolkningsutviklingen er fødselsoverskudd. Med unntak av to år har antall fødsler gått jevnt og trutt ned i Nordland de siste ti årene. I 2019 ble det født 385 færre barn i fylket enn i 2010. Det lave fødselstallet har resultert i fødselsunderskudd i 2018 og i 2019. Det er nærliggende å tenke seg at det lave fødselstallet har sammenheng med at det særlig er personer i aldersgruppen 20–29 år som flytter ut fra fylket. I perioden 2009–2018 var nettoutflyttingen for denne gruppen på nesten 8.500 personer i Nordland. I tillegg har antall fødsler per kvinne gått betydelig ned de siste årene. Ser man bort fra inn- og utvandring, må fruktbarhetstallet i et land være ca. 2,1 for at folketallet ikke skal synke på sikt. I Nordland var fruktbarhetstallet på 1,54 i 2018.

Innvandring har i lang tid vært nøkkelen til den positive befolkningsutviklingen i fylket. Men også innvandringen er på vei ned, og spesielt hvis vi sammenligner med toppårene 2012–2016. I 2019 var innvandringen 12 prosent lavere enn året før og 27 prosent lavere enn i 2010.

En nedgang i innbyggertall betyr at det blir færre arbeidskraftressurser tilgjengelig for bedrifter og offentlig sektor. Det betyr også mindre etterspørsel etter varer, tjenester og boliger, som igjen vil påvirke omsetningen i butikker, tjenestetilbud og boligpriser. Færre innbyggere betyr at frie inntekter i form av skatteinntekter og rammeoverføringer fra staten til kommunene og fylkeskommunen går ned. Det vil igjen kunne gi seg store utslag i økonomien til den enkelte kommune og påvirke tjenestetilbudet som skoler, barnehager, helse og omsorg, veier og kollektivtilbud.

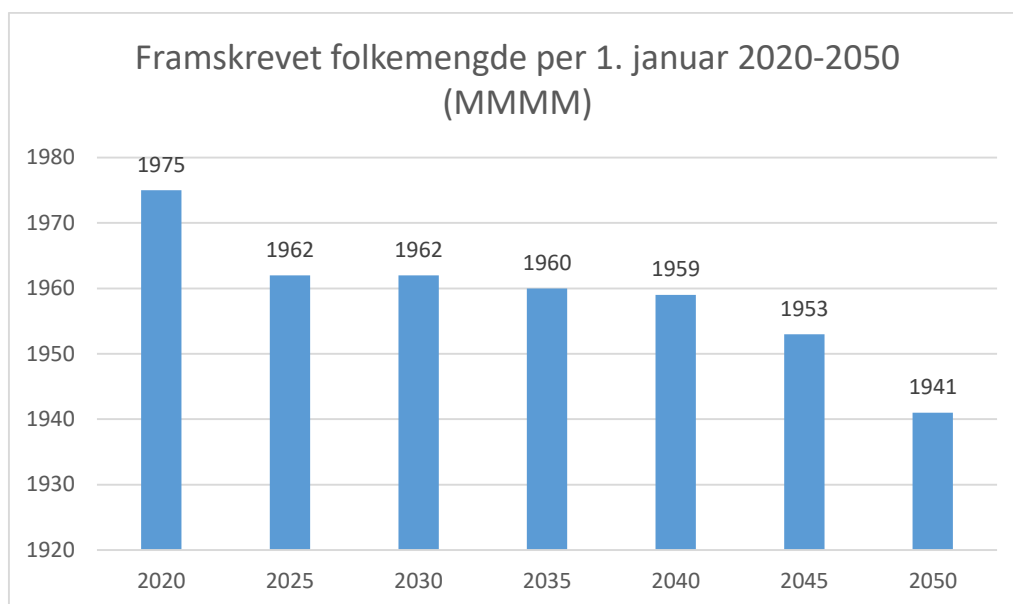
Et lavt befolkningstall har også betydning for utdanningstilbudet i fylket. Høsten 2019 vedtok fylkestinget i Nordland å legge ned flere linjer på videregående skoler i fylket, der manglende søkertall ble oppgitt som en viktig årsak til dette. Tilsvarende vil en nedgang i innbyggertall kunne påvirke tilbudet ved Nord universitet, som i stor grad rekrutterer sine studenter fra fylket.

Kommunen får ikke bosatt flyktninger og innbyggertallet er det laveste på mange år. Dette påvirker direkte kommunens frie inntekter og svekker det økonomiske handlingsrommet.

3.2 Befolkningsframskriving

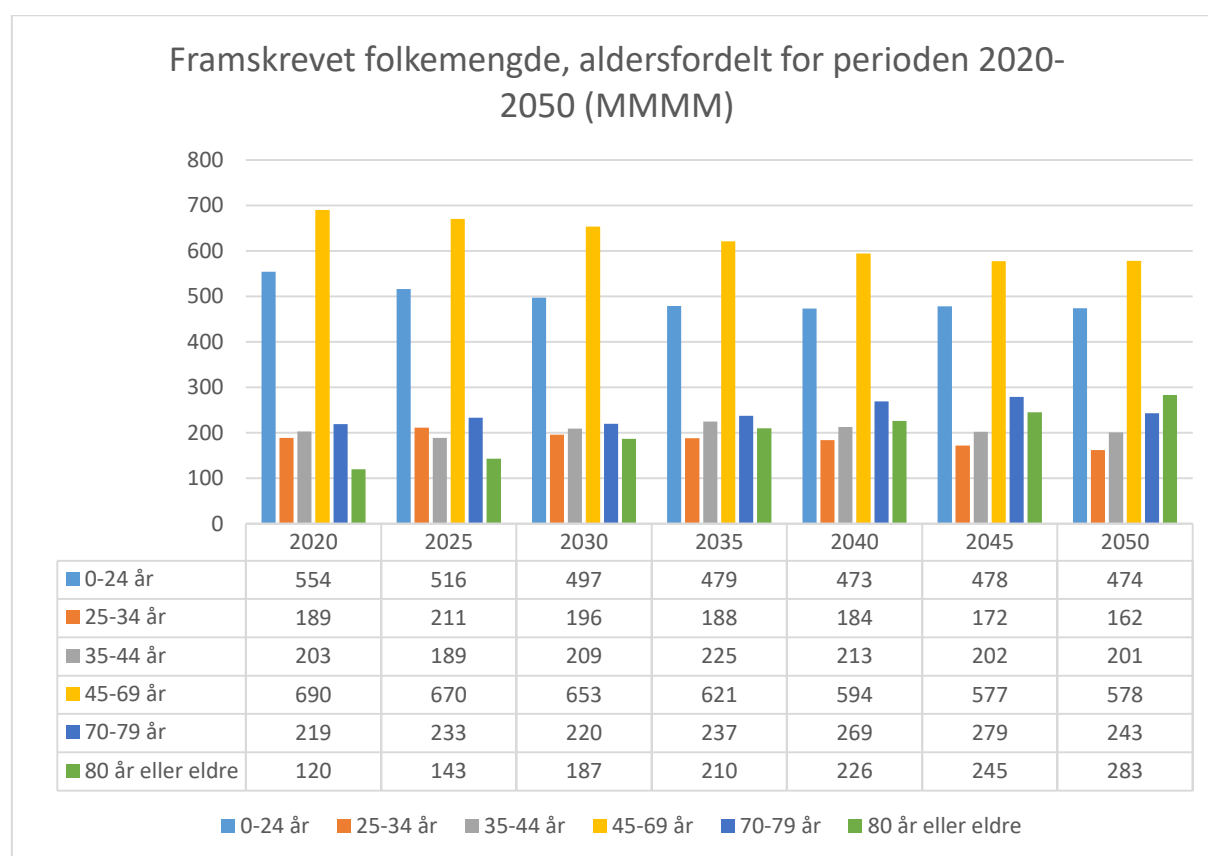
Det er umulig å forutsi den framtidige befolkningsutviklingen helt nøyaktig. Det legges til grunn statistiske forventninger til flytting, fruktbarhet, dødelighet og innvandring i befolkningsframskrivingene, men virkeligheten kan avvike fra disse forventningene. Derfor er det noe usikkerhet knyttet til prognosene. Det ble i august 2020 presentert nye prognoser for befolkningsutviklingen nasjonalt og lokalt. Befolkningsframskrivingene ble sist utarbeidet i 2018.

Med utgangspunkt i det statistiske hovedalternativet (MMMM), som legger middels fruktbarhet, innenlands flytting og innvandring til grunn, kan man forvente en befolkningsnedgang i Sømna i perioden 2020–2050. Som tabellen under viser, forventes folketallet å falle fra 1975 personer 1. januar 2020 til 1962 personer i 2030, 1959 personer i 2040 og 1941 personer i 2050.

Kilde: SSB 2020

Ser man nærmere på hovedalternativets prognoser for alderssammensetningen i befolkningen er den overordnede tendensen at befolkningen er aldrende. Det er en tydelige nedgang i samlet antall barn og unge i kommunen fra 554 personer i alderen 0-24 år i 2020 til 497 personer i samme aldersgruppe i 2030. Nedgangen forventes å fortsette frem mot 2050.

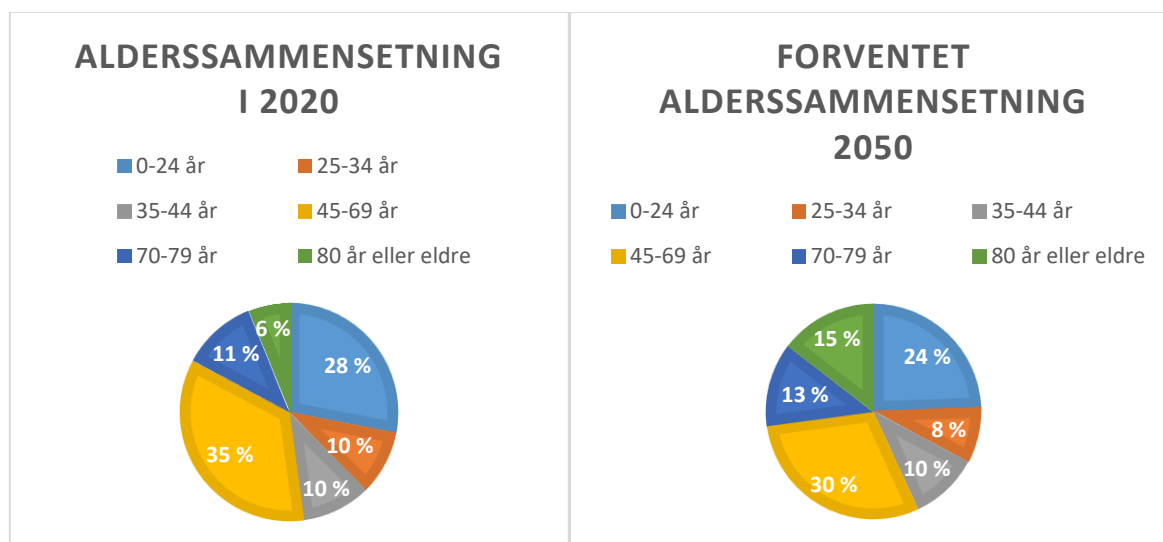

Kilde: SSB 2020

Frem mot 2025 forventes gruppen i alderen 25-34 år og øke noe, men vil etter hvert bli mindre. Det er et relativt stabilt nivå i antall innbyggere i alderen 35-44 år i perioden, men for gruppen i alderen

45-69 år er tendensen at den vil bli mindre i årene som kommer fra 690 personer i 2020 til 653 personer i 2030 og 578 personer i 2050. Gruppen på 80 år eller eldre vokser i perioden. I 2020 er det 120 innbyggere i Sømna på 80 år eller eldre. I 2030 forventes det 187 personer i samme aldersgruppe, og i 2050 forventes 283 personer på 80 år eller eldre. Også i gruppen fra 70-79 år er det som hovedtendens en betydelig vekst frem mot 2045. Deretter en forventet nedgang frem mot 2050.

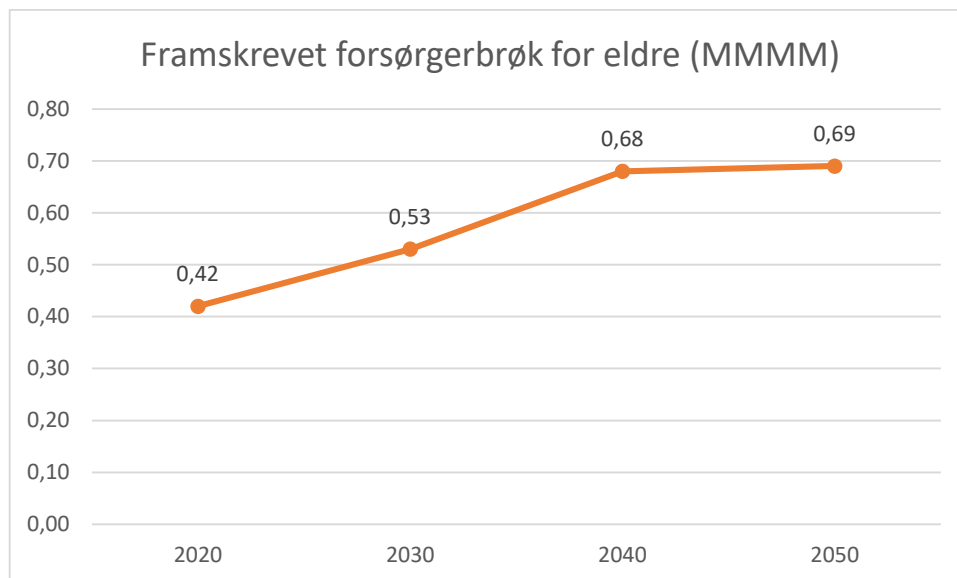
Som diagrammene under viser forventes andelen av innbyggere over 80 år å vokse fra 6 % i 2020 til 15 % i 2050 ifølge hovedalternativet i befolkningsframskrivingene.

Kilde SSB 2020

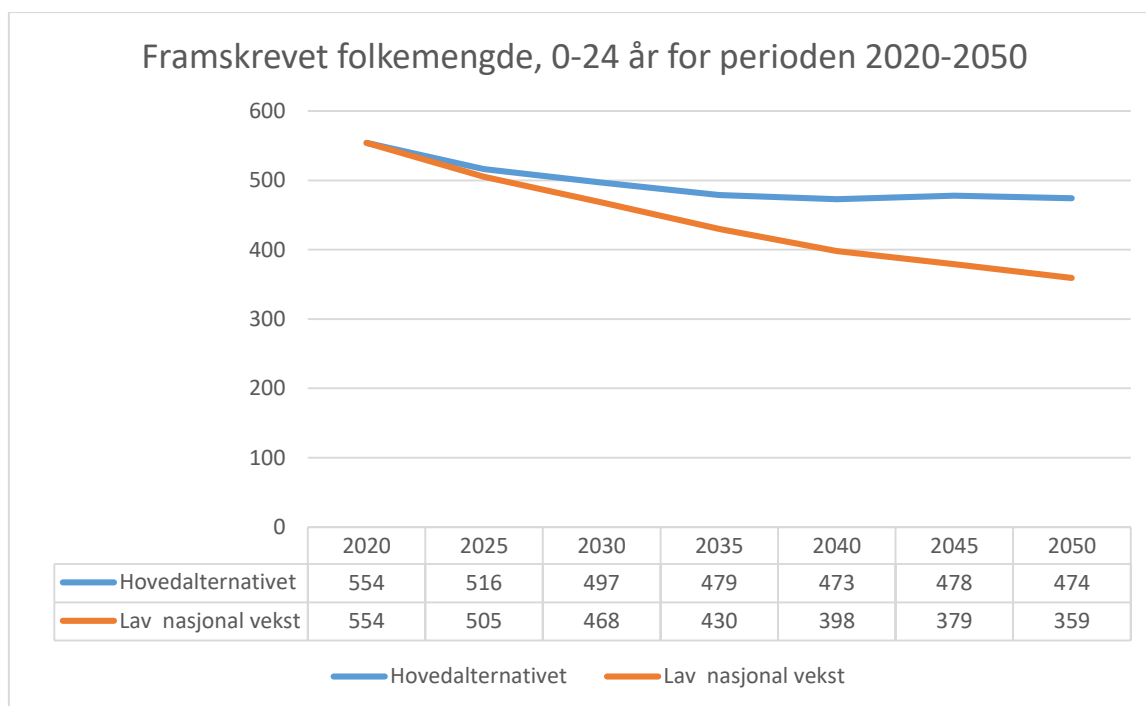
Forsørgerbrøk

Forsørgerbrøken synliggjør hvor mange innbyggere kommunen har over 65 år i forhold til andelen av innbyggere i alderen 20-64 år. Jo større dette tallet er, jo flere innbyggere over 65 år er det per innbygger i alderen 20-64 år. Med en høy forsørgerbrøk er det med andre ord færre yrkesaktive til å forsørge gruppen av eldre innbyggere.

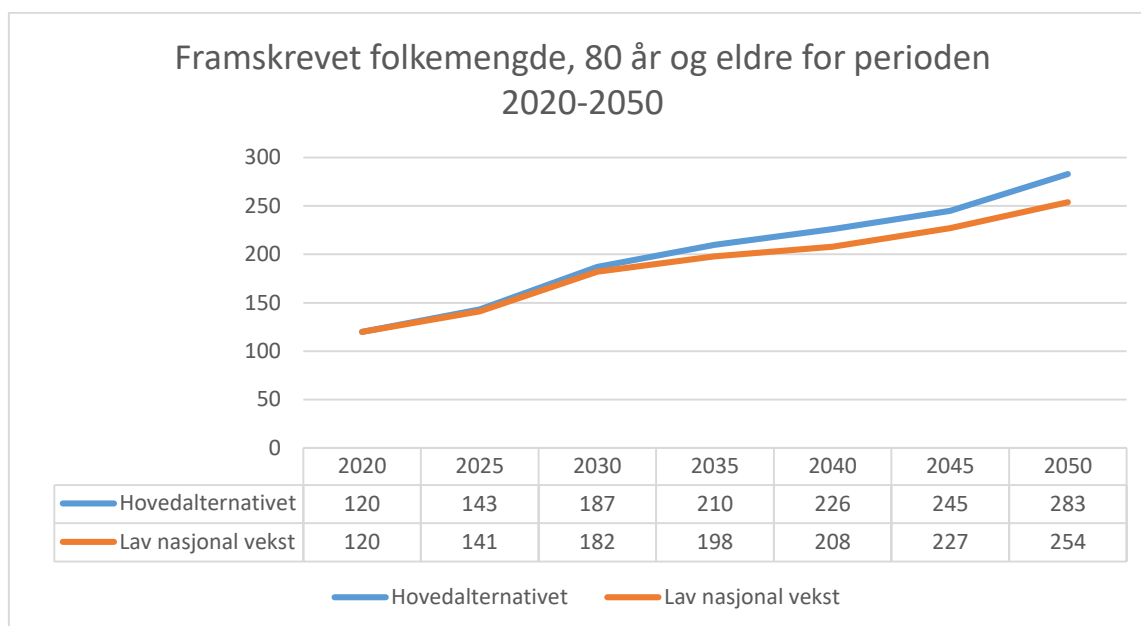

For Sømna kommune forventes forsørgerbrøken å øke i fremtiden, som en naturlig følge av at andelen eldre forventes å øke i kommunen uten at andelen av yrkesaktive innbyggere øker tilsvarende. I 2020 er forsørgerbrøken 0,42 og den forventes å øke til 0,69 i 2050.

Det har tidligere vært relevant for Sømna kommune å vurdere prognoser som baserer seg på lav nasjonal vekst. Her ser man de samme hovedtendensene som skissert for hovedalternativet, men her vil nedgangen i antall barn og unge i kommunen bli mer dramatisk.

Kilde: SSB 2020

Kilde: SSB 2020

Både prognosen basert på hovedalternativet og prognosen basert på lav nasjonal vekst viser en betydelig økning i antall eldre i årene som kommer. De kommunale tjenestene må allerede nå planlegges med tanke på fremtidige forventede utfordringer. Det er mange faktorer som virker inn på hvordan de demografiske endringene vil påvirke de kommunale helse- og omsorgstjenestene, som sykkelighet, økonomi, nærhet til sykehus og utdanningsinstitusjoner, utviklingen i teknologi og organisering av tjenestene. Behovet for heldøgnsopphold kan reduseres ved tidlig innsats i god boligplanlegging, hverdagsmestring/ hverdagsrehabilitering, velferdsteknologi, aktivitets- og fritidstilbud og med gode tjenester i hjemmet.

Befolkningsutvikling blant barn og unge

Utviklingen i antall barn og unge i Sømna vil også få betydning for dimensjonering tjenestetilbudet i kommunen. Ser man nærmere på forventet antall barn i barnehagealder og forventet antall barn i grunnskolealder viser hovedalternativet at gruppen av barn i alderen 0-5 år forventes å vokse noe de neste 15 årene, for deretter å minke igjen. For gruppen i alderen 6-15 år forventes det en nedgang fra 248 innbyggere i 2020 til 192 i 2030. Etter 2030 forventes gruppen å øke noe til et stabilt nivå rundt 200 personer i aldersgruppen frem mot 2050.

Framskrevet folkemengde, 0-5 år og 5-16 år 2020-2050 (hovedalternativet, MMMM)							
	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050
0-5 år	91	91	101	104	103	99	96
6-15 år	248	219	192	193	202	205	202

Kilde: SSB 2020

Med prognosene basert på lav nasjonal vekst forventes antall barn i alderen 0-5 år som hovedtendens å bli mindre i hele perioden. Det samme er tilfellet for gruppen i alderen 6-15 år.

Framskrevet folkemengde, 0-5 år og 6-15 år (lav nasjonal vekst, LLML)							
	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050
0-5 år	91	81	86	82	78	73	68
6-15 år	248	219	181	169	165	158	151

Kilde: SSB 2020

Det er avgjørende kontinuerlig å avdekke hvilke prognoser som vurderes å passe best på virkeligheten i kommunen ved å sammenligne faktiske tall med de framskrevne. I vurderingen av spesielt behovet for barnehageplasser fremover har det stor betydning om fruktbarheten i Sømna blir som forventet i hovedalternativet, og om kommunen vil oppleve sterk tilflytting av barnefamilier eller ikke.

3.3 Innvandrere

Innvandrere kan potensielt være utsatte grupper. Vi trenger å ta godt nok imot både de som kan gå rett ut i arbeidsliv og de som trenger mer hjelp. Uansett vet vi at den største utfordringen for arbeid og sosialt liv er språk. Innvandrere og barn og voksne med flyktninge-bakgrunn har mer psykiske helseplager enn etnisk norske og færre oppgir å ha god helse enn etnisk norske. Det er store helsemessige forskjeller mellom ulike innvandrergupper i Norge (Folkehelseinstituttet 2014).

Antall innvandrere og norskfødte innvandrere

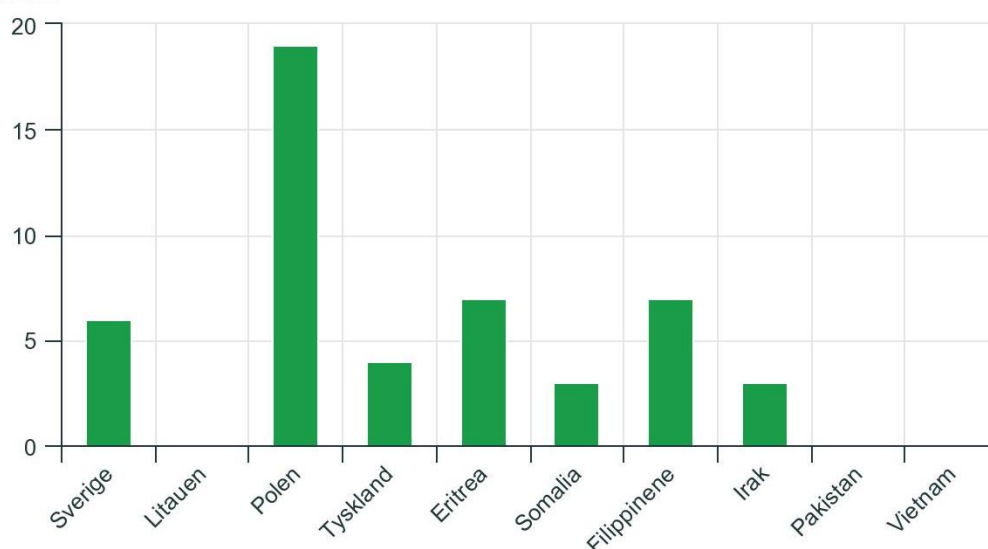
2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
61	58	75	93	119	125	140	146	166	172	156

Kilde: SSB

Majoriteten av innvandrere kommer fra Europa (uten Tyrkia).

Personer med innvandrerbakgrunn. Utvalgte land, 2020

Personer

Kilde: SSB

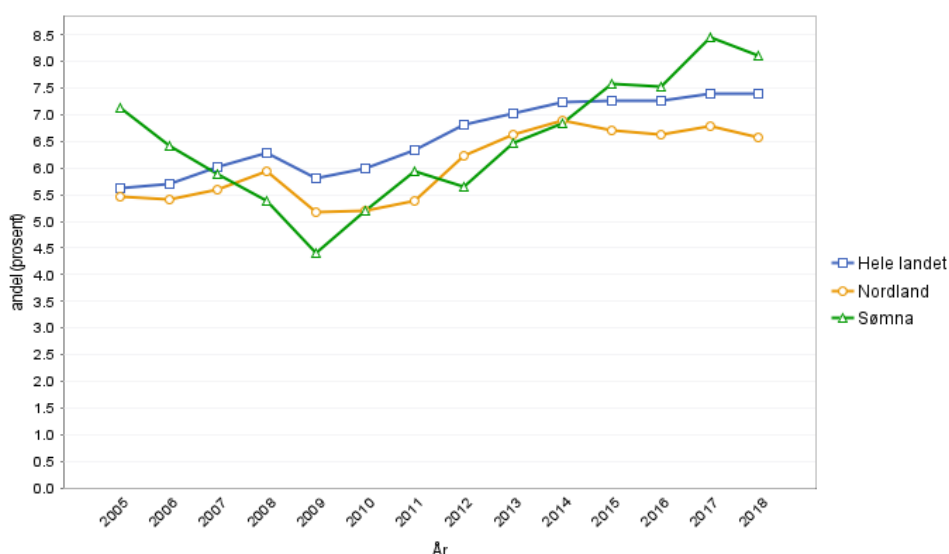
Figuren viser hvor mange personer som bor i kommunen som enten har innvandret selv eller er barn av to innvandrere med bakgrunn fra utvalgte land.

4 Levekår

Inntektsfordeling i befolkningen og utdanningsnivå er grunnleggende indikatorer for levekår i en befolkning. Å avdekke inntekt og økonomi for befolkningen i Sømna er en del av en analyse av potensielle påvirkningsfaktorer for befolkningens helse. Det er påvist en sammenheng mellom inntektsnivå og helsetilstand, og befolkningens generelle levevilkår har stor betydning for i hvilken grad man lykkes med gode levevaner. Lav inntekt øker sannsynligheten for dårlig selvopplevd helse, sykdom og for tidlig død. I tillegg har det å vokse opp i familier som over tid har lavinntekt stor betydning for barns helse og velferd.

4.1 Andel husholdninger med lavinntekt

Lavinntekt (husholdninger ekskl. brutto finanskapital over 1G) - EU 60 alle aldre

Kilde: Kommunehelse statistikkbank

(Tabellen viser personer som bor i husholdninger med inntekt under 60 % av nasjonal medianinntekt, beregnet etter EU-skala).

Sømna har flere husholdninger som betegnes som lavinntektshusholdninger. Siden 2015 har andelen av lavinntektshusholdninger i Sømna ligget over landsgjennomsnittet og snittet for Nordland. Som tabellen viser, er andelen av lavinntektshusholdninger i 2018 8,1 % i Sømna. Landsgjennomsnittet var samme år 7,4 % og gjennomsnittet for Nordland var 6,6 %.

4.2 Barn (0-17 år) som bor i lavinntektshusholdninger

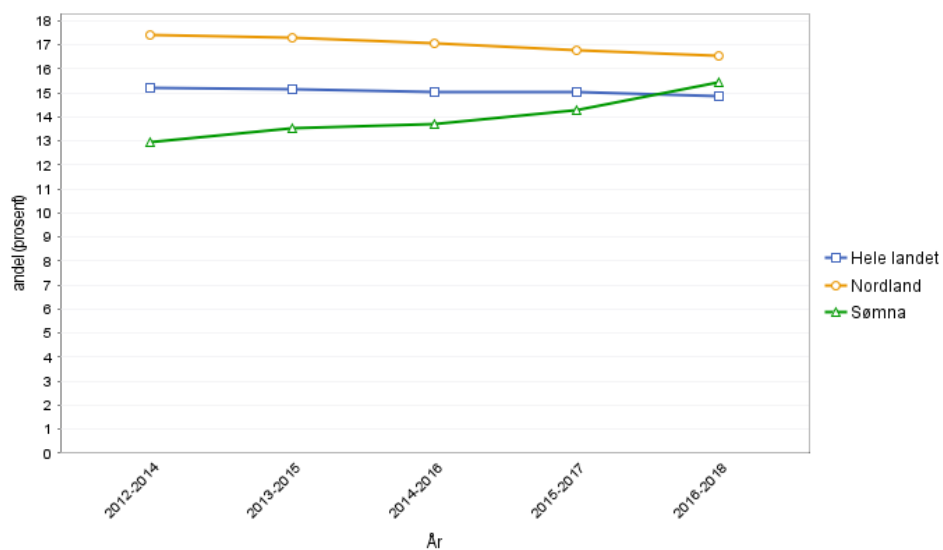
Vi vet lite om hvordan lav inntekt i familien påvirker barns helse, men studier som har fulgt samme barn over tid, har funnet at barn har flere symptomer på psykiske problemer når familien har dårlig økonomi, og færre symptomer når familien har god økonomi. Ifølge familiestress-modeller kan dette skyldes at lav inntekt fører til stress i hjemmemiljøet som øker nivåer av konflikt, kaos og uforutsigbarhet (Folkehelseinstituttet 2018)

Kilde: KommuneHelsa statistikkbank

Siden 2013 har kommunen ligget over landssnittet og snittet i Nordland. Selv om det er en nedgang fra 2017 til 2018, har kommunen en høy andel med 11,2 %. Det vil si at det er 45 barn som bor i lavinntektshusholdninger.

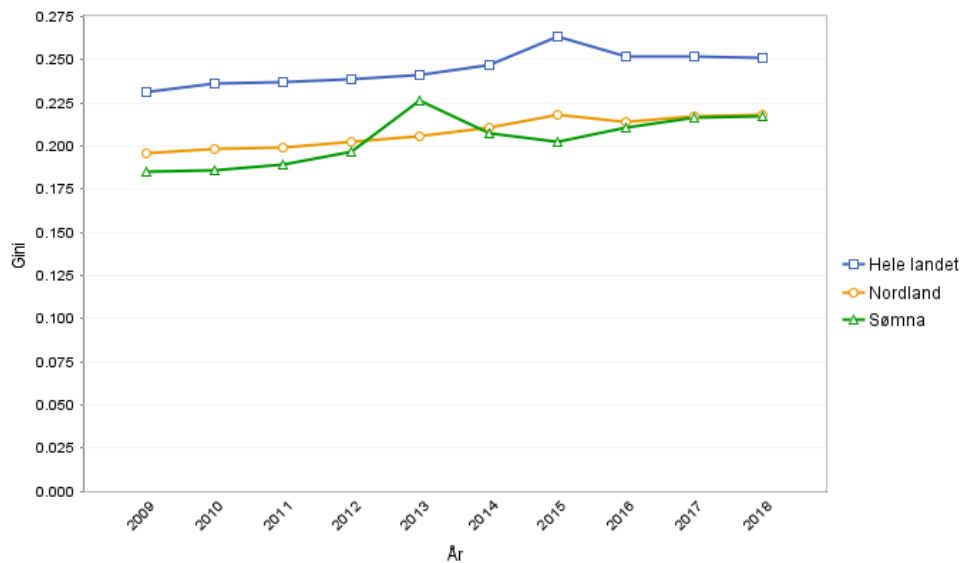
4.3 Barn av eneforsørgere

Kilde: KommuneHelsa statistikkbank

Det er 15 % barn av eneforsørgere. Dette er likt som landssnittet og 2 % lavere enn snittet i fylket.

4.4 Inntektsulikhet (Gini)

Kilde: Kommunehelse statistikkbank

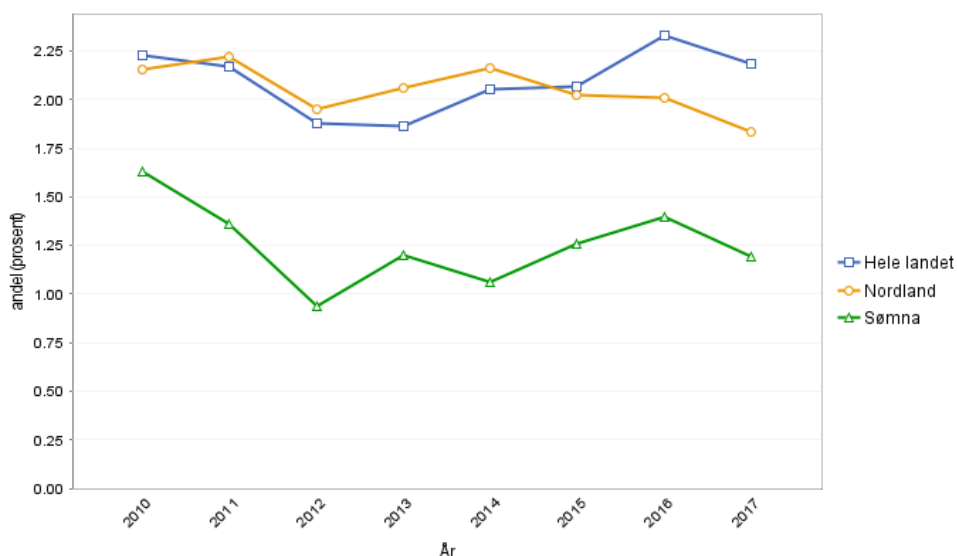
Likhet i fordelingen av økonomiske ressurser påvirker antakelig andre samfunnsmessige forhold positivt, og det antas at stor økonomisk ulikhet i et samfunn kan lede til økt kriminalitet, kulturelle forskjeller og konflikter mellom ulike grupper i samfunnet (Folkehelseinstituttet 2020). Det er også nærliggende å anta at stor inntektsulikhet kan medføre at det i samme befolkningsgruppe også er store sosiale helseforskjeller. Ifølge Folkehelseinstituttet (2020) har alle inntektsgrupper i Norge fått bedre helse de siste 30 årene, men helseforskjellene mellom personer med ulik sosioøkonomisk status har økt. Helsegevinsten har vært størst for personer med lang utdanning og høy inntekt. Denne gruppen har høyere forventet levealder enn personer med kortere utdanning og lavere inntekt. Høy inntektsulikhet i en kommune kan dermed indikere at det også er store forskjeller i den generelle helsen i befolkningen.

Gini-koeffisienten beskriver inntektsulikhet og varierer fra 0 til 1. Jo større koeffisienten er, desto større er inntektsulikheten. For Sømna var Gini-koeffisienten i 2018 0,22. Koeffisienten har i perioden 2009-2018 variert fra 0,18 til 0,22. Gini-koeffisienten ligger nå på samme nivå som for fylket, men under landsgjennomsnittet.

4.5 Arbeidsledighet

Arbeidsledige antas å være en utsatt gruppe både økonomisk, helsemessig og sosialt. Personer som står utenfor arbeidsliv og skole har oftere dårligere psykisk helse og mer usunne levevaner enn personer som er i arbeid.

Arbeidsledighet, 15-74 år

Kilde: KommuneHelse statistikkbank

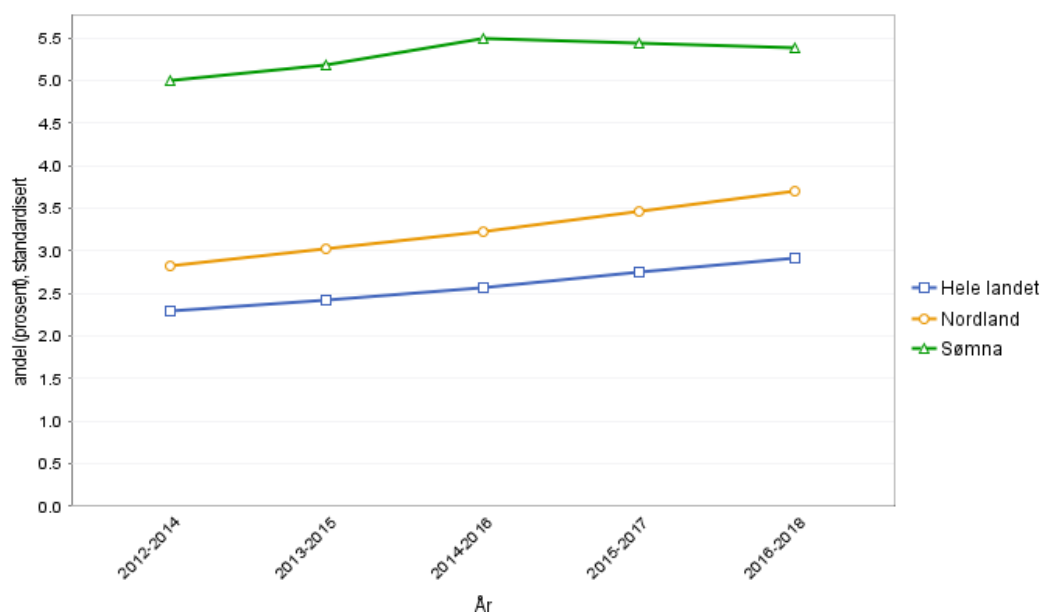
Sømna har over flere år hatt lav arbeidsledighet sammenlignet med fylket og landet. I 2017 var det i snitt 1,6 % menn og 0,8 % kvinner som var arbeidsledige. Da covid-19 pandemien kom til landet i mars økte arbeidsledigheten betraktelig, også i Sømna.

4.6 Uføretrygdede

Arbeid gir tilgang til viktige helsefremmende ressurser som sosiale relasjoner, identitet, personlig vekst, og økonomisk trygghet. Høy sysselsetting der også personer med redusert arbeidsevne har et arbeid å gå til, vil være positivt for folkehelsen. Gruppen som mottar uføreytelser er en utsatt gruppe helsemessig (fysisk og psykisk) og materielt. Hvor mange som mottar uføreytelser er en indikator på helsetilstand, men må ses i sammenheng med næringslivet, utdanningsnivået og jobbtilbudet i kommunen.

Grupper som står utenfor arbeidsliv og skole har oftere dårligere psykisk helse og mer usunne levevaner enn de som er i arbeid. De siste ti årene har andelen som får sykemelding og uføretrygd vært høyere i Norge enn i andre OECD-land. Økte helseproblemer i befolkningen kan ikke forklare dette. Årsakene til sykefravær og uførepensjon er vanskelige å fastslå. Ofte er de sammensatte, og forhold som usikker arbeidssituasjon, nedbemanning og livsstilsfaktorer kan påvirke sykefraværet og andelen som søker.

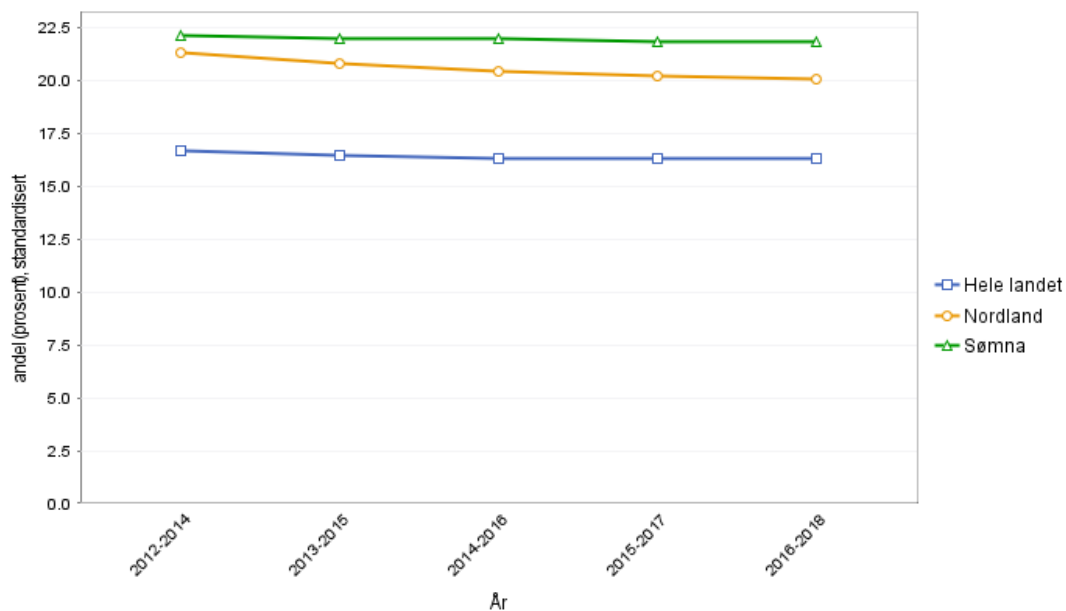
Andel varig uføre 18-44 år

Kilde: Kommunehelsa statistikkbank

Kommunen har en høy andel unge uføre. Den har vært ganske stabil de siste årene, og ligger nå på 5,4 %. Landssnittet er 2,9 % og snittet i Nordland er 3,7 %.

Andel varig uføre 45-66 år

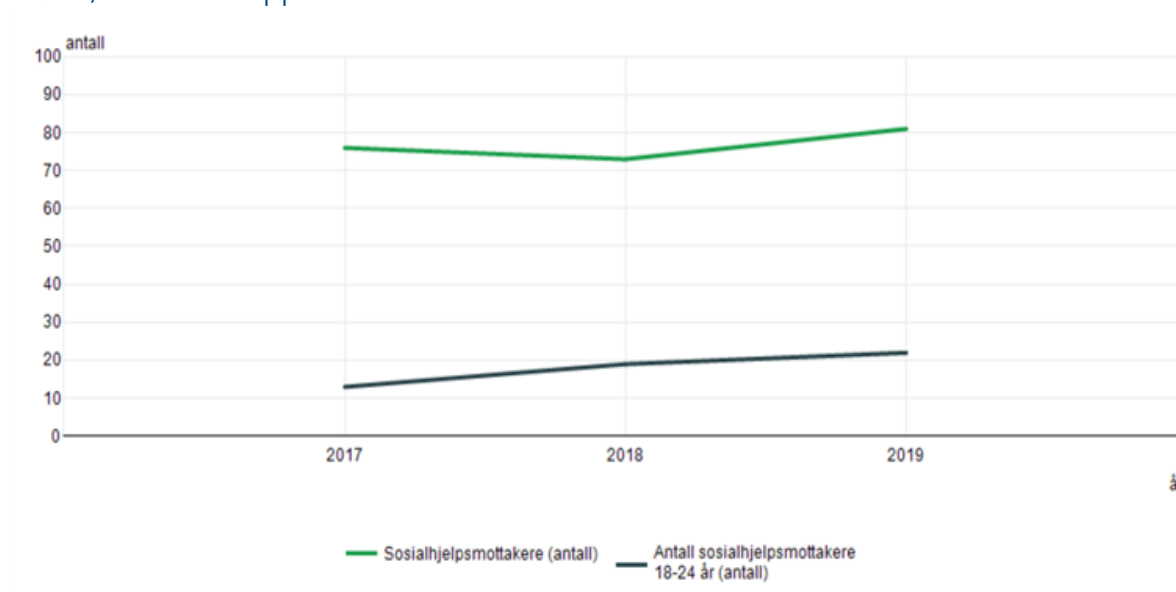

Kilde: Kommunehelsa statistikkbank

Også for aldersgruppen 45-66 år har kommunen en høy andel uføre. Det er 21,8 %, noe som har vært stabilt de siste årene. Vi ligger litt over fylkessnittet som er 21,8 % og langt over landssnittet som er 16,3 %.

Befolkningsgrupper som ikke deltar i arbeid eller utdanning kan ofte ha dårligere helse og mer usunne levevaner, enn de som er i arbeid eller under utdanning. De siste ti årene har andelen som får sykemelding og uføretrygd vært høyere i Norge enn i andre OECD-land (Folkehelseinstituttet 2020).

4.7 Stønad til livsopphold

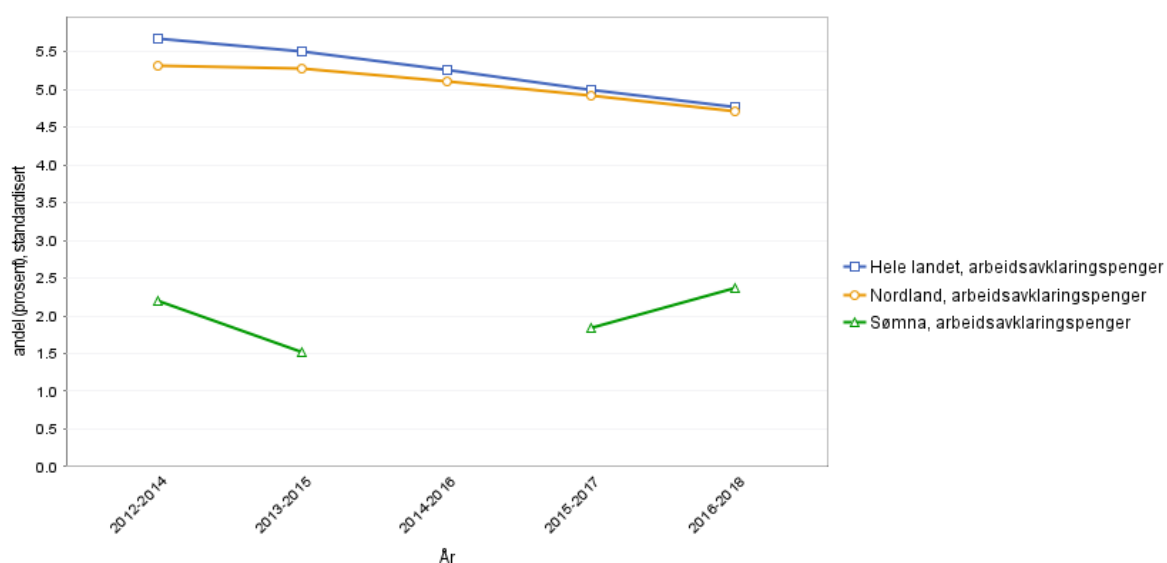

Kilde: SSB

Kommunen har en relativt høy andel mottakere av sosialhjelp. Det som er positivt jfr. KOSTRA er at stønadslengden for den enkelte er kort. Dette betyr at den enkelte ikke er langvarig mottaker av sosialhjelp, men raskt kommer over i annen inntektsbringende aktivitet.

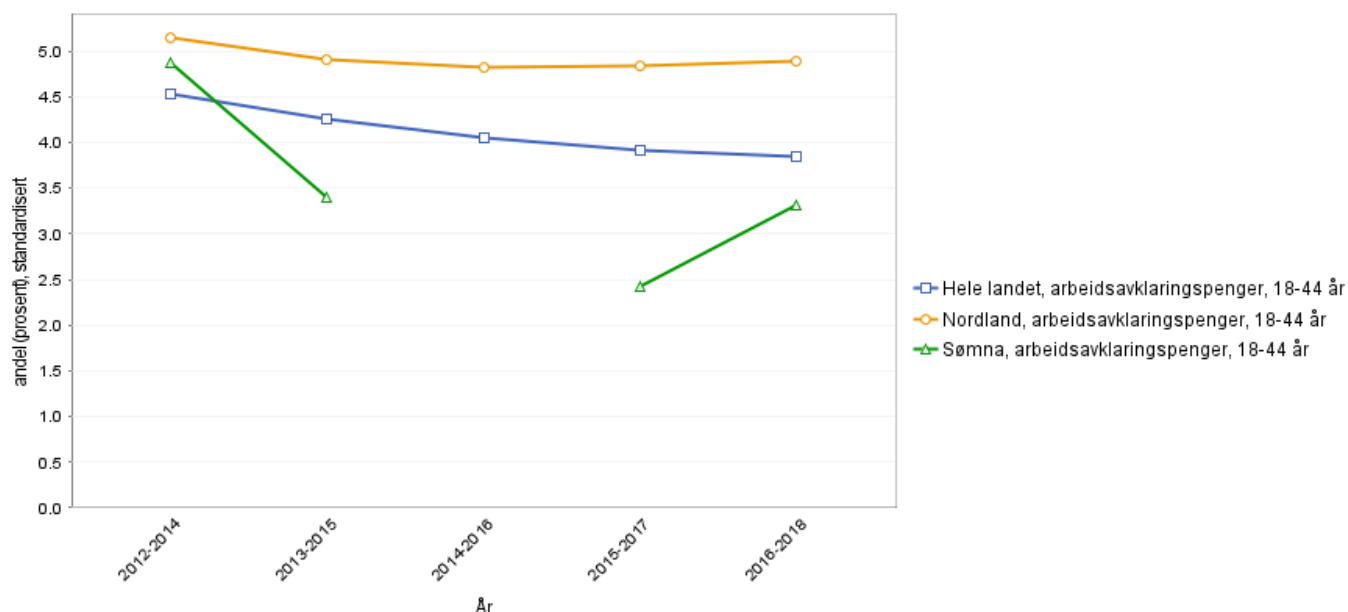
4.8 Arbeidsavklaringspenger

Andel mottakere av arbeidsavklaringspenger 45-66 år

Kilde: Kommunehelsa statistikkbank

Andel mottakere av arbeidsavklaringspenger 18-44 år

Kilde: KommuneHelse statistikkbank

Sømna kommune har siden NAV kontoret ble etablert hatt en stor nedgang i antall personer på arbeidsavklaringspenger. De siste årene har vi sett en økning blant alle aldersgrupper, men mest i alderen 18-44 år. Til tross for økningen ligger vi fremdeles under landsgjennomsnittet og snittet for Nordland.

4.9 NEET-ungdom

NEET står for «Not in Employment, Education or Training» og beskriver andelen ungdom og unge voksne mellom 15-29 år som hverken verken er i arbeid, under utdanning eller i opplæring. En rapport bestilt av NAV og Nordland fylkeskommune i 2018 viser at andelen ungdom og unge voksne som faller innenfor NEET-kategorien er 14 prosent i Nordland, snittet for landet er 11 prosent (2017). Her finnes det ikke statistikk for hver enkelt kommune.

Rapporten «Utenforskap blant ungdom i Nordland» (2018) viser at

- Det er flere kvinner enn menn som faller innenfor NEET
- Det er flest ungdommer med lavt utdannede foreldre som faller innenfor NEET
- Det er store forskjeller mellom by og bygd: Det er færre NEET-ungdom i byene, andelen er betydelig høyere i forsteder, tettsteder og spredtbygde strøk
- NEET-ungdom rapporterer om høyere grad av fysiske og psykiske helseplager sammenliknet med andre ungdommer.

Barnevernsbarn er overrepresentert i statistikkene for frafall i videregående skole og innenfor NEET-kategorien. Færre enn 40 prosent av barnevernsbarn fullfører videregående skole. Ca. 30 % av barnevernsbarna er verken i jobb eller utdanning 6 år etter grunnskolen, mot ca. 10 prosent av øvrige ungdom og unge voksne (NEET) (FAFO-rapport 2020).

De samfunnsmessige konsekvensene av utenforskap hos ungdom og voksne er tredelt;

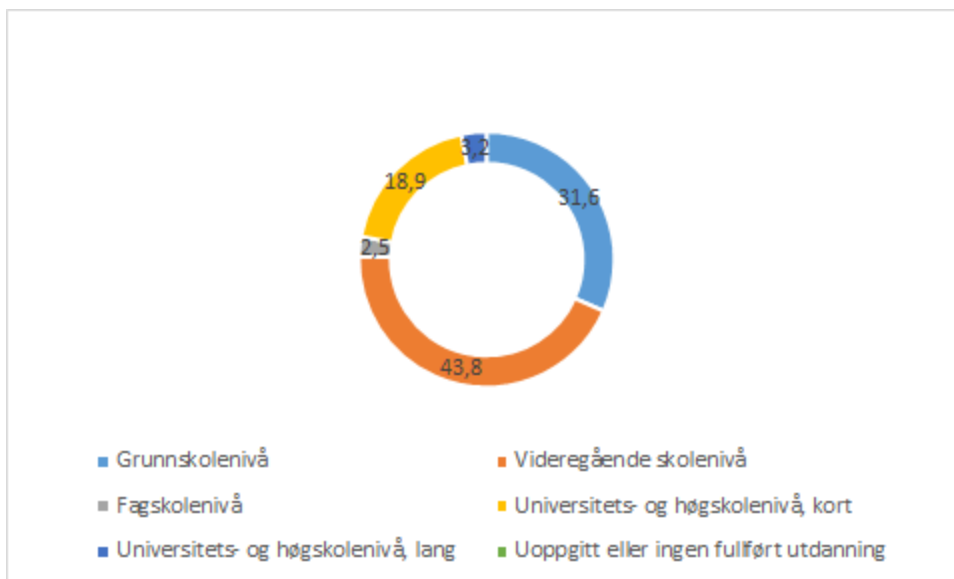
- 1) Samfunnet har store kostnader ved sosial stønad/trygd
- 2) Samfunnet taper inntekter ved å ikke ha folk i arbeid og
- 3) Det skaper folkehelseutfordringer ved at mennesker faller utenfor arbeidslivet og får dårlig helse og livskvalitet.

Når vi ser dette i sammenheng med den antatte demografiske utviklingen i Nordland, med flere eldre og færre i arbeidsfør alder, så er forebygging av utenforskap blant ungdom og unge voksne et av de viktigste innsatsområdene for å bidra til et sosialt bærekraftig nordlandssamfunn på lang sikt. 56 % av NEET-ungdom i Norge har ikke fullført videregående opplæring. Det å bidra til en økt gjennomføringsgrad i videregående opplæring er derfor en av de viktigste faktorene for å få ned andelen NEET-ungdom.

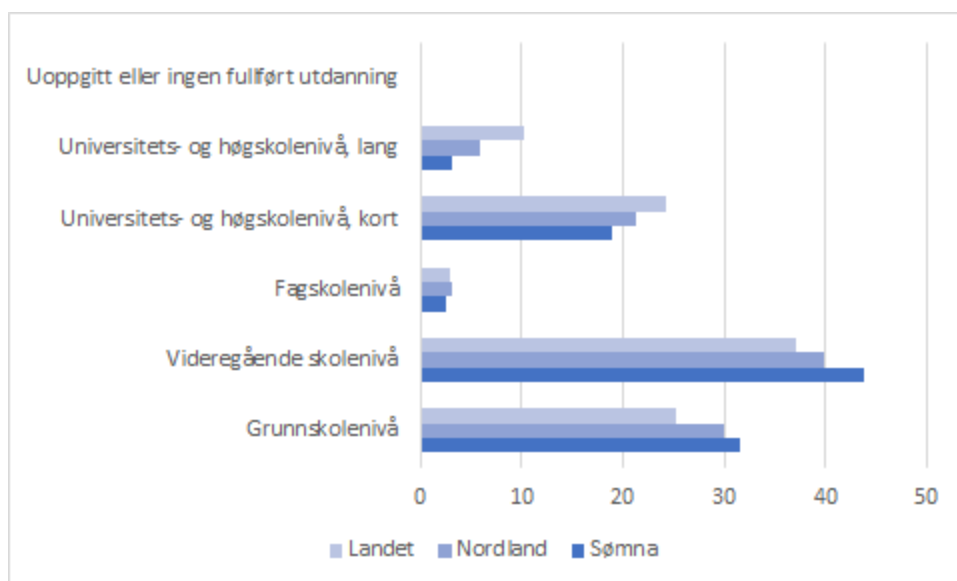
4.10 Utdanning

I Sømna har 43,8 % av alle på 16 år eller mer videregående skole som høyest fullførte utdanningsgrad. Dernext kommer 31,6 % med grunnskolenivå som høyest fullførte utdanningsgrad. 18,9 % har kort universitets- eller høgskoleutdanning, 3,2 % har lang universitets- eller høgskoleutdanning. 2,5 % har fagskoleutdanning.

Utdanningsnivå for personer over 16 år i Sømna 2019

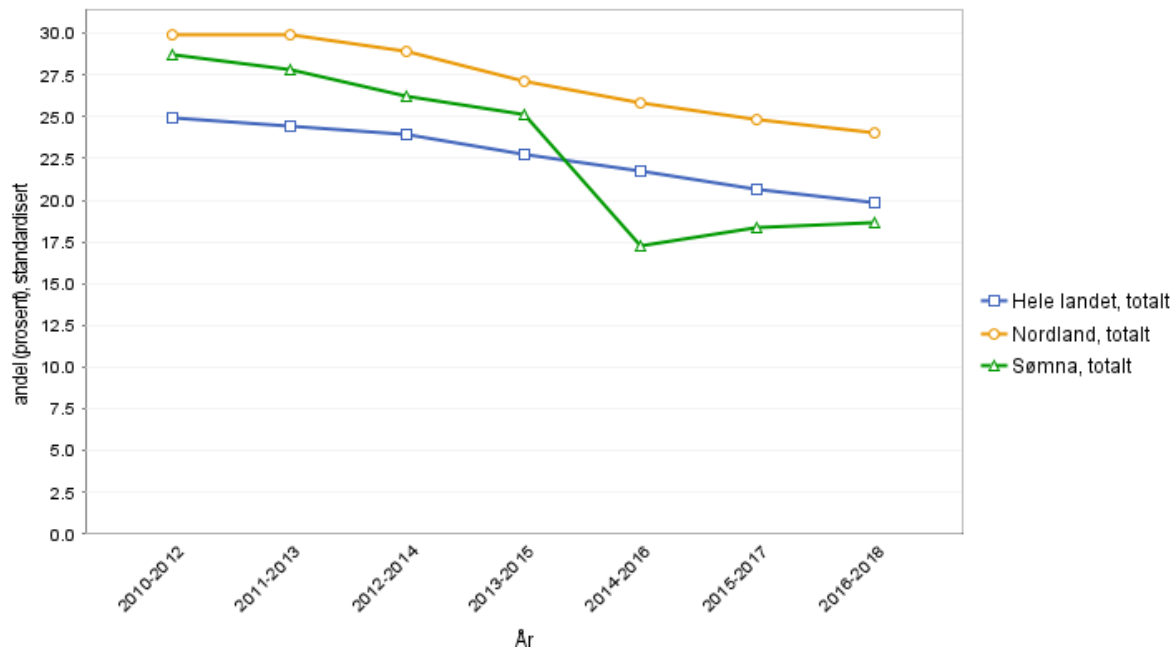

Sammenstiltes tallene fra Sømna med fylkes- og landsgjennomsnitt ser man at Sømna generelt har en lavere andel av befolkningen på 16 år eller eldre med lange og korte universitets- og høgskoleutdanninger, samt fagskolenivå enn fylket og landet som helhet. Sømna har en større andel med grunnskole og videregående skole som høyest fullførte utdanningsnivå enn gjennomsnittet i Nordland og Norge.

Det er veldokumenterte sammenhenger mellom utdanningsnivå, materielle levekår og helse. Mye tyder på at psykiske problemer er den viktigste grunnen til at ungdom faller ut av skolen. Men også foreldres utdanningsnivå har sammenheng med fullføring. Blant elever av foreldre med universitets- eller høyskoleutdanning var frafallet om lag 13 %, mens det blant elever av foreldre med grunnskoleutdanning var frafallet om lag 41 %.

Frafall videregående opplæring

Frafall er definert som andelen som har sluttet på eller ikke bestått videregående skole fem år etter påbegynt opplæring. Frafall i videregående opplæring reduserer mulighetene i arbeidsmarkedet, øker risikoen for uføretrygd og gir dårligere levekår og helse.

Gjennomføringsgrad videregående skole (normert og mer enn normert)

Nordland:

Fullført studie- eller yrkeskompetanse på normert tid

I alt

2011-2017: 51,4 %

2012-2018: 51,8 %

2013-2019: 55,5 %

Fullført med studie- eller yrkeskompetanse på mer enn normert tid

I alt

2011-2017: 19,6 %

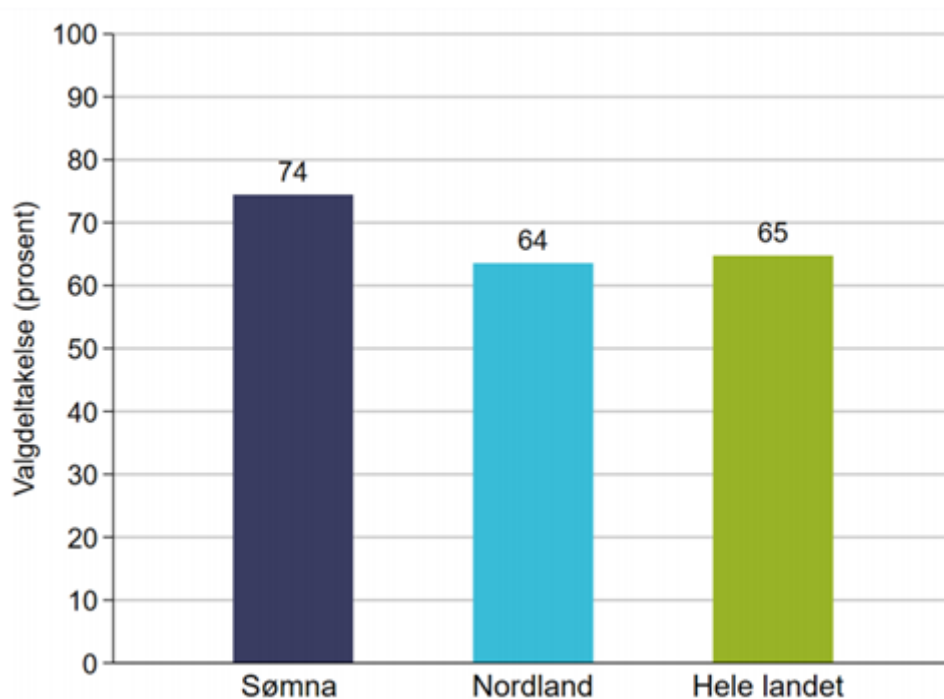
2012-2018: 19,3 %

2013-2019 16,9 %

4.11 Valgdeltakelse

Frammøteprosent kommunestyrevalget 2015: 71,5

Frammøteprosent kommunestyrevalget 2019: 74

5 Helsetilstand

5.1 Levealder

Forventet levealder er en viktig indikator for den generelle folkehelsen i befolkningen. På lands- og fylkesnivå er dette en stabil og pålitelig indikator som gir informasjon om endringer over tid og om forskjeller mellom befolkningsgrupper. Indikatoren er informativ også på kommunenivå, forutsatt at det tas hensyn til betydningen av tilfeldige svingninger (Folkehelseinstituttet 2020). Forventet levealder ved fødsel beregnes ved hjelp av en dødelighetstabell. Statistikken viser gjennomsnitt for 15-årsperioder.

Forventet levealder 2000-2018

År		2000-2014	2001-2015	2002-2016	2003-2017	2004-2018
Geografi	Kjønn					
Hele landet	menn	78,2	78,5	78,8	79,1	79,4
	kvinner	82,8	83,0	83,2	83,3	83,5
Nordland	menn	77,9	78,1	78,4	78,7	79,0
	kvinner	82,7	82,9	83,1	83,3	83,4
Sømna	menn	77,8	77,4	77,5	77,4	78,4
	kvinner	82,1	83,0	83,1	83,4	83,0

Kilde: Kommunehelsa statistikkbank

Forventet levealder i Sømna har økt gradvis for menn, mens det for kvinner har vært relativt stabil siden 2001. For både menn og kvinner er vi rett under landssnittet. Det er for små tall til å kunne si noe om forventet levealder knyttet til utdanning for Sømna sin del. Men det er tydelig både nasjonalt og regionalt at gruppen med grunnskole som høyest gjennomførte utdanningsnivå har en forventet levealder som er 3-5 år kortere enn for gruppen med videregående skole eller høyere utdanning.

5.2 Sykefravær

Det totale legemeldte sykefraværet per 1. kvartal var i 2020 4,5 % i Sømna. Dette er noe lavere enn de foregående årene. Fraværprosenten for aldersgruppene 16-20 år, 40-49 år og 60-69 år lå over det totale gjennomsnittet i 2020. Fraværet er lavest for aldersgruppen 21-29 år i 2020.

Legemeldt sykefravær i Sømna fordelt på alder per 1. kvartal (tapte dagsverk i %)

	2016	2017	2018	2019	2020
Totalt	4,9	6,3	5,2	5,2	4,5
16-20 år	1,5	6,9	2,1	4,3	4,6
21-29 år	3,0	3,6	1,9	1,2	2,8
30-39 år	6,1	6,1	4,4	4,4	3,2
40-49 år	2,9	6,0	5,4	7,6	6,3
50-59 år	5,3	7,5	7,9	6,4	3,9
60-69 år	10,6	8,5	6,2	6,8	6,9

Kilde: Nav

5.3 Psykisk helse og rus

Kommunen deltar i Bruker Plan, som er en kartlegging av brukere av kommunale tjenester som har et rus og/eller psykisk helseproblem. Dette gir et relativt detaljert og oppdatert bilde av hvor mange brukere av kommunens tjenesteapparat som har en kjent problematikk knyttet til rus og/eller psykiske vansker. Funksjonsnivå, tjenestebehov (kommunalt og innen spesialisthelsetjenesten), og livssituasjon kartlegges. Det er 8 funksjonsnivåer som kartlegges; Økonomi, psykisk helse, fysisk helse, bolig, sosial kompetanse, nettverk og arbeid/aktivitet. Det må være av en viss alvorlighetsgrad i problematikken. Dette arbeidet gir kommunene et grunnlag for systematisk plan- og kvalitetssikringsarbeid.

Kommunen har kartlagt i 2014, 2016 og 2018. Her deltar NAV, miljø- og psykiatritjenesten, legekantor og helsestasjon (fra 2016) og hjemmesykepleie (ikke 2018).

Nøkkelopplysninger fra 2014

- Flere kvinner enn menn.
- Kun rus og dobbeltdiagnose (rus og psykiatri)
- Mangelfull bruk av IP
- Bra dekning av bolig
- Mange har dårlig nettverk, dårlig aktivitetstilbud

Nøkkelopplysninger fra 2016

- Flere menn enn kvinner
- Rus og/eller psykiatri, fra 16 år.
- Mangelfull bruk av IP
- Vold, både blir utsatt for og utøver
- Mange har dårlig nettverk, dårlig aktivitetstilbud
- Flere som har omsorg for eller samvær med barn

Status 2018

Psykkiske helseproblem

Det kartlegges langt flere kvinner innen psykiatri enn landsgjennomsnittet, og også flere enn det vi kartla i 2016. Kartleggingen favner hele aldersspekteret, men vi kartlegger ikke helt unge og heller ikke de gamle. Det er en svakhet at ikke hjemmesykepleien var med i kartleggingen i 2018. Det er generelt bra utdanningsnivå på de kartlagte. Vi har noen flere aleneboere enn landsgjennomsnittet, og det er mange som har omsorg for barn. Generelt er det dårlig fysisk og psykisk helse, og brukerne som kartlegges i Sømna har dårligere fungering enn landssnittet og Nordland. Det er også kartlagt noe dårligere levekår i 2018 enn i 2016. Vi har en del kronisk syke, og det stilles spørsmålsteget om vi jobber målbevisst nok med forebyggende arbeid for denne gruppa, og samtidig om vi har et system for å fange opp nye brukere.

Vi har en betydelig reduksjon i individuelt planverk, vi bruker i alt for liten grad Individuell plan.

Blant brukere er det mange aleneboende, med risiko for ensomhet. Det er behov for støttekontakt/fritidskontakt. Dette kan knyttes opp til frivilligheten.

Rusproblem

Det er fastlegen som kartlegger flest personer. De kartlagte har generelt dårlig helse, både fysisk og psykisk. Vi kartlegger ikke noen i de eldste alderskategoriene (60+) og svært få i 50-59 år. Det er noen som har omsorg for barn. I snitt 30 % bor med barn, mot landssnitt på 5 %. I hovedsak er alkohol det rusmiddelet som i størst grad brukes, men også cannabis og illegale legemidler brukes. Selvmordsforsøk forekom i 2018 og det rapporteres om vold. Mange av de kartlagte er i en meningsfull aktivitet. Det kan være tilrettelagt arbeid, kommunalt organiserte eller igjennom brukerorganisasjoner. Det er generelt dårlig levekår blant brukerne. Det stilles spørsmål med om vi fanger opp de med ikke så store problemer? Her kan vi ha mørketall. Det er kommet også frem av kartleggingen at vi har lite individuelt planverk.

Det er en svakhet ved kartleggingen at vi ikke kartlegger fremtidig behov ut i fra brukers behov, men hva som finnes av tjenestetilbud. I fremtidig kartlegging må det defineres brukers behov og kartlegges ut i fra det for å synliggjøre behovet for ulike tilbud i regionen for denne gruppen tjenestemottakere. Det er viktig at vesentlige enheter som NAV, Miljø- og psykiatritjeneste, hjemmesykepleie, fastlege og helsestasjon er med på kartleggingen.

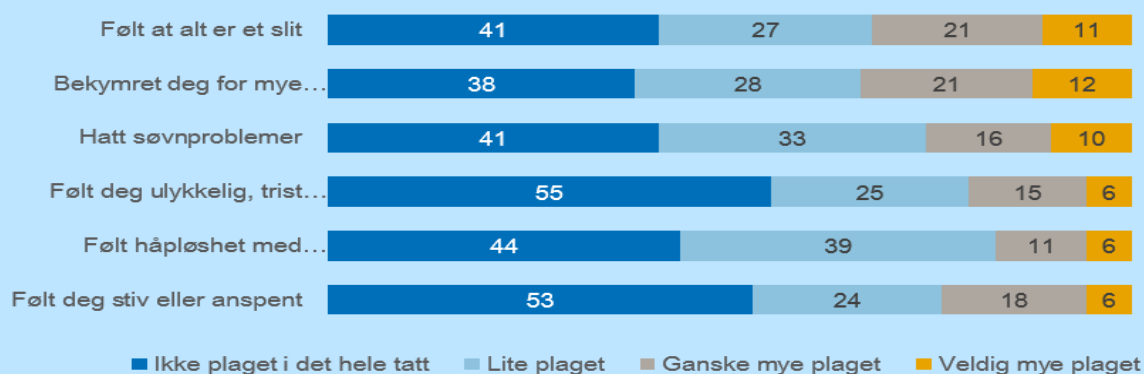
Det bør jobbes med avtaler med spesialisthelsetjenesten som knyttes opp mot nye pakkeforløp og samhandlingsreformen. I kommunen bør det ses på hvordan man kan ivareta nettverk og meningsfulle aktiviteter på fritiden i langt større grad for denne gruppen, herunder i samspill mellom det offentlige og frivillighet. Barn av psykisk syke og rusmisbrukere er en utsatt gruppe, og vi har en utfordring med å være nok observant på denne gruppen barn for å ivareta barnets best i familier som er rammet av rus og psykisk sykdom.

Vi har flere kartlagte enn i landsgjennomsnitt og sammenliknbare kommuner innen psykiatri, færre innen rus.

Depressive symptomer og ensomhet blant ungdom i Sømna

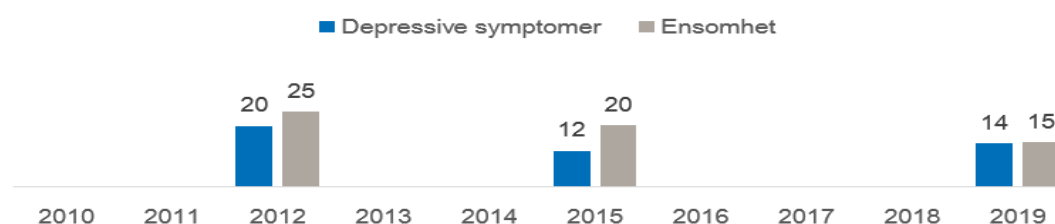

Hvor mange som har hatt ulike plager siste uke

Tidstrend i Sømna

Prosentandel av ungdomsskoleelever som er mye plaget av ...

Kilde: Ungdata.no

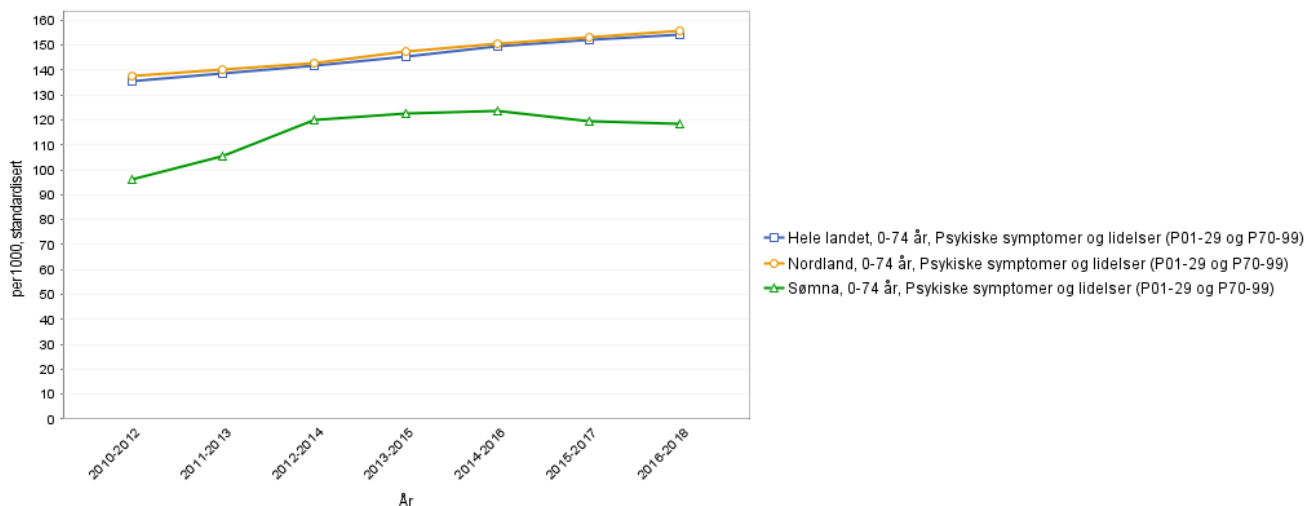
Siden 2012 har Sømna deltatt i kartleggingen Ungdata som gir et godt bilde på hvordan ungdom i kommunen har det. I 2012 var det alarmerende tall knyttet til psykisk helse blant ungdom i Sømna. Nå ligger vi på landssnittet på 14 %. I 2012 var vi på 20 % og den gangen skilte vi oss betydelig ut fra resten av landet!

Det er flere jenter enn gutter som oppgir at de har psykiske symptomer. En mulig grunn til denne forskjellen kan være at de oppfatter spørsmålene ulikt. Det som er viktig å huske på er at dette også er normale følelser blant ungdom. Ungdomstiden er en periode som byr på store omveltninger – både fysisk og psykisk. Det forskes mye på hva som ligger bak rapporteringen på psykiske plager. Noen mener det henger sammen med prestasjonspresset i skolen, mens andre mener det skyldes større åpenhet og oppmerksomhet rundt denne typen plager. De som har dette i perioder er ok, men det er grunn til bekymring dersom det vedvarer.

Når det gjelder ensomhet er andelen 15 %, noe som er lavt. I 2012 var det 25 %. I Nordland er snittet 22 % og i landet 20 %. 87 % av alle ungdommene sier at de har en fortrolig venn og dette fordeler seg ganske likt mellom guttene og jentene. Selv om de fleste har venner å være sammen med er det likevel bekymringsfullt at mange ungdommer mangler venner de kan stole på og som de kan snakke med om alt mulig.

Ser man hele Sømnaas befolkning under ett ligger Sømna under fylkes- og landsgjennomsnittet for andel av befolkningen som har kontaktet legevakt eller fastlege med psykiske symptomer og lidelser.

Psykiske symptomer og lidelser 0-74 år

Kilde: Kommunehelsestatistikkbank

Diagrammet over viser antall unike personer i kontakt med fastlege eller legevakt per 1000 innbyggere per år. Alle kontakttyper er inkludert. Dersom en person har vært i kontakt med fastlege eller legevakt flere ganger i løpet av kalenderåret med samme sykdom/ lidelse, telles vedkommende kun én gang. Statistikken viser gjennomsnitt for 3-årsperioder.

Sømna skiller seg positivt ut fra både landet som helhet og fylkessnittet. Det er flest i aldersgruppen 15-29 år som har oppsøkt legevakt eller fastlege med psykiske symptomer og lidelser, og færrest i aldersgruppen 45-74 år. Arveligheten for psykiske plager, depresjon, angstlidelser og personlighetsforstyrrelser er forholdsvis moderat. Det betyr at miljøforhold samlet er noe viktigere enn gener for disse lidelsene. Stort sett er det enighet om at en trygg tilknytning til omsorgspersoner i barndommen har betydning for senere psykisk helse. Gjennom hele livet gir sosial isolasjon og ensomhet økt risiko, mens sosial støtte og nærhet til andre mennesker beskytter. En god selvfølelse, og spesielt følelsen av å kunne mestre utfordringer og problemer, har stor betydning for god psykisk helse (Folkehelseinstituttet 2020).

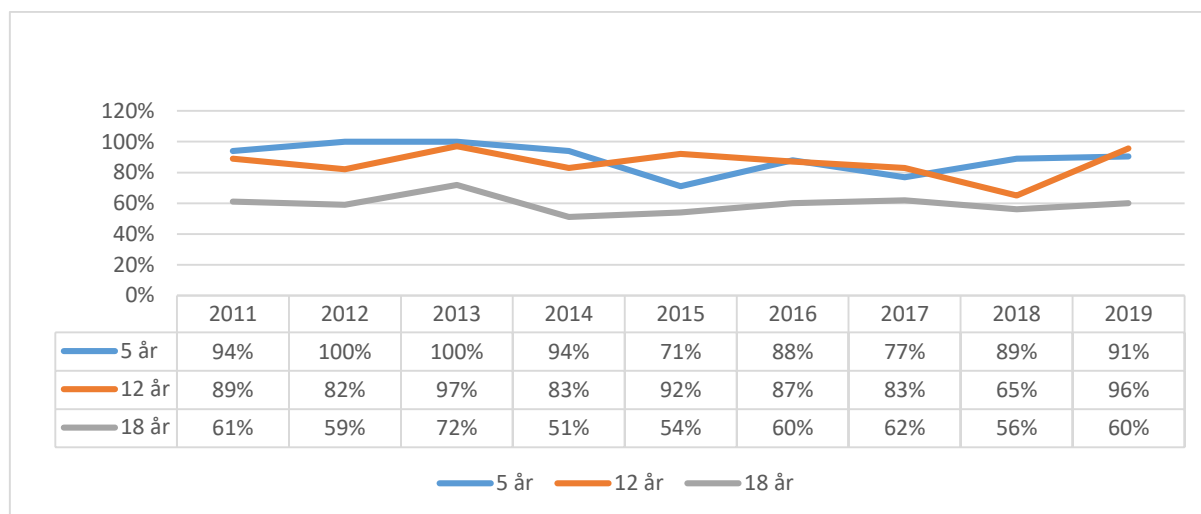
5.4 Tannhelsestatus

Generelt sett er det god tannhelse blant barna i Sømna. Kurvene ligger nokså jevnt og de peker riktig vei, men det er enkelte årskull man ut fra statistikken kan identifisere og som det kanskje bør satses på med mere forebygging.

Det er indikatorer; 5, 12 og 18-åringene det føres statistikk på. Sømna har som regel alltid et godt representativt utvalg og høy andel undersøkte.

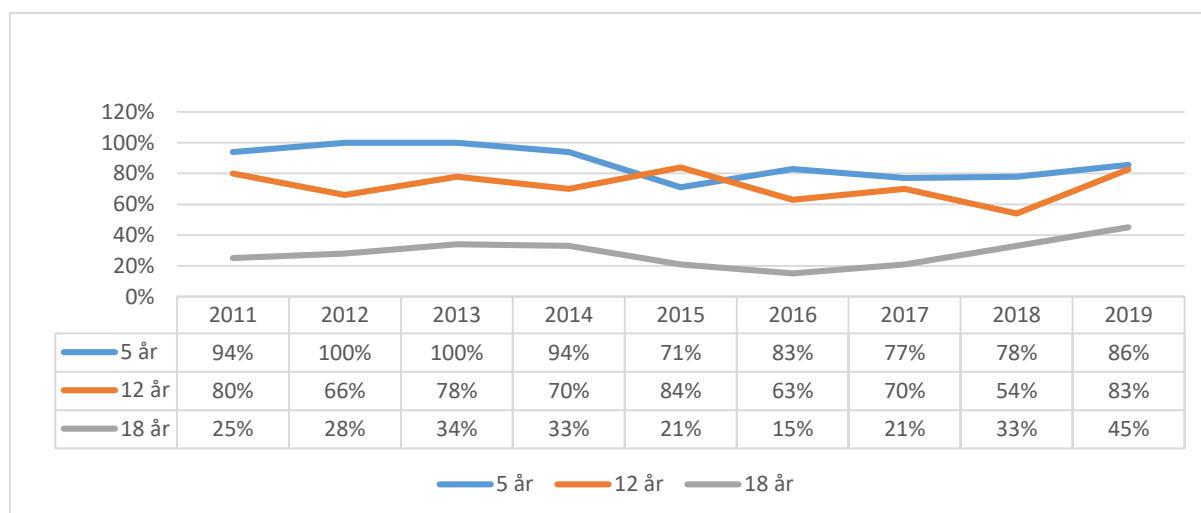
For å måle tanntilstand benyttes et mål som heter DMFT (Decayed (karies), missed (tapt pga. karies), filled (fylt pga. karies), teeth (tann)). Dette er et mål for summen av antall tenner som har behov for behandling, har hatt behov for behandling eller som har gått tapt pga. sykdom (karieserfaring).

Andel 5/12/18-åringene uten ny karies

Diagrammet viser prosentandelen av 5, 12 og 18-åringene som var uten ny karies (uten nye hull aktuelle år, det betyr ikke at de ikke har hatt hull tidligere år). I 2019 var det 91 % av 5-åringene uten nye hull, 96 % av 12-åringene og 60 % av 18-åringene. Sømna ligger nokså jevnt med snittet, men utmerket seg positivt i 2018, da det kun var 65 % 12-åringene uten ny karieserfaring sammenlignet med tidligere år og året etter.

Andel 5/12/18 åringer uten karieserfaring (DMFT=0)

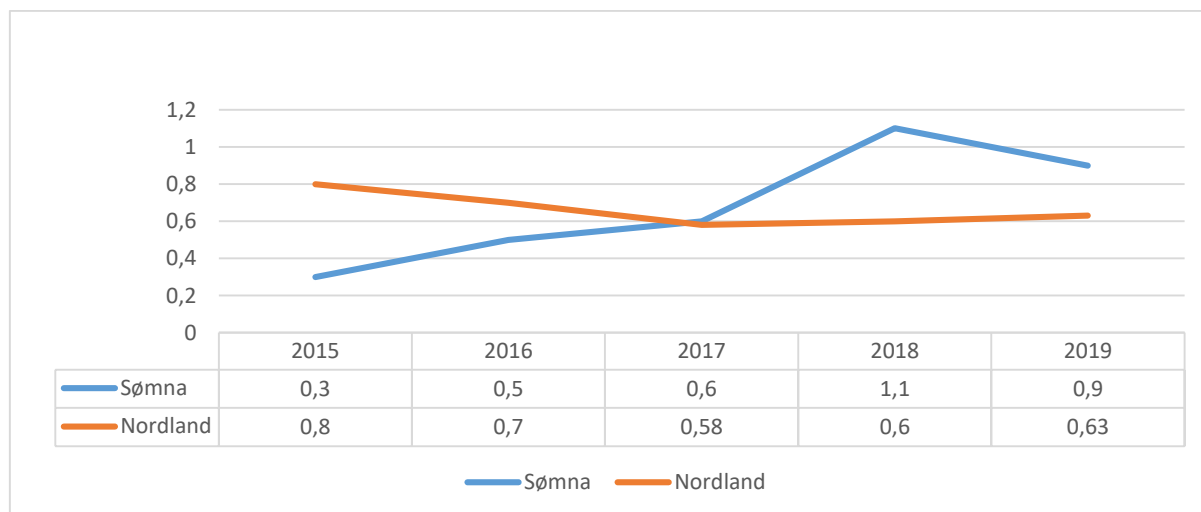
Her er prosentvis andel av 5, 12 og 18-åringen uten karieserfaring, dvs som ikke har hatt hull før, dvs DMFT=0 (helt uten karieserfaring). Her er det positivt å ha høy prosentandel. Har vi 100 % så betyr det at alle på det kullet var kariesfri det året, som vi kan se i 2012 og 2013 for 5-åringene. Dessverre har det vært en nedadgående trend for 5-åringene etter det, og i 2017 var det bare 77 % av 5-åringene som var uten karieserfaring. Andelen 5-åringene uten karieserfaring har igjen økt i 2018 og 2019.

Vi kan sammenligne oss med hva som er målet for Nordland:

- Målet for Nordland på 5-åringene for 2019 er 84 % uten karieserfaring. For Sømna var det 86 %, så vi nådde målet.
- Målet for Nordland på 12-åringene for 2019 er 64 %. For Sømna var det 83 % så vi nådde målet.
- Målet for Nordland på 18-åringene for 2019 er 25 %. For Sømna var det 45 %, så vi nådde målet.

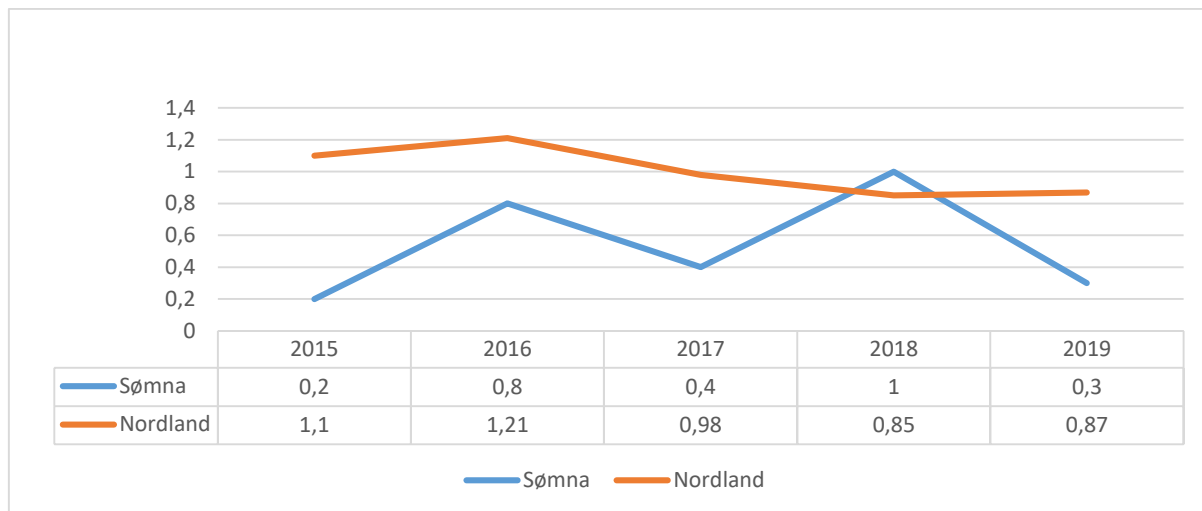
Det vil si at vi nådde målet for Nordland for alle indikatorene i 2019 med tanke på prosentvis andel uten karieserfaring. Likevel er det verdt å merke seg at det har gått litt opp og ned, og av tabellen kan vi også lese at det er noen kull som har spesielt mye karieserfaring. For eksempel de som var 12 år i 2018 (født år 2006). Der var bare 54 % uten karieserfaring, det vil si at nesten halve kullet har i en alder av 12 år hatt karieserfaring. Det er svakt og kan tyde på at det kan være verdt å sette inn noen ekstra forebyggende tiltak der. Det er viktig å fremheve den positive trenden vi ser hos 18-åringene fra 2017 og framover. Der går kurven virkelig i riktig retning og i 2019 har vi hele 45 % uten karieserfaring. Statistikken varierer noe fra år til år, og det kan ha flere årsaker. For eksempel ny behandler (nye øyne som diagnostiserer), sammensetning av barn på kullet – mange med minoritetsbakgrunn, barn av foreldre med lav sosioøkonomisk status, lav utdanning osv. Det som er viktig er imidlertid at vi over tid går i riktig vei. Og med de gode resultatene for alle kull i 2019 så kan man håpe at dette fortsetter.

DMFT 5-åringer

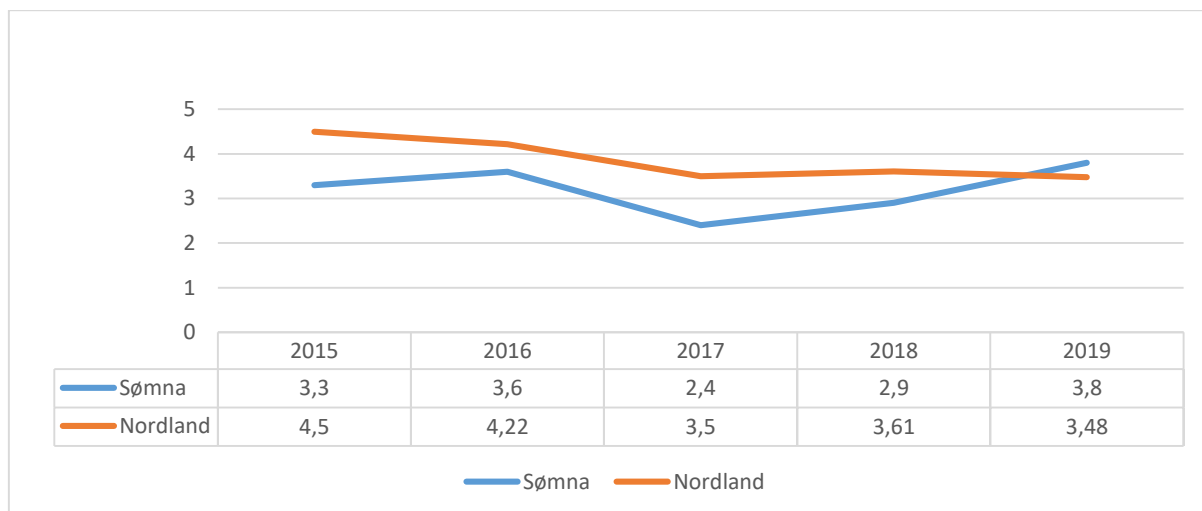
Her er det om å gjøre å ligge lavt på kurven! Diagrammet viser DMFT for 5-åringene de ulike årstallene. I 2019 hadde 5-åringene i Sømna i gjennomsnitt DMFT i 0,9 tann, 1,1 tann i 2018 osv. Her kan vi sammenligne oss med gjennomsnittet for Nordland og vi ser at Sømna siden 2017 har hatt høyere DMFT (altså flere tenner som er tapt, behandlet eller som trenger behandling) enn gjennomsnittet for Nordland. Det er ikke en god trend. Når vi samtidig så på forrige bilde at vi kom over Nordland på antall uten karieserfaring, så kan det tyde på at det er noen få som har mange hull og at de drar gjennomsnittet opp.

DMFT 12-åringar

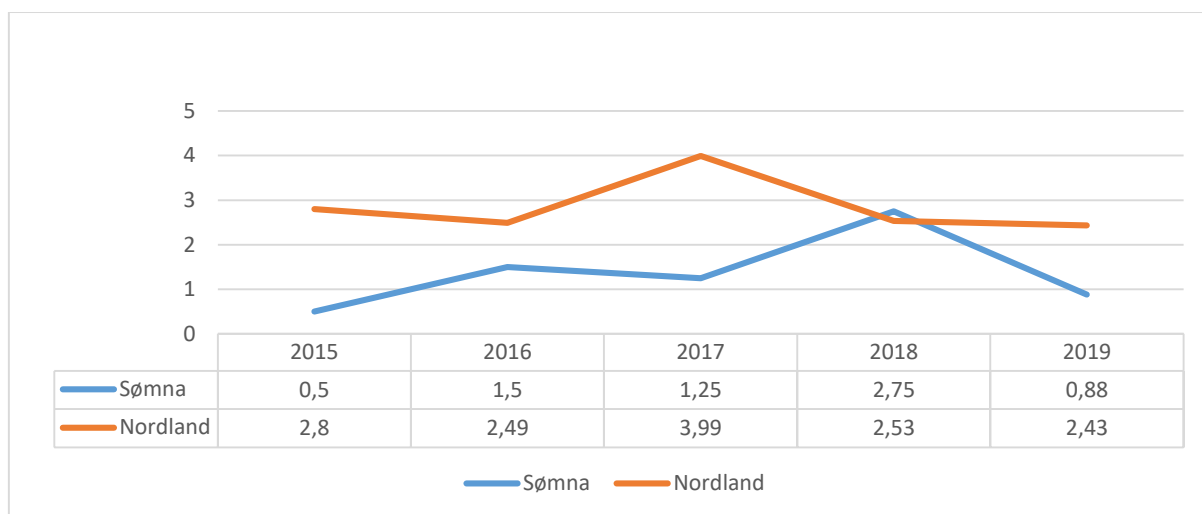
I 2019 hadde 12-åringene i Sømna i gjennomsnitt 0,3 DMFT mot 1 året før. Det har gått litt opp og ned for Sømna sin del på denne statistikken, men i 2018 hadde vi en topp der altså gjennomsnittlig hvert barn har en tann med karieserfaring. Sammenligner vi oss med Nordland er vi stort sett under (med unntak av i 2018), og det er bra.

DMFT 18-åringar

Sømna ligger under Nordland alle årene med unntak av i 2019. Som tidligere nevnt kan det at vi har høyt antall DMFT og kommer dårligere ut enn Nordland i 2019, men likevel hadde høy andel kariesfrie (45 % i 2019), ha sammenheng med at noen få hadde mange hull.

SiC indeks 12-åringer

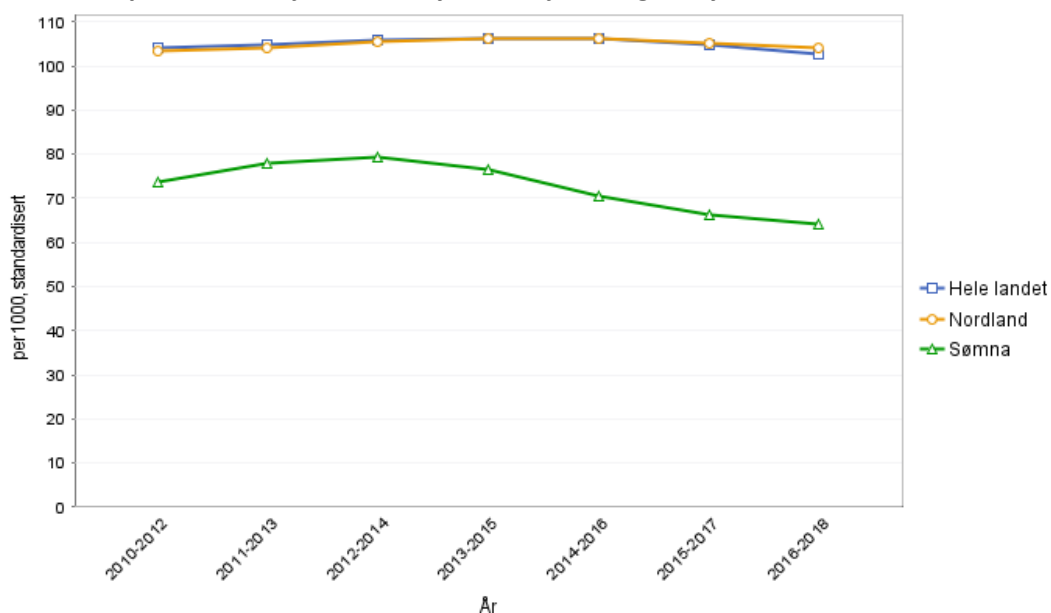

SIC-indeksen (significant karies index) gir en indikasjon på tannhelsetilstand ved å vise gjennomsnittlig antall tenner med hull, fyllinger eller tenner som er trukket (DMFT) hos tredjedelen med dårligst tanntilstand av 12-åringene. Den viser altså «hvor ille det er hos værstingene». For Sømna sin del ser vi at vi stort sett ligger under Nordland, og det er bra. Det kan nevnes at målet for Nordland for SIC-indeks på 12 åringer er 2,5. Sømna 12 åringer i 2019 lå på 0,88, altså langt under. Men 12-åringene i 2018 lå over med 2,75.

5.5 Hjerte- og karsykdommer

Hjerte- og karsykdommer skyldes arvelige faktorer i samspill med faktorer som røyking, høyt blodtrykk, høyt kolesterolnivå og diabetes. Sammen med kreft er hjerte- og karsykdommer de hyppigste dødsårsakene her i landet, når alle aldersgrupper ses under ett. Mange av hjerte- og kardødsfallene skjer i høy alder (Folkehelseinstituttet 2020).

Brukere av primærhelsetjenesten knyttet til hjerte- og karsykdommer 0-74 år

Kilde: Kommune helsa statistikkbank

Tabellen over viser hvor mange personer (antall per 1000 innbyggere) som har oppsøkt primærhelsetjenesten med hjerte- og karsykdomsdiagnose.

Sømna ligger langt under landssnittet og snittet for Nordland.

5.6 Muskel- og skjelettplager

Samlet sett er muskel- og skjelettsykdommer den diagnosegruppen som «plager flest og koster mest». Muskel- og skjelettskader, sykdommer og plager omfatter en lang rekke ulike tilstander som har det til felles at de er forbundet med smerte og eventuelt nedsatt funksjon knyttet til muskel- og skjelettsystemet. Risikofaktorer, og dermed også mulighetene for forebygging, avhenger av diagnose. Sett under ett har mange typer muskel- og skjelettsykdommer og -plager sammenheng med økende alder, stillesittende livsstil og til dels også overvekt (Folkehelseinstituttet 2020).

Brukere av fastlege, legevakt, fysioterapeut eller kiropraktor med muskel- og skjelettsykdommer og -plager ekskl. brudd og skader

	Alder	2010-2012	2011-2013	2012-2014	2013-2015	2014-2016	2015-2017	2016-2018
Landet	0-44	243	246	248	248	248	247	246
	45-74	417	422	426	430	434	435	434
Nordland	0-44	269	270	271	271	269	267	268
	45-74	446	459	455	459	462	460	459
Sømna	0-44	230	225	230	221	220	214	223
	45-74	406	405	415	417	416	405	407

Kilde: kommunehelsa statistikkbank

Tabellene over viser hvor mange personer (antall per 1000 innbyggere) som har oppsøkt primærhelsetjenesten med muskel- og skjelettplager. Det er i 2016-2018 færre innbyggere i Sømna med muskel- og skjelettplager enn gjennomsnittet for Nordland og Norge. Det gjelder alle alderskategorier.

5.7 Kreftforekomst

Kreft er ikke én enkelt sykdom, men en fellesbetegnelse for en rekke sykdommer som kan ha forskjellige risikofaktorer og ulik sykdomsutvikling. Kosthold, fysisk aktivitet, røyke- og alkoholvaner er faktorer som har betydning for kreftforekomsten. Det anslås at ett av tre krefttilfeller henger sammen med levevaner (Folkehelseinstituttet 2020).

Antall nye krefttilfeller i Sømna

	Krefttype	2004-2013	2005-2014	2006-2015	2007-2016	2008-2017	2009-2018
Kjønn samlet	Tykk- og endetarm	78	74	86	93	101	100
Kjønn samlet	Lunge	50	49	45	61	64	60
Kvinner	Bryst	97	96	87	78	86	86
Menn	Prostata	154	145	144	151	142	141

Kilde: kommunehelse statistikkbank

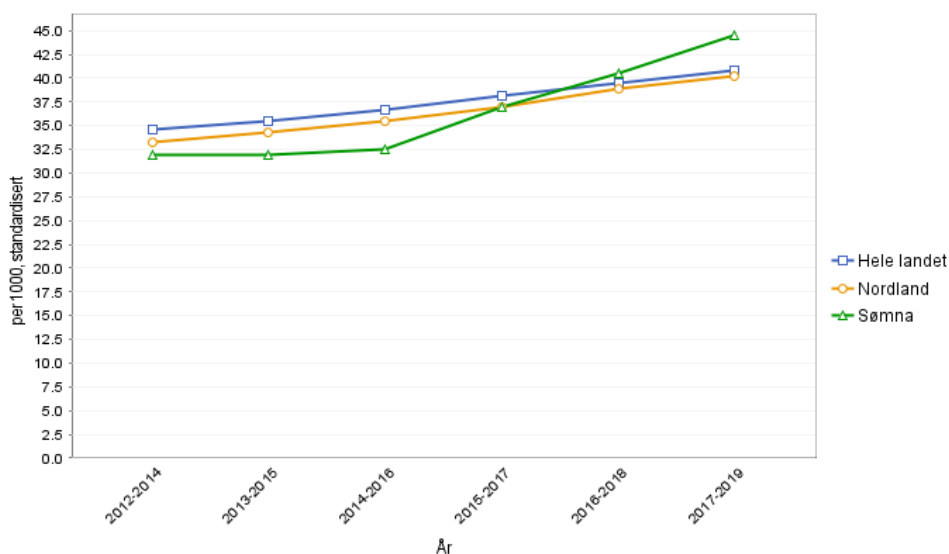
Tallene er standardisert og viser antall per 100.000 innbyggere. På grunn av små forhold er mange av tallene anonymisert. Derfor vises det kun samlet for kjønn i de to første kolonnene.

Sammenliknet med landet for øvrig ligger Sømna en god del høyere i antall nye krefttilfeller for tykk- og endetarmskreft. Sømna har 100 nye tilfeller for perioden 2009-2018, mens det i landet ligger på 81,2. For lungekreft ligger vi på landssnittet med 60 nye tilfeller. Vi ligger langt under landssnittet når det gjelder kvinner og brystkreft. Der er det i Sømna siste årene 86 nye tilfeller, mens det på landsbasis er 126,2. For prostatakreft ligger vi også en god del under. I Sømna er det 141 nye tilfeller mot landet som har 190,2.

5.8 Diabetes type 2

Det anslås at totalt 190 000 nordmenn har diagnostisert type 2-diabetes. Rundt 70 % av pasientene må behandles med blodsukkersenkende legemidler, mens det for noen kan være nok med riktig kosthold, mosjon og vektreduksjon for å normalisere blodsukkeret og holde sykdommen under kontroll. Legemiddelbruk kan ikke betraktes som synonymt med sykdomsforekomst, men kan være en indikator på sykdomsforekomst i befolkningen (Folkehelseinstituttet 2020).

Brukere av legemidler til behandling av type 2-diabetes (30-74 år)

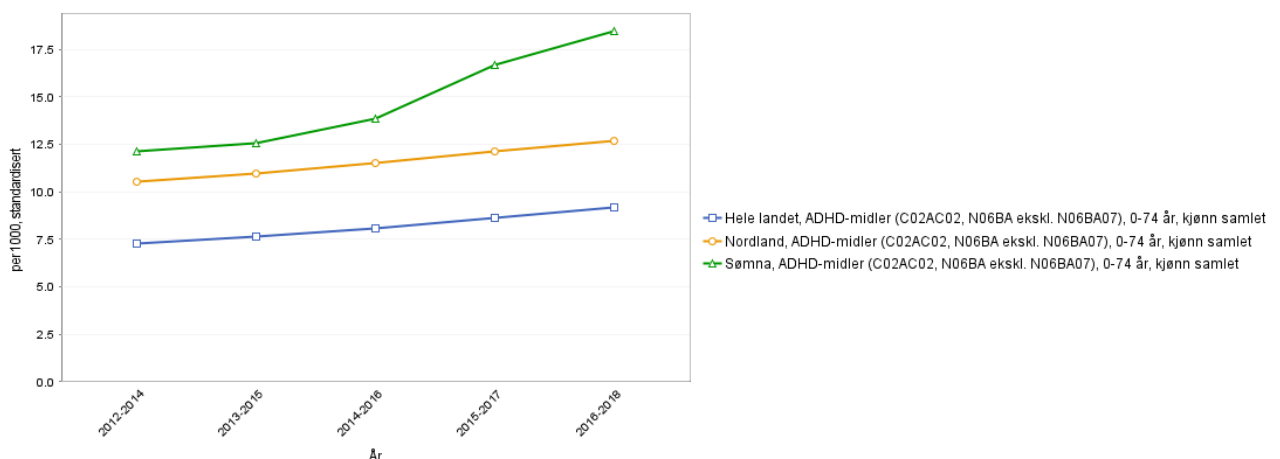
Kilde: kommunehelse statistikkbank

Figuren over viser at andelen av innbyggere som behandles medisinsk for type 2 diabetes øker både i landet som helhet, i Nordland og i Sømna. Kommunen har 57 personer som bruker legemidler mot diabetes. Dette er en gode del høyere enn landssnittet og snittet for Nordland.

Overvekt er en viktig risikofaktor for utvikling av type 2-diabetes og forekomst av type 2-diabetes kan derfor si noe om befolkningens kosthold og fysisk aktivitet. Røyking er også en risikofaktor for å utvikle diabetes.

5.9 ADHD

Brukere av ADHD-midler 0-74 år

Kilde: Kommunehelsa statistikkbank

Tabellen over viser andel brukere av ADHD-medisin i henholdsvis Sømna, Nordland og Norge (antall per 1000 innbyggere per år (andel), angitt som gjennomsnitt over 3-årsperioder. Standardisert for alders- og kjønns sammensetning).

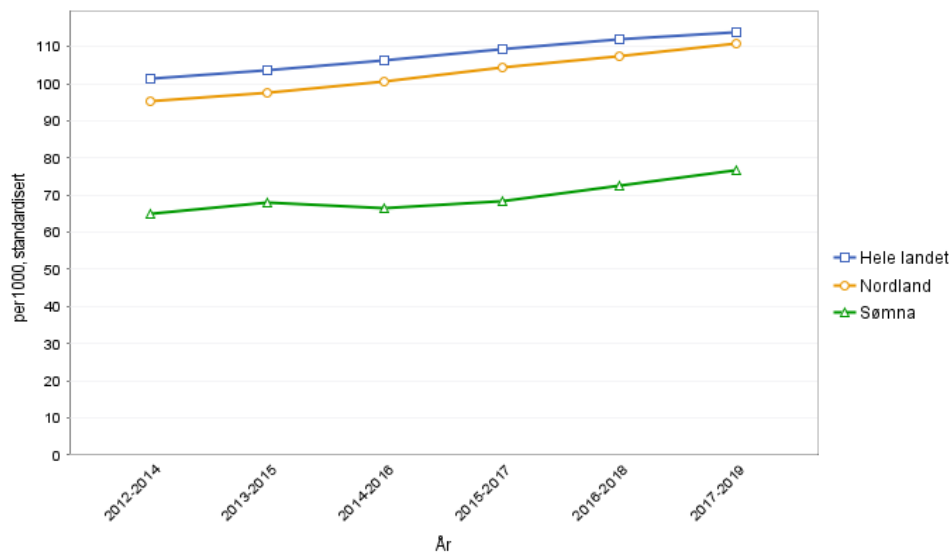
Sømna ligger langt over snittet i landet og Nordland. I Perioden 2016-2018 var det 18,5 brukere per 1000 innbyggere, mot 12,7 i Nordland og 9,2 i landet. I Sømna har det vært en økning siden 2012 og den største økningen kom i perioden 2015-2017.

Legemiddelbruk kan ikke betraktes som synonymt med sykdomsforekomst, men det kan likevel være en indikator på forekomst av enkelte sykdommer. Bruk av legemidler kan gi innsikt i problematikken rundt utbredelse av både sykdom og bakenforliggende risikofaktorer, og kan bidra med verdifull informasjon for å få oversikt over helsetilstanden i befolkningen.

5.10 Luftveissykdommer

Om lag 200 000 nordmenn har trolig kronisk obstruktiv lungesykdom (KOLS). Forekomsten er økende, særlig blant kvinner. Hovedårsaken er røyking som forklarer to av tre tilfeller, men arbeidsmiljø og arvelige egenskaper spiller også en rolle. Forekomst av KOLS øker med økende tobakksforbruk og antall røykeår, og kan si noe om befolkningens røykevaner (Folkehelseinstituttet 2020).

Kols og astma, legemiddelbrukere 45-74 år

Kilde: KommuneHelsa statistikkbank

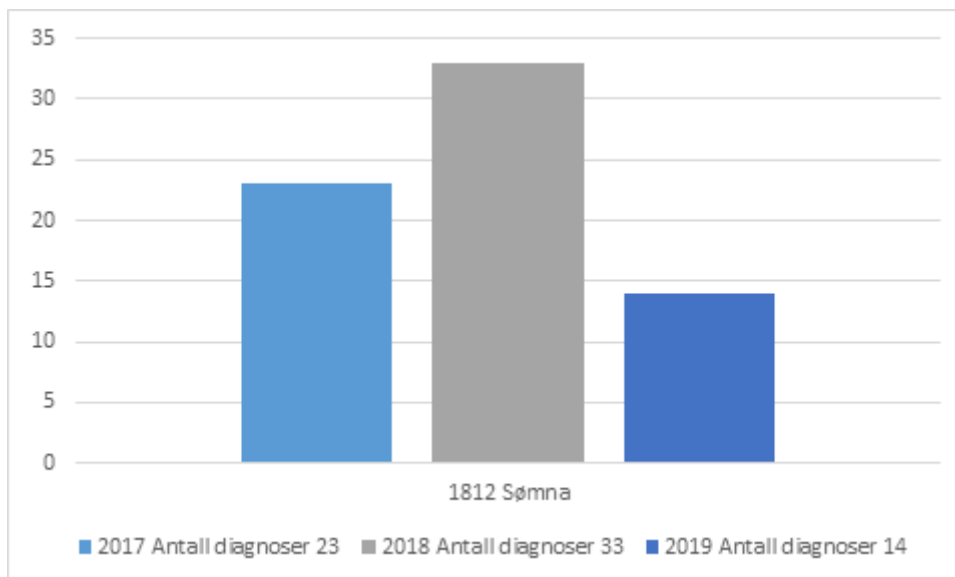
Figuren over viser at andelen av befolkningen som mottar medisinsk behandling for KOLS og astma er betydelig lavere i Sømna enn i landet som helhet og i Nordland. Det har vært en gradvis økning siden 2014 og det er betydelig flere kvinner enn menn.

5.11 Demens

Det er begrenset kunnskap om utbredelsen av demens i Norge, og anslagene er basert på studier fra andre land. Nyere beregninger fra et stort antall studier fra Vest-Europa viser at 6,9 % av personer over 59 år har demens. I alt er det trolig mellom 80.000 og 100.000 personer som lever med demens i Norge i dag. I overkant av 80 % av de som har langtidsplass i sykehjem, har demenssykdom, og over 40 prosent av dem som er over 70 år og får hjemmetjenester, har demens (Folkehelseinstituttet 2019).

Andelen som har demens øker kraftig med alderen, fra anslagsvis 1,6 % i aldersgruppen 60-64 år til 43 % blant personer 90 år og eldre. Et mindretall får demens før pensjonsalderen. Det er sannsynligvis over 4000 personer under 65 år som har demens i Norge.

Antall innbyggere kartlagt for demensdiagnose hos lege

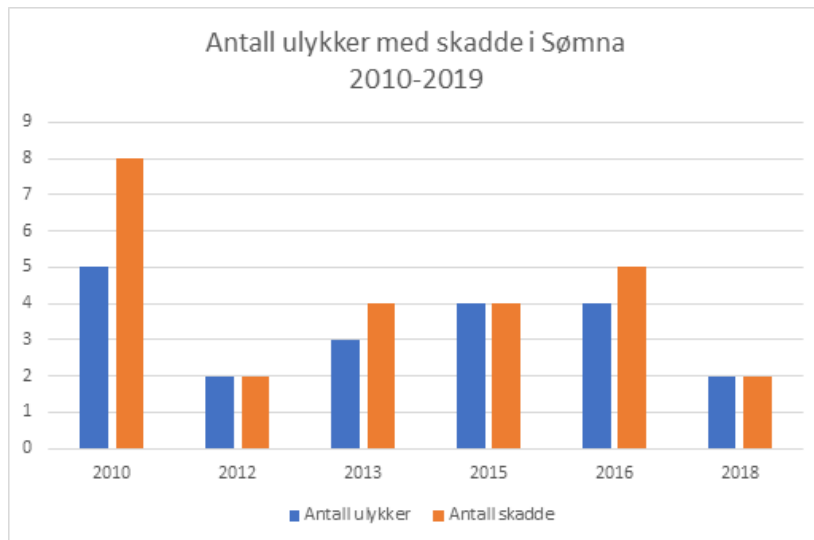

(Kilde: <https://statistikk.helsedirektoratet.no>)

Økningen i forventet levealder i Norge kan medføre at antallet personer med demens mer enn doubles fra 2015 til 2050. Økt utdanningsnivå, bedring i levevaner, som redusert røyking og sunnere kosthold, og bedre kontroll med risikofaktorer for hjerte- og karsykdommer kan bidra til å redusere risikoen for demens (Folkehelseinstituttet 2019).

5.12 Trafikkulykker

Sømna kommune har en nullvisjon på trafikkulykker. Som vegeier har kommunen et særskilt ansvar for trafiksikkerheten på sine veger, men har også et nasjonalt ansvar å samarbeide med andre vegeiere som er Nordland Fylkeskommune og Statens Vegvesen. På kommunale veger er det ikke registrert noen ulykker der noen har blitt drept eller alvorlig skadet de siste 10 årene, mens på fylkesveiene blir personer lettere til alvorlig skadd hvert år. På vegnettet i Sømna kommune er statistikken slik;

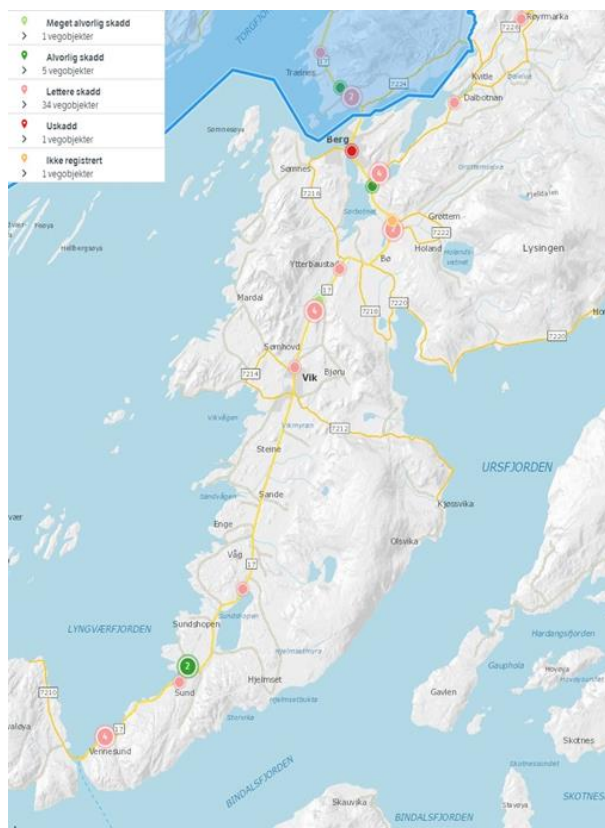
Kilde: Statens vegvesen

Ingen mennesker ble drept i en trafikkulykke innenfor gitt tidsrom i Sømna kommune.

I planarbeidet med nye sentrumsplaner og reguleringsplaner bør tilrettelegging for gående og syklende være et prioritert område.

Geografisk fordeling av trafikkulykker

En kartplotting av trafikkulykker viser at majoriteten av registrerte personskader i trafikken i Sømna kommune de siste ti årene, fra 2008 til starten av 2020, har skjedd langs fylkesveiene;

Kilde: Statens vegvesen

5.12.1 Trafikksikkerhet

Trafikksikkerhetsplanen gjeldende for 2020-2024 er ute på høring, og er forventet vedtatt høsten 2020. Dette er en plan som skal ivareta trafikksikkerhetsarbeidet i kommunen og skal fungere som et grunnlag for å få tilskudd fra Nordland fylkeskommune til omsøkte tiltak. Trafikksikkerhetsplanen skal i størst grad relateres til forebyggende arbeid, men den inneholder også planer for fysiske tiltak.

Sømna kommune har i de senere årene konsentrert trafikksikkerhetsarbeidet rundt Berg og Vik skole. I den forbindelse jobbes det med å utarbeide reguleringsplaner som grunnlag for tilskudd og for gjennomføring av aktuelle tiltak. Målet er å ivareta trafikksikkerhet og finne gode løsninger for de trafikkerende.

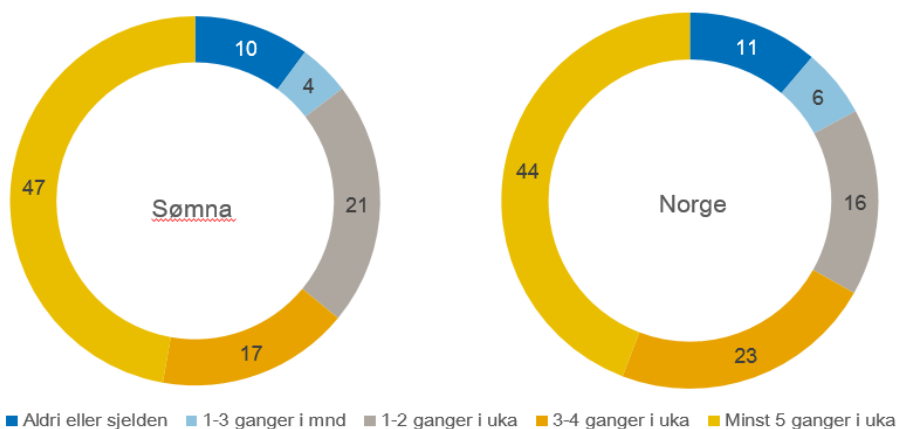
6 Helserelatert adferd

6.1 Fysisk aktivitet

Fysisk aktivitet blant ungdom

Hvor ofte trener du?

Prosentandel av ungdomsskoleelever i Sømna og i Norge

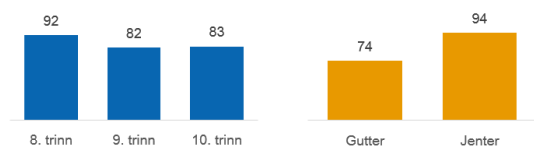

Kilde: Ungdata 2019

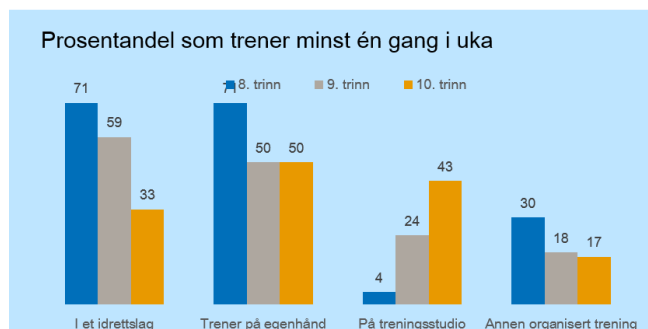
Ungdommene i Sømna er mer aktive og trener mer enn snittet i landet. Men 10 % av ungdommene trener aldri.

Prosentandel som trener minst én gang i uka

Blant gutter og jenter, og på ulike klassetrinn

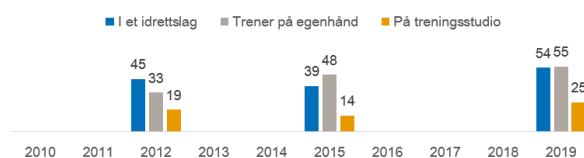

Prosentandel som trener minst én gang i uka

Tidstrend i Sømna

Prosentandel av ungdomsskoleelever som trener minst én gang i uka på ulike måter

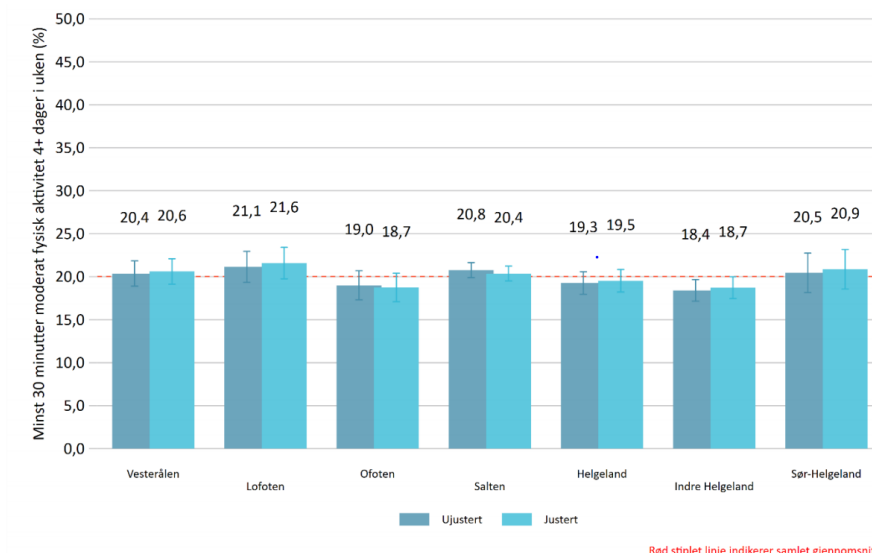

Kilde: Ungdata 2019

Fysisk aktivitet blant voksne

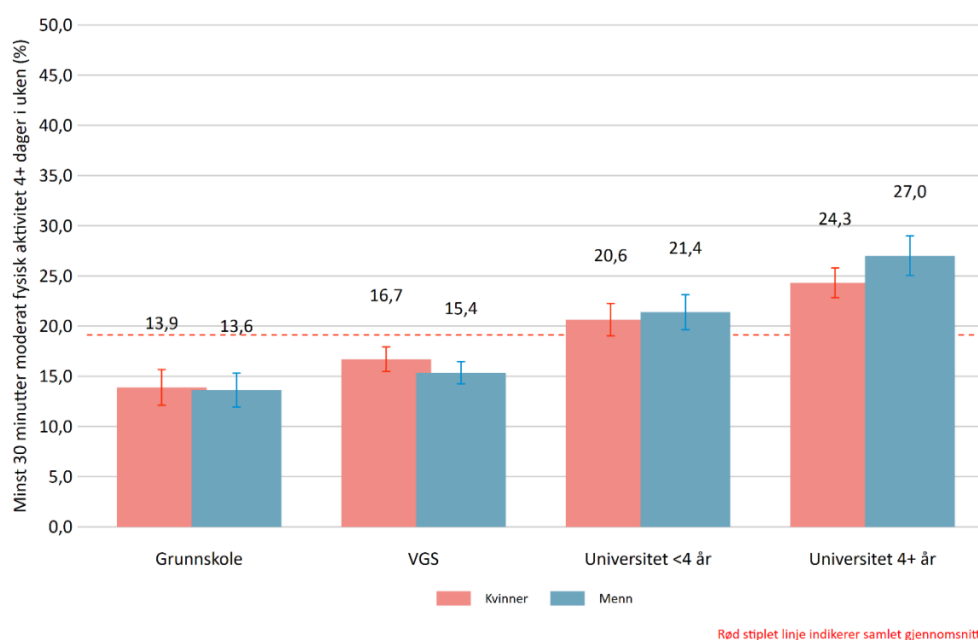
I 2020 ble det gjennomført en fylkeshelseundersøkelse i Nordland blant voksne fra 19 år og oppover. <https://www.fhi.no/publ/2020/fylkeshelseundersokelsen-nordland/>

Andel voksne med minst 30 min. moderat fysisk aktivitet 4+ dager i uken på tvers av regioner i Nordland

Figuren viser andelen som er moderat fysisk aktive i minst en halv time hver dag, og i minst fem dager i uken, samlet og på tvers av regioner i Nordland. I Sør-Helgeland er det 18 % menn og 21 % kvinner som oppgir at de er minst 30 minutter moderat fysisk aktivitet 4+ dager i uken. Snittet for Nordland er 20 % for både kvinner og menn.

Andel voksne med minst 30 min. moderat fysisk aktivitet 4+ dager i uken fordelt på kjønn og utdanningsnivå Nordland

Figuren viser andelen som rapporterer at de er i moderat fysisk aktivitet i minst en halv time hver dag, minst fem dager i uken, fordelt på kjønn og utdanningsnivå. For både kvinner og menn øker andelen med utdanningsnivå. Kjønnforskjellene er ikke statistisk sikre på tvers av de ulike utdanningsnivåene. Hos begge kjønn er andelen betydelig høyere i den yngste aldersgruppen sammenlignet med de øvrige aldersgruppene. Hos menn er det ingen betydelige forskjeller mellom de øvrige aldersgruppene. For kvinner er det signifikant færre som rapporterer at de er i moderat fysisk aktivitet i minst en halv time hver dag i aldersgruppen 70+ år sammenlignet med de fleste andre aldersgruppene, med unntak av aldersgruppen 30-39 år.

Det må tas høyde for at tallene for Sømna, som er en liten kommune, kan være noe usikre.

6.2 Kosthold

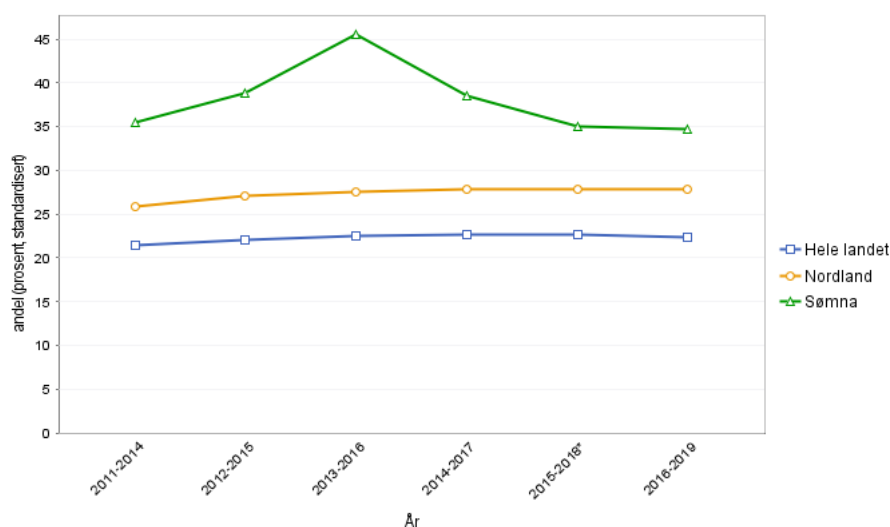
Overvekt og fedme gir økt risiko for type 2-diabetes, hjerte- og karsykdommer, høyt blodtrykk, slitasjegikt i knær og hofter og enkelte kreftsykdommer som tykktarmskreft. Dette i rekken av en mengde andre fysiske plager. Videre vil dette kunne påvirke den psykiske helsen. Det er ingen klar KMI-grense for når sykdomsrisikoen øker. Overvekt og fedme, og de konsekvenser det kan ha for den enkelte, koster Norge opp mot 68 milliarder pr år. Man ser at det er mer overvekt i distriktet og hos de med lav lønn/utdanning.

Erfaring viser at det for de fleste er vanskelig å oppnå varig vektreduksjon når man først har blitt overvektig. Man ser også at dette er en varig utfordring. Overvekt som barn betyr derfor ofte overvekt som voksen. Forebygging er da viktig. Tiltak som kan påvirke mat- og aktivitetsvaner vil være av særlig betydning. Tiltak på samfunnsnivå kan nå flere og være mer effektive enn kun å appellere til enkeltpersoner om å holde vekten under kontroll. I tillegg trenger man målrettet oppfølging av de som er i risiko eller allerede har utviklet overvekt.

Fysisk aktivitet, særlig hverdagsaktivitet, har sunket, og vi har et energiinntak (kaloriinntak) som ikke er tilpasset dette. I en situasjon med redusert aktivitetsnivå og stor tilgang på energitette matvarer, er det lett å utvikle overvekt. I tillegg har skjermtiden økt blant befolkningen generelt. Hos den enkelte personen kan arvelige og psykiske faktorer spille en rolle. De sosioøkonomiske forhold er hos de fleste av større betydning.

Det er nødvendig med en helhetlig tankegang i jobben mot overvekt og fedme.

Overvekt og fedme, selvrapportert ved sesjon 1

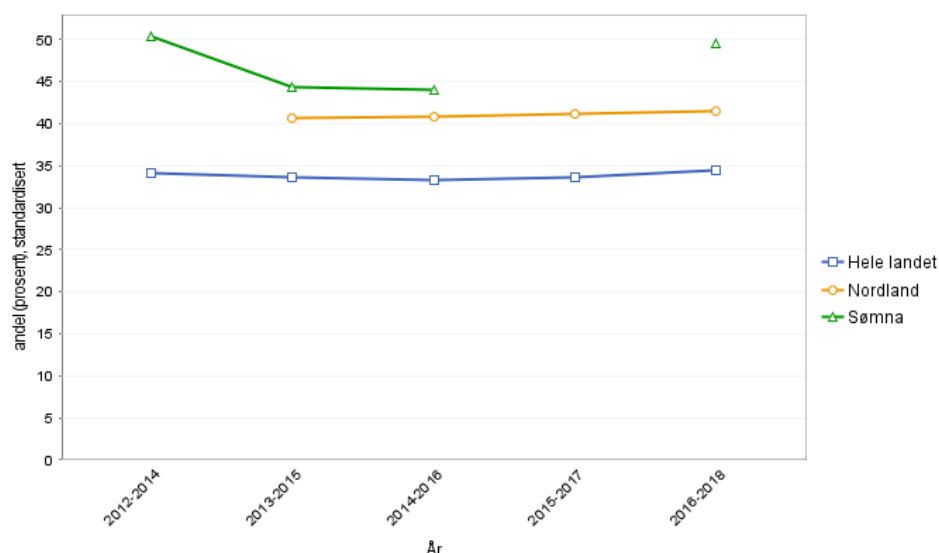

Kilde: Kommunehelse statistikkbank

Diagrammet viser andel gutter og jenter med overvekt (dvs. KMI tilsvarende 25-29,9), fedme (dvs. KMI tilsvarende over eller lik 30) eller overvekt inkludert fedme (dvs. KMI tilsvarende over eller lik 25), i prosent av alle som oppga høyde og vekt i den nettbaserte sesjon 1. Statistikken viser 4 års gjennomsnitt.

14 % har fedme og 21 % har overvekt. Fedmetallene er dobbelt så høye som landssnittet.

Andel kvinner med overvekt (inkl. fedme) hos gravide

Kilde: KommuneHelse statistikkbank

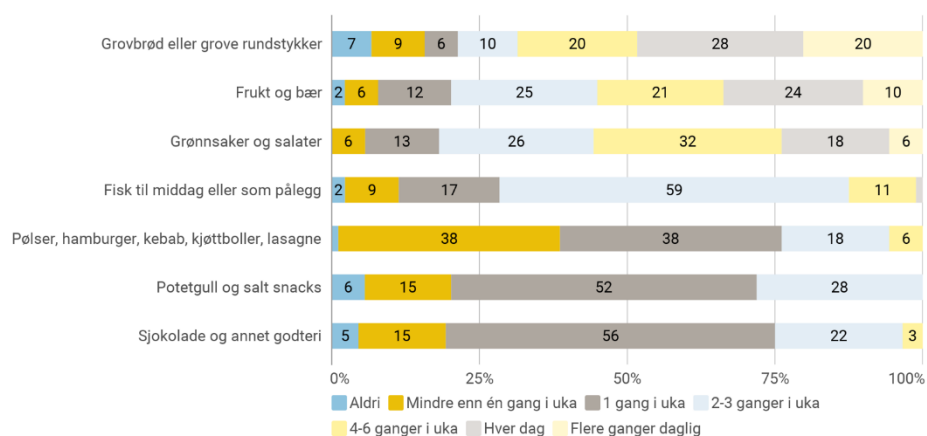
Andel kvinner med overvekt inkludert fedme i prosent av alle fødende kvinner med høyde- og vekttopplysninger fra første svangerskap. Overvekt blant gravide ved første svangerskapskontroll kan være en indikator på overvekt i befolkningen. Tallene på overvekt blant gravide brukes derfor i denne sammenhengen til å gi informasjon om overvekt generelt i befolkningen, ettersom det er begrenset med data på dette området.

Sømna har siden 2011 ligget langt over landssnittet og snittet i Nordland når det gjelder overvekt. Selv om tallene har gått noe ned siden perioden 2013-2016 så er det bekymringsfulle tall vi ser i kommunen. 50 % av de gravide er overvektige eller har fedme ved første svangerskapskontroll. På landsbasis er det 34 %.

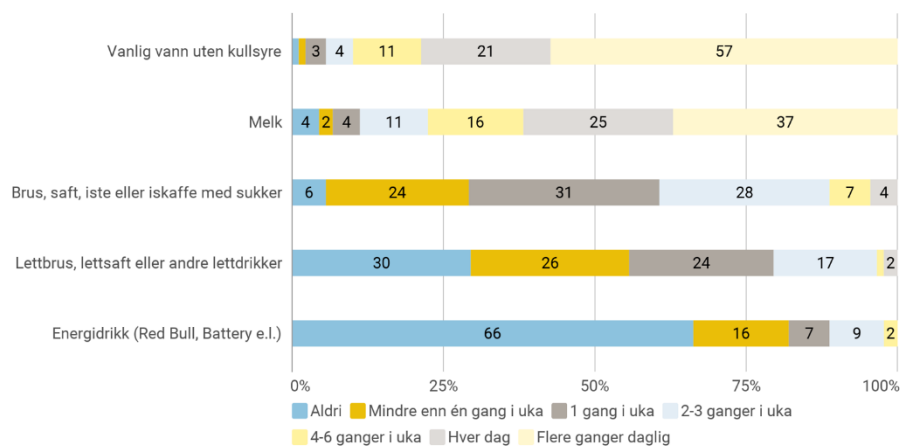
Ungdoms kosthold

Ungdomstiden er preget av at kroppen utvikler seg raskt og behovet for næringsstoffer øker. Det vi spiser og drikker påvirker helsen vår. Et sunt kosthold og god ernæring kan redusere risiko for en rekke sykdommer, og er avgjørende for vekst og utvikling i ungdomstiden. Gode kostholdsvaner etableres også tidlig og tas med videre i livet. Større autonomi fra foreldre og bedre tilgang til penger, gjør at ungdom har mer kontroll over eget kosthold enn da de var barn. Fristelsene er store og for mange er det lett å velge usunne drikke- og matvarer.

Andel ungdommer om matvaner

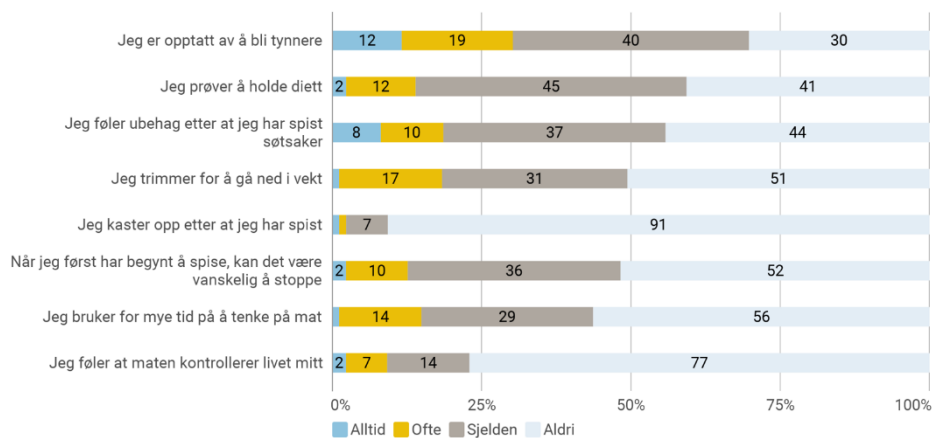

Andel ungdommer om hvor ofte de drikker ulike ting

Kilde: Ungdata 2019

Ungdom og spiseforstyrrelser

Kilde: Ungdata 2019

Ernæring og eldre

Andel beboere i institusjon med ernæringssvikt

2017	2018	2019
-	-	7,4 %

Kartlegging av ernæringsstatus skal gjennomføres regelmessig og tjener flere hensikter. Gjennom kartleggingen fremskaffes basisopplysninger om pasientens ernæringsstatus som kan legges til grunn for vurdering av endringer over tid. Videre kan systematisk kartlegging bidra til å identifisere ernæringsmessig risiko, slik at det kan iverksettes tiltak og tettere oppfølging av pasienter som vil kunne ha nytte av dette.

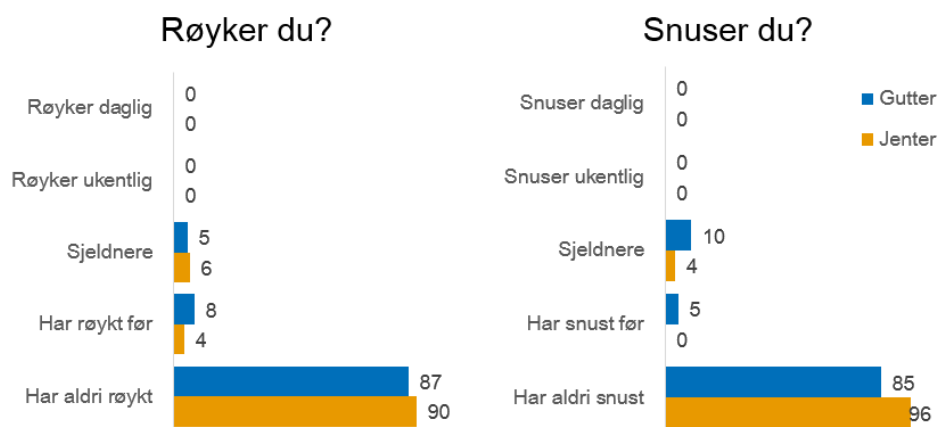
For lite inntak av næring over tid øker risikoen for medisinske komplikasjoner, reduserer immunforsvaret, og øker tiden for rehabilitering fra andre sykdommer eller skader. Underernæring kan også redusere fysisk og psykisk funksjonsevne, og gi redusert livskvalitet og økt dødelighet. Underernæring utvikler seg når et ernæringsproblem ikke blir identifisert og man kan ikke alltid se hvem som er i ernæringsmessig risiko. Det er derfor viktig å fange opp risiko for underernæring tidlig i forløpet og sette i gang tiltak før underernæring oppstår. Forebygging av underernæring gir helsemessige gevinster for den enkelte og økonomiske gevinster for samfunnet.

Pasientsikkerhetsprogrammet gir følgende anbefalinger for alle tjenestemottakere over 18 år, som ikke er i terminal fase eller i tilfeller hvor ernæringsmessige tiltak vurderes som ikke gjennomførbare eller uetiske:

- Hjemmesykepleien: Alle nye brukere eller brukere som kommer tilbake fra opphold i institusjon vurderes for ernæringsmessig risiko innen andre besøk.
- Sykehjem: Alle pasienter vurderes for ernæringsmessig risiko innen ett døgn på korttidsavdelinger eller innen en uke på langtidsavdelinger.

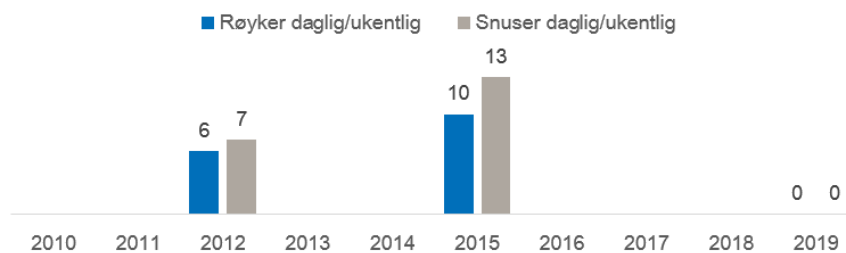
6.3 Tobakksbruk

Andel ungdom som røyker eller snuser

Tidstrend i Sømna

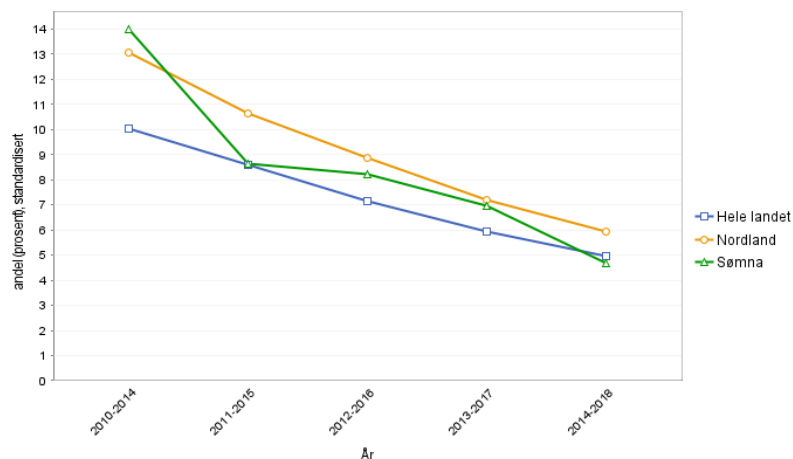
Prosentandel av ungdomsskoleelever som bruker tobakk jevnlig

Kilde: Ungdata 2019

Ingen av ungdommene i Sømna verken røyker eller snuser daglig eller ukentlig! De som gjør det, gjør det sjeldnere enn ukentlig. Her har det skjedd en stor fremgang siden siste undersøkelse i 2015. Det er også en trend på landsbasis med nedgang i bruken av tobakk.

Andel gravide som røyker ved første svangerskapskontroll

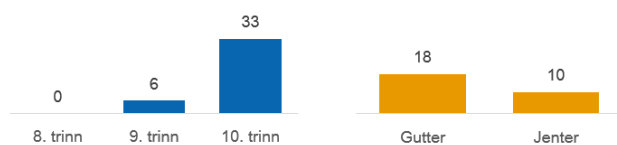
Kilde: Kommune helsa statistikkbank

Det er 4,7 % som oppgir at de røykte ved første svangerskapskontroll. Det er under landssnittet og fylkessnittet.

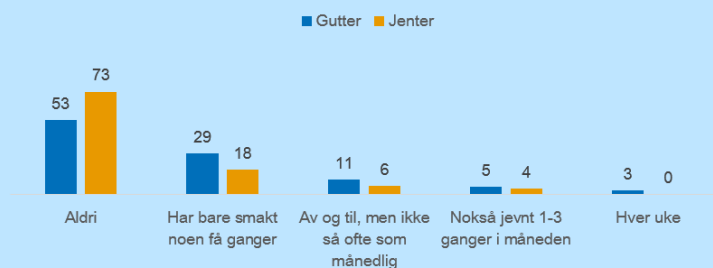
6.4 Alkohol og rus

Prosentandel som har vært tydelig beruset siste år

Blant gutter og jenter, og på ulike klassetrinn

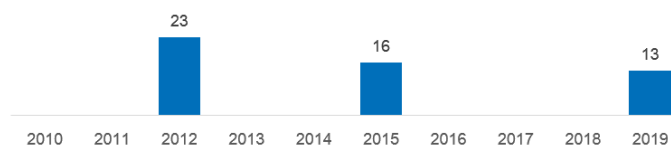

Hender det at du drikker noen form for alkohol?

Tidstrend i Sømna

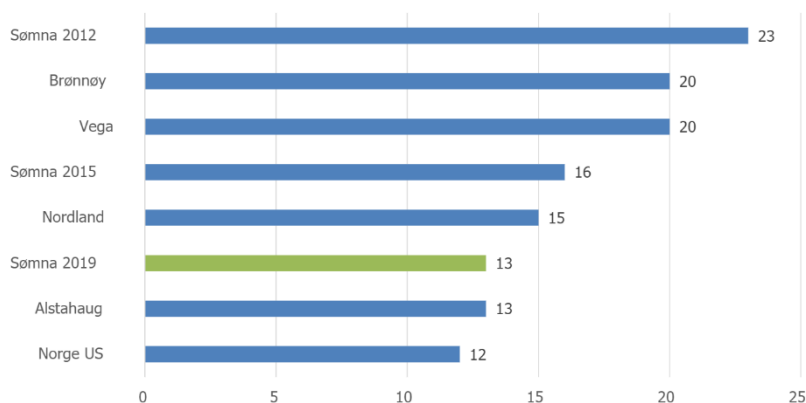
Prosentandel av ungdomsskoleelever som har vært tydelig beruset siste år

Kilde: Ungdata 2019

Når det gjelder tall knyttet til alkoholbruk er det en stor forbedring på alle punkter. Mens 23 % av ungdommene hadde vært beruset i 2012 og 16 % i 2015, var det i 2019 13 %, 1 % over landssnittet. Flest gutter, med 18 % og 10 % jenter.

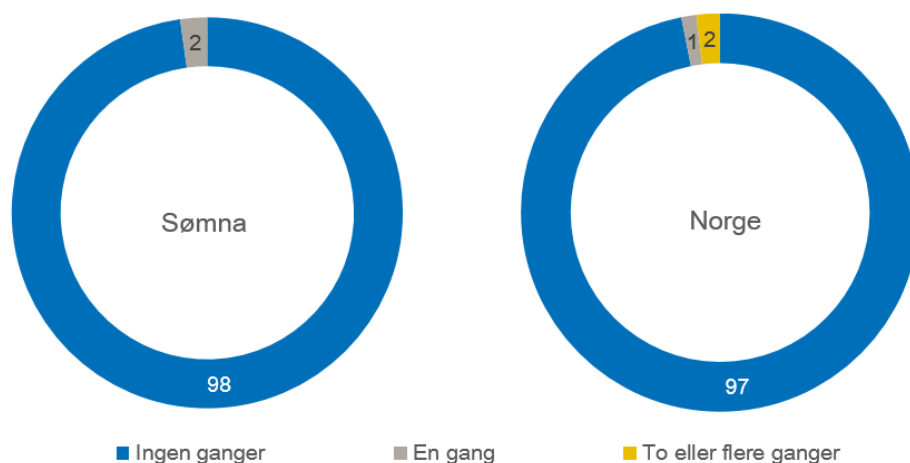
Andel som har vært beruset av alkohol i løpet av siste år

Kilde: Ungdata 2019

Fortsatt er det flere ungdommer som debuterer med alkohol før de er 12 år, men i gjennomsnitt er det 14 år, rundt konfirmasjonsalderen. Debutalderen i landet ligger på 15 år. Mange ungdommer vet ikke om de får lov til å drikke alkohol eller ikke. Å drikke alkohol har heldigvis en lav status i vennegjengen hos de fleste.

Rusmidler

Kilde: Ungdata 2019

Selv om det er lite hasj i Sømna er politiet er bekymret over at det er stadig sterkere stoffer i regionen og flere overdoser. Det generelle narkotikamiljøet har ungdom helt ned i 15-års alderen. Tilgangen til hasj og andre stoffer er mye lettere tilgjengelig nå enn det var tidligere og det bestilles mye på nett. Debatten rundt legalisering er urovekkende fordi ufarliggjøringen av narkotiske stoffer er med på å senke terskelen for å prøve og ta i bruk denne type rusmidler. Erfaringen blant politiet på Sør-Helgeland er at det nå ses i andre miljøer enn det vi så før - for eksempel idrettsmiljøet.

7 Helse og omsorg

7.1 Dekningsgrad institusjon og bolig med heldøgns omsorg

Sømna kommune har 35 kommunale plasser på institusjon/sykehjem.

Av dem som bor på sykehjem, har 79,57 % omfattende pleiebehov landet sett under ett, per 2019. Andelen har økt over tid. Det indikerer at innsatsen fortsatt dreies over mot hjemmebasert omsorg, og at man må være mer pleietrengende enn før for å få sykehjems plass. Forutsatt at kommunen har gode tilbud på lavere trinn i omsorgstrappen, bør de fleste som bor på sykehjem ha omfattende bistandsbehov. I Sømna har 62,07 % av beboerne på sykehjem et omfattende pleiebehov.

Erfaringer de siste årene viser at det er endring i brukergruppene i institusjon, hvor man ser en økende kompleksitet, medisinske problemstillinger og personer med atferdsvansker. Samtidig oppleves det at det er en økende forventning til hvilke problemstillinger som ansatte ved institusjonene skal håndtere selv. Brukergruppene er i endring. Det må arbeides med hvordan tjenesten skal videreutvikles for å sikre rett kompetanse og tjenester til brukergrupper med sammensatte behov. I denne forbindelse er det nødvendig å ha en gjennomgang av sykehjemslegenes og helsepersonellens oppgaver og arbeidssituasjon, sett i sammenheng med dagens og framtidig behov for kompetanse innen eldres helse. Liggetid i langtidsinstitusjon har stor variasjon. Det varierer fra 1 måned til flere år, hvor ca. 50 % bor lengre enn ett år på langtidsinstitusjon. Dette betyr at det er stor variasjon, og at trygghet i livets siste fase derfor vil være det viktigste fokuset for mange. Mange av beboere i sykehjem har demens.

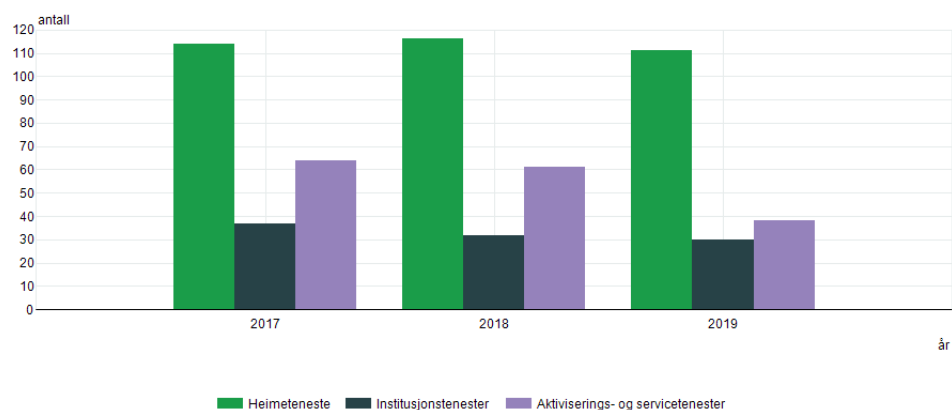
Kommunen må rette fokuset på hva som er viktig for hver enkelt beboer, noe som blant annet omhandler tettere samarbeid med bruker og deres pårørende. Målet er å redusere uønsket variasjon i opplevd kvalitet for pasienter og pårørende. Følgende fokusområder fremheves: Ernæring, aktiv og meningsfylt tilværelse, og lindrende behandling og omsorg ved livets slutt. Samarbeid med frivillige lag og foreninger, frivilligsentral samt videreutvikling av aktivitetstilbud rettet mot enkeltbrukere og grupper vil være et ledd i arbeidet framover.

Andel innbyggere 80 år og over som er beboere på sykehjem (prosent)

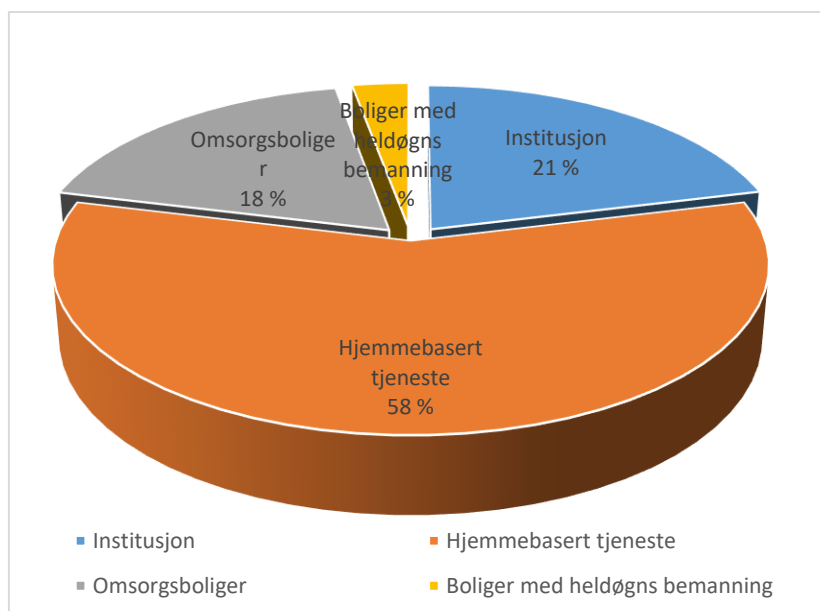
	2015	2016	2017	2018	2019
KOSTRA gruppe 3	15,5	14,8	14,4	13,8	13,5
Nordland	14,5	14,0	13,5	13,1	12,9
Sømna	16,5	15,4	17,2	13,2	15,8
Landet (uten Oslo)	13,2	13,0	12,6	12,1	11,9

7.2 Brukere i tjenesten fordelt etter tjenestenivå

12003: Omsorgstjenester - brukere, etter tjenestegrupper og år. I alt, Sømna, Brukere (antall).

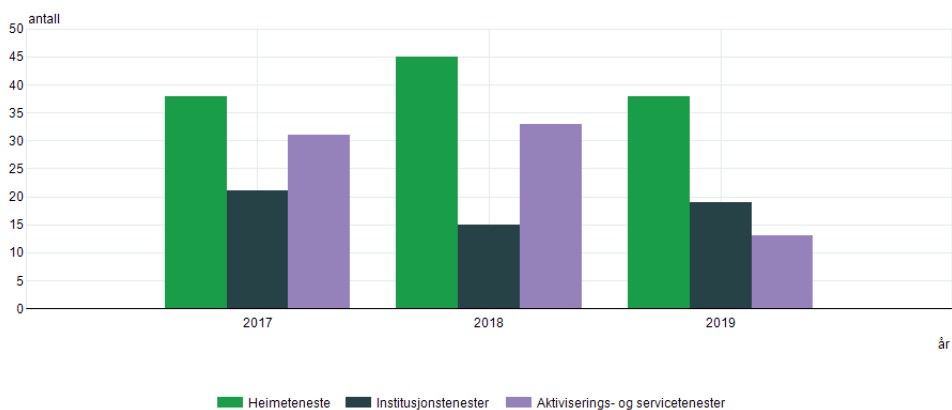

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Fordeling av eldre over 80 år etter tjenester

12003: Omsorgstjenester - brukere, etter tjenestegrupper og år. over 80 år, Sømna, Brukere (antall).

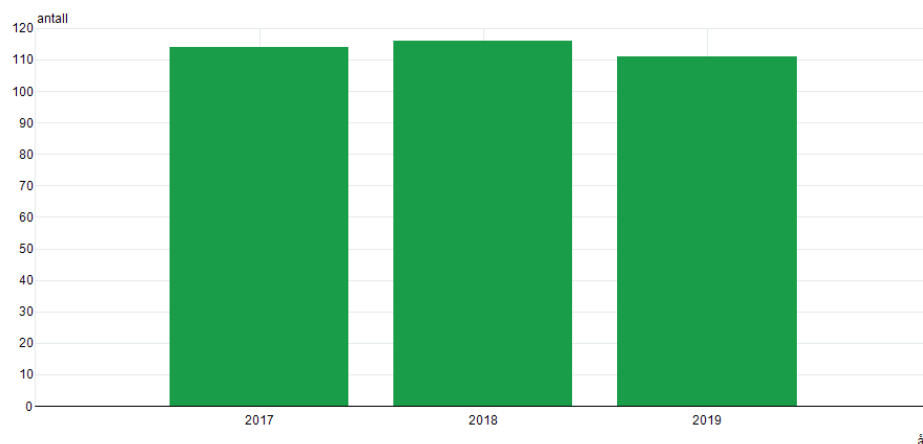

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Mottakere av hjemmetjenester i Sømna

2017	2018	2019
114	108	107

12003: Omsorgstjenester - brukere, etter år. I alt, Sømna, Heimeteneste, Brukere (antall).

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Mottakere av hverdagsrehabilitering

2017	2018	2019
5	6	4

Hverdagsrehabilitering handler om forebygging og rehabilitering hos mennesker som har opplevd eller opplever funksjonstap. Rehabiliteringen foregår i brukerens eget hjem og nærmiljø. I mange tilfeller dreier det seg om eldre mennesker som bor hjemme og ønsker å gjøre det så lenge som mulig, men det kan også være yngre som av ulike grunner har tapt funksjon og trenger rehabilitering.

I Sømna er hverdagsrehabilitering et tverrfaglig samarbeid mellom brukeren, aktivtør, fysioterapeuter og hjemmetjenesten. Det etableres et team rundt hver bruker som sammen skal gi brukeren oppfølging for å mestre sin egen hverdag.

Et viktig aspekt ved hverdagsrehabilitering er at det er brukeren selv som setter målene, hvilket gir langt større eierskap og motivasjon enn når andre gjør dette.

Hverdagsrehabilitering har brukerens mestring i fokus og er på denne måten ikke det samme som ordinære pleie- og omsorgstjenester. Hverdagsrehabilitering er et rehabiliterende og helsefremmende tanke sett som det handler om å mestre egen hverdag uansett funksjonsnivå.

Utfordringen ved mangel på hverdagsrehabilitering og personell til å utføre jobben er at kommunen på lang sikt ikke får redusert kostnader slik andre kommuner erfarer. Kommunen vil få utfordringer med å yte tjenester når ressursgrunnlaget blir dårligere. Derfor må lavterskelgrep til, der innbyggere selv kan fremme livskvalitet hjemme. Dette vil ikke bare redusere belastningen på kommunens tjenester, men bidra til å bygge egen mestring og forebygge helseplager. Behovet for nye

perspektiver på forebygging gjør seg gjeldende også her, og det er et stort behov for holdningsendring i sektoren.

7.3 Nøkkeltall pleie og omsorg

Sykehjem

Tjeneste/døgn	2019	2018	2017
Liggedøgn totalt	10315	11691	11054
Korttidsopphold	883	1186	747
Avlastning	15	263	36
Observasjon	200	84	294
Langtids	9220	10158	11054
Dødsfall	14	20	13
Salg av opphold	8	12	31

Hjemmesykepleie

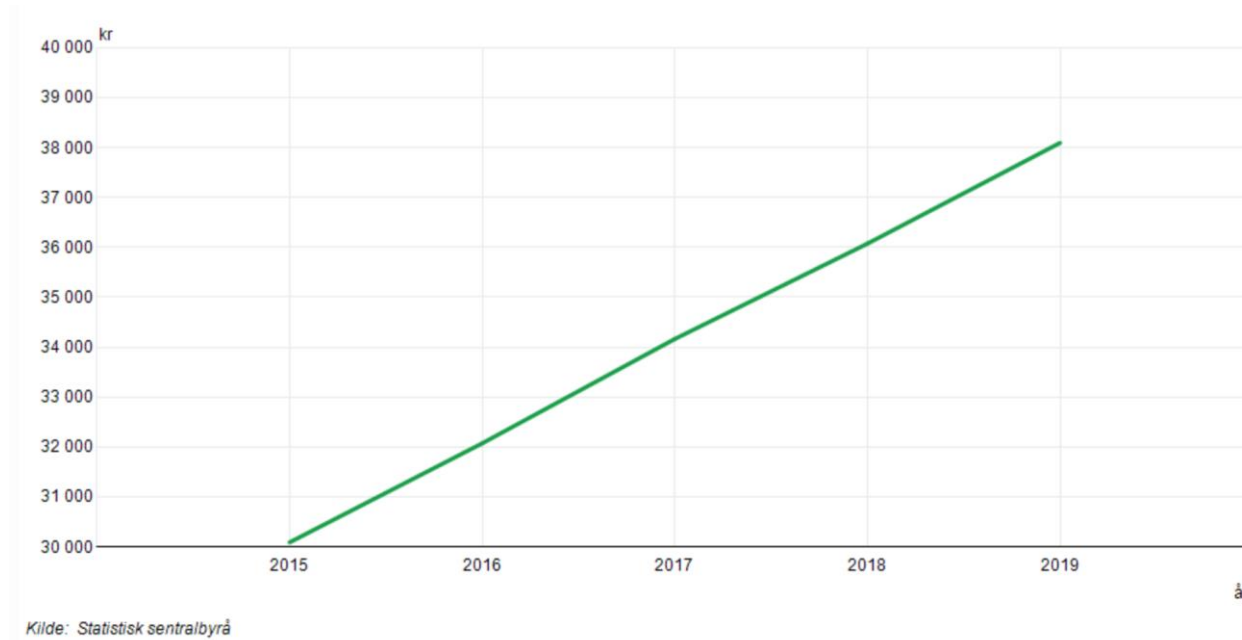
Tjeneste/ant. Brukere	2019	2018	2017
Trygghetsalarm	40	45	33
Praktisk bistand	63	62	46
Hjemmesykepleie	114	108	107
Matombrining	36	38	40
Omsorgsbolig	34	36	34
Dagtilbud	15	12	12

Miljø- og psykiatritjenesten

Tjeneste/ant. brukere	2019	2018	2017
Praktisk bistand	15	16	-
Hjemmesykepleie	15	10	-
Støttekontakt	28	34	32
Avlastning barn/unge	3	4	3
Psykisk helse	67	57	54
IP	4	4	5

7.4 Utgifter helse- og omsorgstjenester

Utgifter kommunale helse- og omsorgstjenester per innbygger

Landsnittet ligger på kr. 28.025 for 2019, mens fylkessnittet er på kr. 35.284. Snittet i samme KOSTRA gruppe som Sømna er kr. 40.714.

7.5 Framskrivning tjenestemottakere

Befolkningsframskriving etter SSBs hovedalternativ viser en betydelig aldring i befolkningen frem mot 2040. De demografiske endringene vil variere med kommunestørrelse. Trenden er at de eldre blir boende i distriktene, mens de yngre flytter mot byene. Befolkningsveksten for landet totalt har sunket fra 2012, men fortsatt vekst skjer først og fremst i sentrale strøk. Dette er en utvikling som forventes å fortsette. Befolkningsøkningen blir spesielt sterk blant de som er 80 år eller mer (Regjeringen.no).

Ved aktivitet, trygghet og mestring er kommunens hovedoppdrag å øke innsatsen i folkehelsearbeidet og sikre mer helsefremming og forebygging. Dette oppdraget er i liten grad sikret gjennom økonomiske insitamenter. Det er avhengig av kontinuerlig prioritering i den enkelte kommune. Tjenestene må i større grad legge vekt på aktiv omsorg, forebygging og rehabilitering, og utfordre til å ta i bruk ny teknologi og nye arbeidsmetoder. Kultur, måltider, aktivitet og trivsel er helt sentrale og grunnleggende elementer i en helhetlig helse- og omsorgstjeneste. For å utvikle en framtidsrettet og god helse- og omsorgstjeneste er det behov for større vektlegging av aktivitet både sosialt og fysisk, samt økt oppmerksomhet på brukeres sosiale, eksistensielle og kulturelle behov.

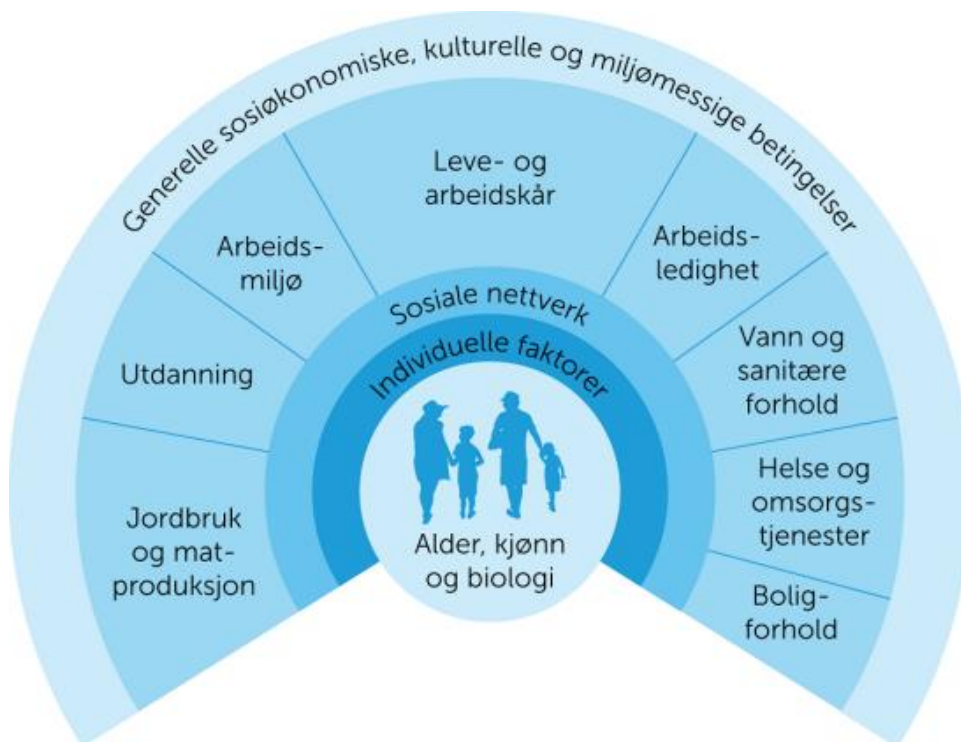
Frivillig aktivitet kan også i seg selv være helsefremmende, blant annet gjennom å motvirke ensomhet, etablere nettverk og gi mestring, kulturopplevelser og fysisk aktivitet. Det er et mål om å legge til rette for økt deltakelse i alle typer frivillighet og frivillige organisasjoner. Helse- og

omsorgssektoren har et stort behov for, og potensial for, å ta i bruk samfunnets samlede ressurser for å beholde og utvikle tjenestene: Ressursene som ligger hos brukerne selv, deres familier og sosiale nettverk, i nærmiljøet og i lokalsamfunnet.

I innsatsområdet vil det legges vekt på hvordan helse- og omsorgstjenestene bør legge til rette for at hver enkelt i størst mulig grad kan ta ansvar for eget liv og egen helse. Dette er sentralt gjennom hele livsløpet og for alle helse- og omsorgstjenestene. Innsatsområdet henger tett sammen med de øvrige, og noen av temaene som løftes opp vil derfor være gjennomgående. Sentrale elementer som må være retningsgivende for at helse- og omsorgstjenestene kan bidra til å øke befolkningens muligheter til å ta ansvar for eget liv:

- Forventningsavklaring
- Ressursfokus i helse- og omsorgstjenestene
- Informasjon, opplæring og samarbeid med brukere og pårørende
- Mobilisere til frivillighet

Det ligger et stort potensial i å fremme folkehelse og forebygge sykdom og for tidlig død, og det er et samfunnsansvar å bidra til god helse i hele befolkningen. Kommunene vil stå i en stadig sterkere prioriteringsutfordring knyttet til å sikre helsefremmende og forebyggende arbeid samtidig som man skal ivareta tynge behandlingsoppgaver og personellintensive helsetjenester. Gitt de utfordringer som helsetjenesten står overfor vil det bli en viktigere del av helsepolitikken å legge til rette for det ansvar som befolkningen må ta for egen helse. Kommunen bør ha en større rolle i å gjøre tilgjengelig kunnskap på levevanefeltet. Innbyggere kan i de fleste livsfaser selv ivareta egne behov og innhente kunnskap om hva som er en sunn og god livsstil. I møte med utfordringer har mange de ressurser som trengs for å ivareta egen helse, blant annet med hjelp fra sine nærmeste og sin fastlege. Figuren beskriver ulike påvirkningsfaktorer for den enkeltes helse.

Påvirkningsfaktorer for helse, Dahlgren & Whiteheads modell fra 1991

Målsettingen er å gi befolkningen mulighet til å bli boende hjemme så lenge som mulig, og dette er i tråd med det de fleste ønsker. Det er tre grunner for at boligen og nærmiljøet blir viktigere med alderen:

- Vi tilbringer mer tid i boligen og dens umiddelbare nærhet desto eldre vi blir.
- Boligen og nærmiljøet er en ramme om minner, en forankring til livshistorien og en base for sosial identitet.
- Boligen representerer (økonomisk) kapital og her ligger muligheter for å realisere hele eller deler av formuen, f.eks. for å skaffe seg en mer hensiktsmessig bolig, for å øke sitt forbruk, eller for å gi gaver til familien eller til gode formål. Helse- og omsorgstjenester i hjemmet hos eldre og kronisk syke oppnår best resultater av oppfølging, behandling eller rehabilitering i hjemmet framfor i institusjon. Erfaringer viser samtidig økt pasienttilfredsstillelse og lavere kostnad ved å organisere tilbud rundt hjemmet.

Følgende tiltak kan bidra til å utsette eller unngå behovet for heldøgns omsorgsplasser:

- tidlig intervensjon ved funksjonssvikt
- tilrettelegging av egen bolig
- bruk av velferdsteknologi
- dagtilbud
- tilpassede boliger
- sterkere satsing på hjemmetjenester
- sterkere satsing på rehabilitering
- sikre samarbeid mellom de ulike tjenestene når endring i funksjon oppstår, herunder akuttfunksjoner.

For å kunne håndtere den demografiske utviklingen er det en forutsetning at det satses på hjemmetjenester samtidig med en gradvis reduksjon i dekningsgrad for institusjonsplasser. Framskrivningen av antall eldre viser at dersom nåværende dekningsgrad for institusjonsplasser videreføres, vil dette innebære at langt færre vil motta tjenester innenfor tilsvarende økonomiske rammer fremover. Det ligger fortsatt mye potensial i å bygge ut hjemmetjenestene slik at differansen mellom ressursene kommuner bruker på å gi tilbud i hjemmet og kostnadene ved et institusjonsopphold utlignes. Omsorgsboliger og andre tilpassede boformer må ligge til grunn for utvikling og etablering av bærekraftige helse- og omsorgstjenester. Bruk av korttidsplasser har en sentral funksjon for å få til en god pasientstrøm.

7.6 Dagtilbud for eldre

Kommunale dagtilbud er et viktig tilbud for å bidra til dagaktivitet for personer med ulike helseutfordringer. Hensikten er å gi et organisert og tilpasset tilbud for å bidra til en aktiv og meningsfylt tilværelse i fellesskap med andre. I Sømna har vi to kommunale dagaktivitetstilbud for eldre; arbeidsstua som er lokalisert på Sømna Omsorgssenter som er et åpent tilbud både for hjemmeboende og de som bor på sykehjemmet og Solkroken som er en tilrettelagt boenhet for mennesker med kognitiv svikt. Antall brukere av dagtilbud for hjemmeboende eldre har vært forholdsvis stabil de siste tre årene, med en liten økning i 2019. Dagens tilbud bør videreutvikles for å kunne tilby dagaktiviteter til en større gruppe en i dag, både individuelt og som gruppetilbud.

Dagtilbudet skal aktivisere og stimulere, gi gode opplevelser og meningsfulle hverdager. Det kan også avlaste de nærmeste for omsorgsoppgaver på dagtid, og slik bidra til at familie og ektefelle klarer å stå i en krevende omsorgssituasjon. Hovedmålet med dagsenter er å redusere psykososiale

problemer som angst, depresjon og ensomhet, og sørge for å opprettholde eller forbedre brukerens evne til å utføre dagliglivets aktiviteter. Dagsenteret skal også sørge for at bruker lærer og opprettholder et tilfredsstillende nivå av helsefremmende atferd, slik som ernæring og trening.

For de fleste mennesker er behov for nærhet og fellesskap til andre en forutsetning for et meningsfylt liv. Fellesskap med andre kan gi høyere livskvalitet. Mennesker knytter livskvalitet til hjemmet og ønsket om å klare seg selv så lenge som mulig. Fysisk og sosial aktivitet kan forebygge funksjonssvikt og redusert livskvalitet hos mennesker i alle aldersgrupper. Dagsenteret er et tilbud hvor brukeren kan få tilfredsstilt sitt sosiale behov og oppleve fellesskap med andre. Det gir en god struktur på dagen og vil gjøre at brukeren opplever hverdagen som meningsfull.

Antall hjemmeboende med vedtak om dagaktivitet

2019	2018	2017
15	12	12

Sømna har et mangelfullt dagtilbud/aktivitetstilbud spesielt for brukergruppen rus og psykisk helse.

Når det gjelder yngre brukere med funksjonsnedsettelse kjøpes det dagtilbud av HIAS, samt at kommunen legger til rette for tilrettelagte arbeidsplasser innen privat og kommunal regi.

En viktig utfordring framover er å gi omsorgstjenesten en ny og mer aktiv profil. Og bygge ut dagtilbud, aktivitetstilbud og eldresentra. I dag er omsorgstjenestens største utfordringer kultur, aktivitet, dagliglivets funksjoner og sosiale forhold. Kultur, aktivitet og trivsel er helt sentrale og grunnleggende elementer i et helhetlig omsorgstilbud. Mange brukere av omsorgstjenester lever passive liv, ikke minst fysisk.

En studie viser at de fleste vet at fysisk aktivitet har betydning for helsen deres, men de har likevel ikke et aktivitetsnivå som tilsvarer anbefalingene. Forskning viser at aktivisering gjennom ulike former for bevegelse og mosjon reduserer og utsetter tap av funksjonsevne. Hovedutfordringen er å integrere aktivitet og ulike former for bevegelse og mosjon i dagliglivet og utnytte naturlige muligheter for deltakelse. Det er viktig å stimulere til brukermedvirkning og brukerstyrte aktivitetstilbud.

Den kulturelle spaserstokken er et tiltak som skal stimulere til tverrfaglig samarbeid mellom kultursektoren og omsorgstjenesten gjennom finansiering av konkrete kulturaktiviteter. Tiltaket bør tilby arrangementer innenfor alle kunst- og kulturgener, som musikk, teater, film, litteratur og bildekunst.

Tilrettelagte dagtilbud for hjemmeboende er viktig for å utsette en institusjonsinnleggelse, og det er samtidig en nødvendig avlastning for pårørende. Familien kan være sentral som motivator, støttespiller og trygghetsskaper. Sosiale fellesskapet med andre er spesielt viktig på dagsentret. Måltidene er høydepunktet, og brukerne får gjennom måltidene tilfredsstilt sitt ernæringsbehov. Et godt tilrettelagt dagtilbud tar hensyn til brukernes individuelle behov, har fleksible åpningstider, og brukerstyrte, individuelle aktiviteter. Utfordringer når det gjelder personer med demens er å tilrettelegge tiltak, som egne dager og lokaler som egner seg for skjerming. Dette blir også understreket av de ansatte. Dagtilbud til personer med demens innebærer avlastning for pårørende og betyr at personen kan bo hjemme lenger. Et godt tilrettelagt dagtilbud i framtiden må inneholde flere fysiske aktiviteter, med et rehabiliteringstilbud til dem som trenger det. For mange brukere er turen til dagsenteret eneste mulighet til å komme ut fra hjemmet sitt, og det ideelle ville være om

dagsenteret er lokalisert til et helsehus. Et helsehus kan være et fullverdig medisinsk senter med en rekke helserelaterte tjenester under samme tak. Brukeren vil da få tilbud om alle nødvendige helsetjenester mens de er på dagsenteret.

8 Oppvekst

Å hjelpe barn og unge tidlig i livet er god investering i barns levekår her og nå, i deres framtidige livssjanser og i samfunnets bærekraft (FAFO-rapport 2020).

Oppvekstvilkår og levevaner tidlig i livet legger grunnlaget for helse og trivsel senere i livet. Barn velger ikke sine oppvekst- og levekårsforhold. Deres levevaner påvirkes i stor grad også av foreldrenes utgangspunkt, og for å nå barna med tiltak må en også nå foreldrene. Barn og unges sosiale, faglige og helsemessige utfordringer bør møtes med strukturelle og langsiktige strategier. Her har barnehager, grunnskoler og videregående skoler et særlig ansvar. De fleste barn og unge går i barnehage eller skole, som er gode arenaer for utjevning av sosiale helseforskjeller. Sosial ulikhet i helse blant barn og unge er særlig alvorlig fordi problemer forplanter seg inn i voksenlivet, og svekker mulighetene for dem med dårlige levekår. Det påvirker barn og unges mulighet for å mestre eget liv som voksen, for gjennomføring av utdanning, for helse og deltakelse i arbeidsliv. For å redusere sosiale ulikheter i helse er den mest effektive og beste tilnærmingen først og fremst tjenester og tiltak som når alle barn og unge, det vil si universelle tiltak (Helsedirektoratet 2018).

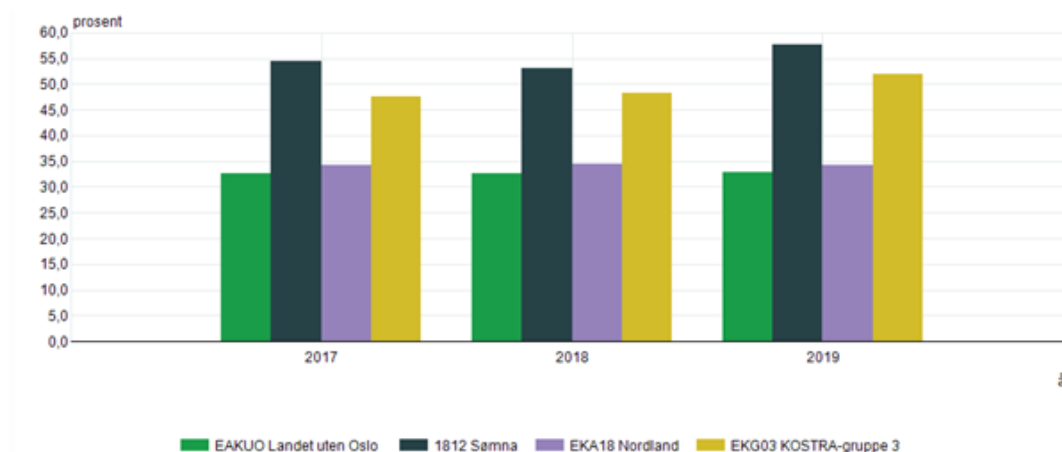
8.1 Barnehage

Barnehagen kan være positivt for hvordan barna senere fungerer i skolen og for deres atferdsutvikling. Særlig hos barn med lav sosioøkonomisk bakgrunn kan gode barnehager ha gunstig effekt på psykisk helse og språkutvikling, og bidra til utjevning av sosiale forskjeller. Barn som går i barnehage med høy kvalitet, har oftere bedre språk og bedre sosial tilpasning, enn barn som er hjemme eller i annet barnepasstilbud (Folkehelse rapporten 2016).

Barnehager med høy kvalitet kjennetegnes av at de har små barnegrupper og tilstrekkelig, godt utdannet, personlig egnet, stabilt personell med lett tilgang til veiledning fra kommunepsykolog eller annet helsepersonell (St.meld. nr. 41, 2009). Barnehagen er et møtested for barn og familier med ulik bakgrunn, både sosialt og kulturelt. Barnehagen kan bidra til at barn og familier utvikler tilhørighet og fellesskap til hverandre, kulturen, nærmiljøet og kommunen vår.

Det er hevdet at inkluderende fellesskap er tidlig innsats i seg selv. I Sømna har vi forholdsvis små barnehager med små og oversiktlige barnegrupper. Dette gir oss muligheter til å rette innsats og oppmerksomheten mot bl. a fellesskapet og bruke mulighetene som ligger i hverdagslige aktiviteter.

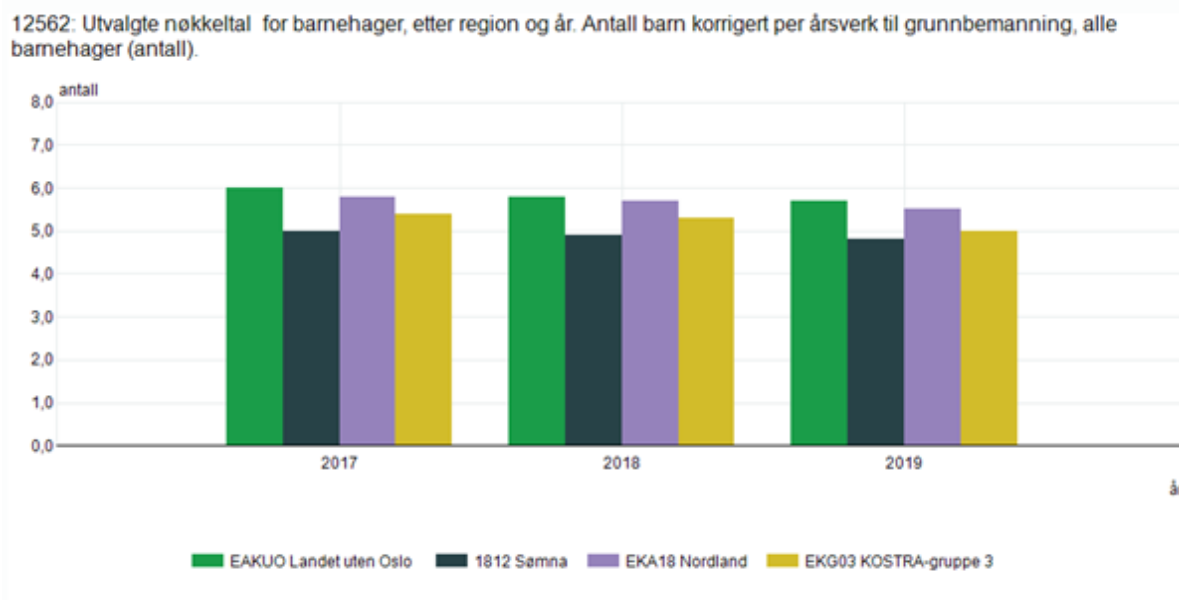
Andel barn som går i barnehage

Kilde: SSB

I løpet av få år har barnehagetilbudet gått fra å være et tilbud for de få til et universelt velferdsgode. Kommunen har god barnehagedekning og av tabellen ser vi at vi ligger godt over landsgjennomsnittet og Nordland de seneste 3 årene. Sømna hadde 89 barn i kommunal og privat barnehage pr. 15.12.19 (Barnehagefakta.no).

Antall barn korrigert per årsverk til grunnbemanning

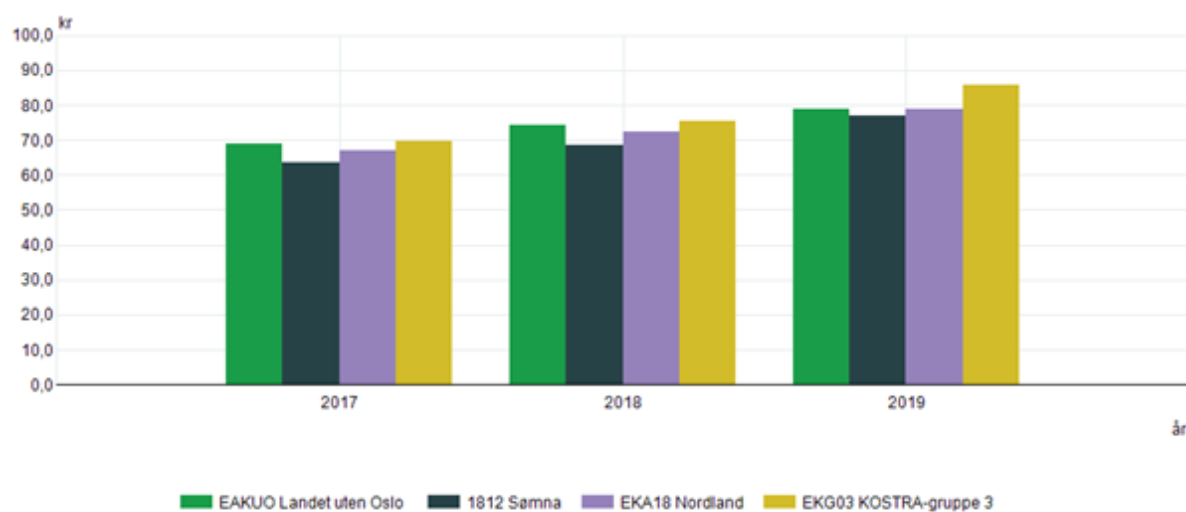

Stortinget vedtok i 2018 en ny bemanningsnorm for barnehager. Den nye normen stiller krav om minimum én ansatt per tre barn under tre år og én ansatt per seks barn over tre år.

Tabellen viser at Sømna tilfredsstiller kravet til bemanningsnorm.

Vi har et barnetall med synkende prognoser. Vi trenger allikevel gode barnehager med tilstrekkelig bemanning som kan være med å bidra til en god og trygg oppvekst for barna. Høy barn- voksen tetthet har betydning for kvaliteten i samspill og den språklige stimuleringen, og forskning viser også at trygg tilknytning til omsorgspersoner i barndommen har betydning for senere psykisk helse. Bemannings- og pedagognorm skal bidra til å sikre god oppfølging av alle barn. Vi skal fortsatt jobbe for å styrke dette. Barnehagedagen strekker seg over mange timer, inntil 10, og det vil dermed si at også de ansattes tilstedeværelse strekkes over mange timer. Dette gir i perioder av dagen utfordringer med hensyn til bemanningstetthet.

Brutto utgifter per kommunal plass

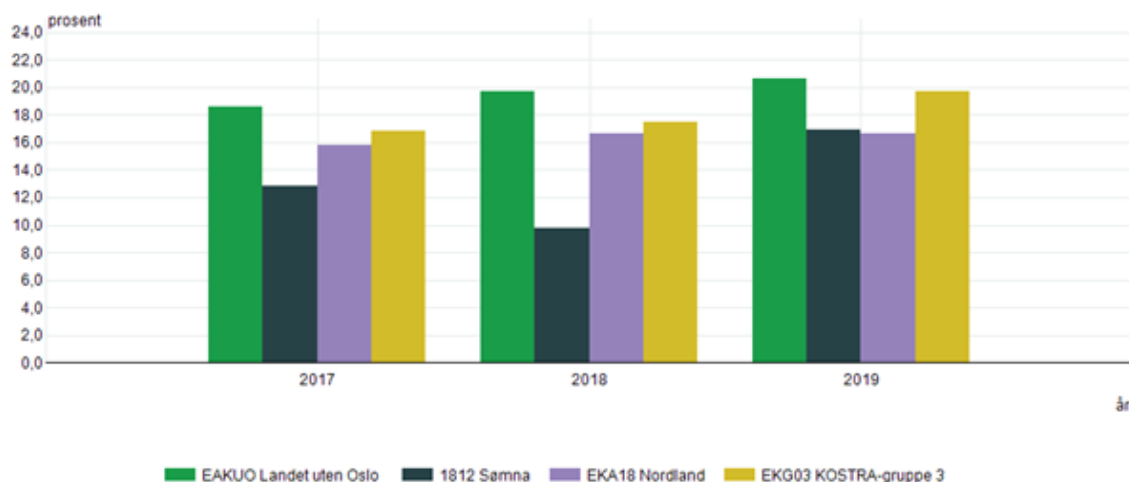

Kilde: SSB

Tabellen viser korrigerte brutto driftsutgifter til barnehage per korrigerte oppholdstimer i kommunale barnehager (kr.)

Selv om tallene har økt de senere årene ligger fortsatt Sørna noe lavere enn Nordland, KOSTRA-gruppe og landet for øvrig. Lavere fødselstall vil naturlig nok gi seg utslag på færre barn i barnehage, og det vil ha betydning for kostnadsnivået.

Andel førskolebarn som har tilrettelagte tiltak

Kilde: SSB

Det er viktig å gi god og tidlig støtte til barn, og barnehagen har et særlig ansvar for å forebygge vansker og fange opp barn med behov for tilrettelegging. Førskolebarn har rett til spesialpedagogisk hjelp når de har behov for det.

Tabellen viser andel barn som får ekstra ressurser til styrket tilbud til førskolebarn, i forhold til alle barn i barnehage. Vi ser av tabellen at andelen barn med spesialpedagogisk hjelp i barnehagen har

økt de siste årene. Sømna har allikevel en lavere andel førskolebarn i barnehage som har tilrettelagte tiltak enn landet og KOSTRA gruppe 3, men tilsvarende likt som Nordland.

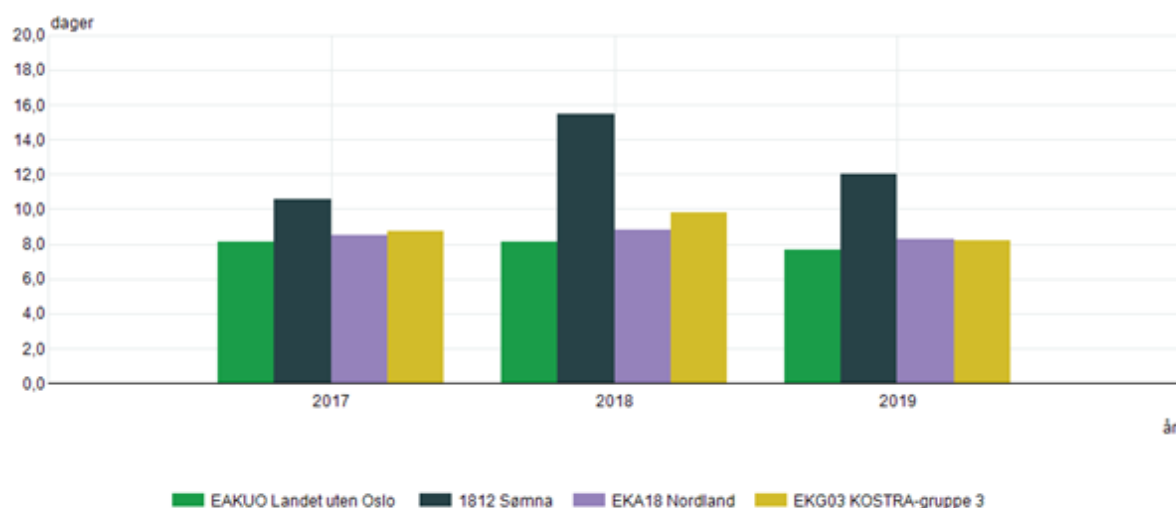
En stor del av den spesialpedagogiske hjelpen er knyttet til språk- og kommunikasjonsvansker.

I barnehagene har vi god spesialpedagogisk kompetanse og gode styrkingsressurser som gir oss mulighet til å sette inn tiltak tidlig, og også før eller i påvente av en evt. henvisning til samarbeidende instanser som f. eks PPT. Dette er viktig for at alle barn skal bli oppdaget tidlig hvis de trenger hjelp, få god tilrettelegging eller tilpasset opplæring og bli inkludert i fellesskapet. Det er også en styrke for barnehagene å ha spesialpedagogisk kompetanse som jobber tett på øvrig personal, og som kan gi «kortreist» veiledning til ansatte og foreldre i en tidlig fase. Retten til spesialpedagogisk hjelp gjelder uavhengig om barnet går i barnehage, eller ikke, og vi har også mulighet til å etablere kontakt og gi tilbud i heimen for eksempel før barnehagestart, gjennom både veiledning til foresatte og i direkte arbeid med barn, når det foreligger en sakkyndig vurdering.

8.2 Grunnskole

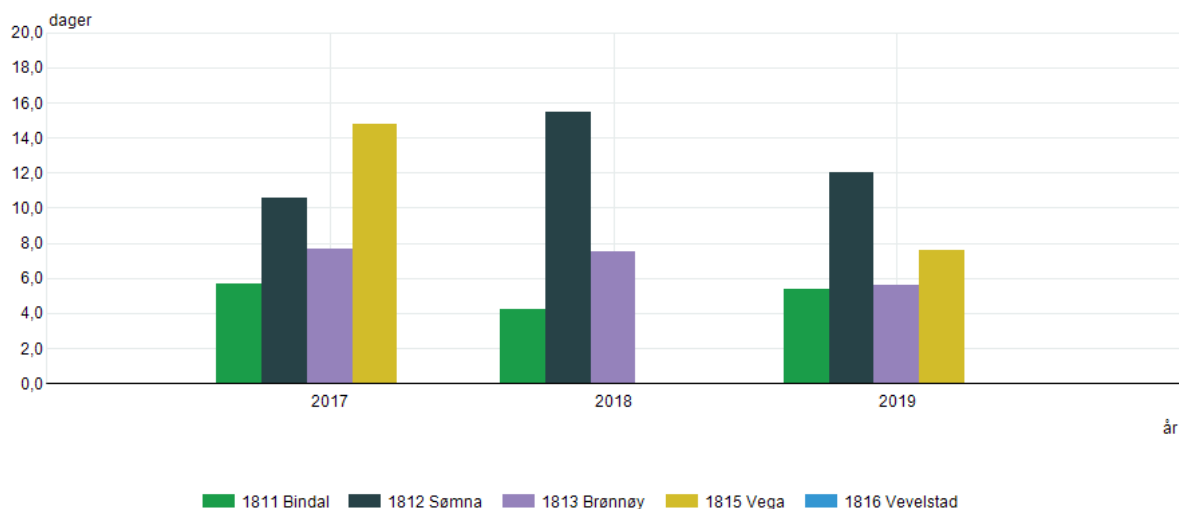
8.2.1 Fravær

Gjennomsnittlig fravær grunnskole (dager)

Kilde: SSB

Gjennomsnittlig fravær sammenliknet med nabokommuner

Kilde: SSB

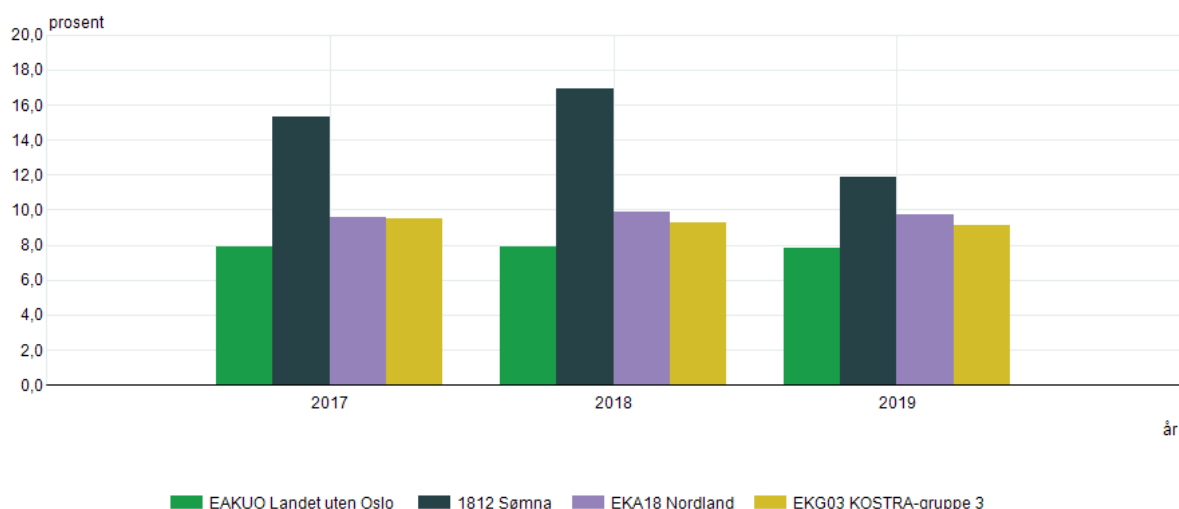
Vi ser at skoleelevene i Sømna har flere dager fravær enn både sammenlignbare kommunegrupper, Nordland og nabokommunene på Sør-Helgeland.

Gjennomsnittlig fravær ligger på 12 dager for 2019. Tallene kan delvis bli forklart med at elevene må ta seg fri en hel dag når de skal til kjeveortoped. Da vi ikke har BUP eller PP-tjeneste i kommunen, så må elevene til Brønnøysund. Dette medfører også ofte at elevene må ta seg fri hele dagen. Tabellen sier ingenting om årsak til fravær. Da dette er grunnskolen, så blir alt registrert som fravær. Uavhengig om det er sykdom, kjeveortoped, kontroll på sykehuset eller at de er søkt fri for at man skal ut på reise.

Uavhengig årsak så er det bekymringsverdig at vi har så høyt gjennomsnittsfravær i grunnskolen.

8.2.2 Spesialundervisning grunnskole

Andel elever som får spesialundervisning 2017-2019

Kilde: SSB

Sømna kommune ligger fortsatt høyt når det gjelder spesialundervisning, men det har vært en klar nedgang i fra 2018. Den største nedgangen har vært på 1.-4.trinn.

Det har også vært en tydelig nedgang i spesialundervisningen på 5.-7.trinn. Årsak til nedgangen er at man har gjort om på organiseringen ved å gå fra ene-undervisning til to-lærer i klassen.

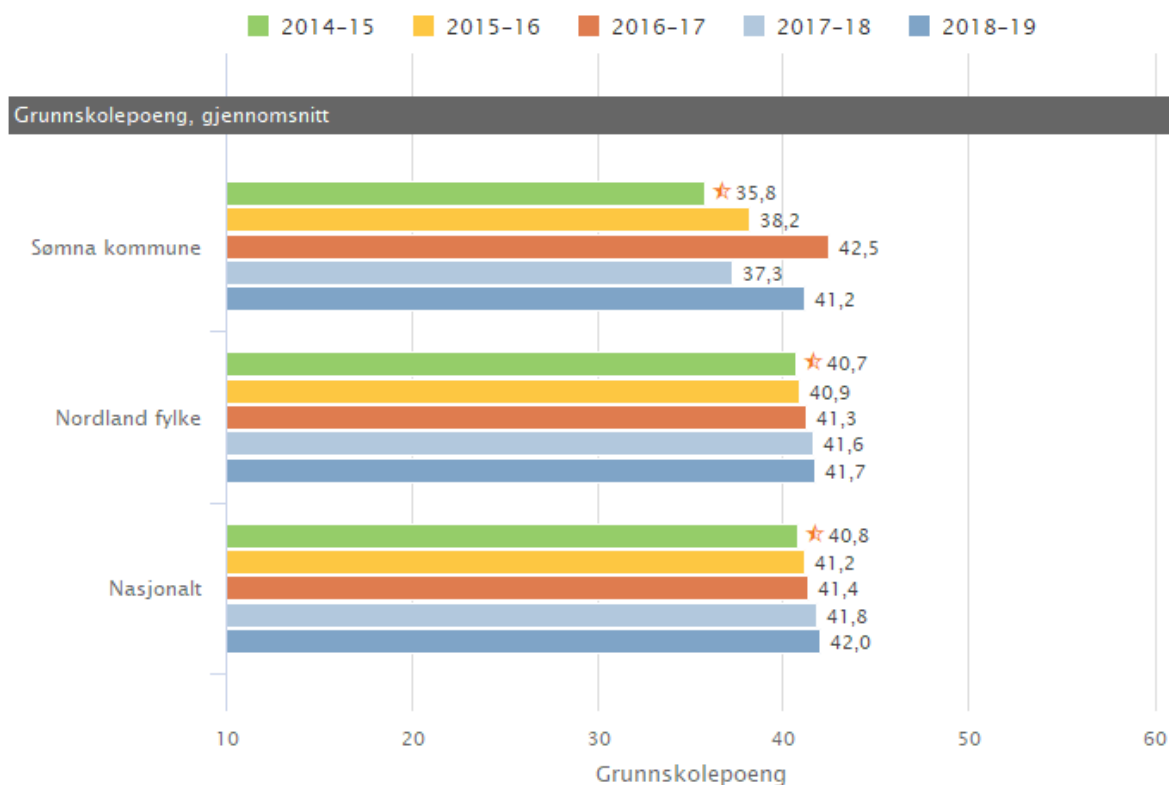
8.-10.trinn ligger fortsatt høyt når det gjelder spesialundervisning, men det er svak nedgang i fra 2018.

Man må være oppmerksom på at ved å gi spesialundervisning, spesielt ene-undervisning ute av klasserommet, kan føre til stigmatisering av barn. Dette er en utfordring man bør se nøye på fremover.

Da vi har en relativt høy andel spesialundervisning, er det viktig at det kommer på plass kriterier for hvordan man jobber med tidlig innsats. Målet er at vi skal hjelpe elevene til å bli funksjonelle lesere og skrivere før de kommer på mellomtrinnet.

8.2.3 Grunnskolepoeng

Grunnskolepoeng er et mål for det samlede læringsutbyttet for elever som sluttvurderes med karakterer, og benyttes som et kriterium for opptak til videregående skole. Alle tallkarakterene summeres og deretter deles de på antall karakterer. Dette gjennomsnittet, med to desimaler, multipliseres med 10. Alle elever med grunnskolepoeng = 0 blir holdt utenfor. Det vil si elever som har færre enn 8 karakterer.

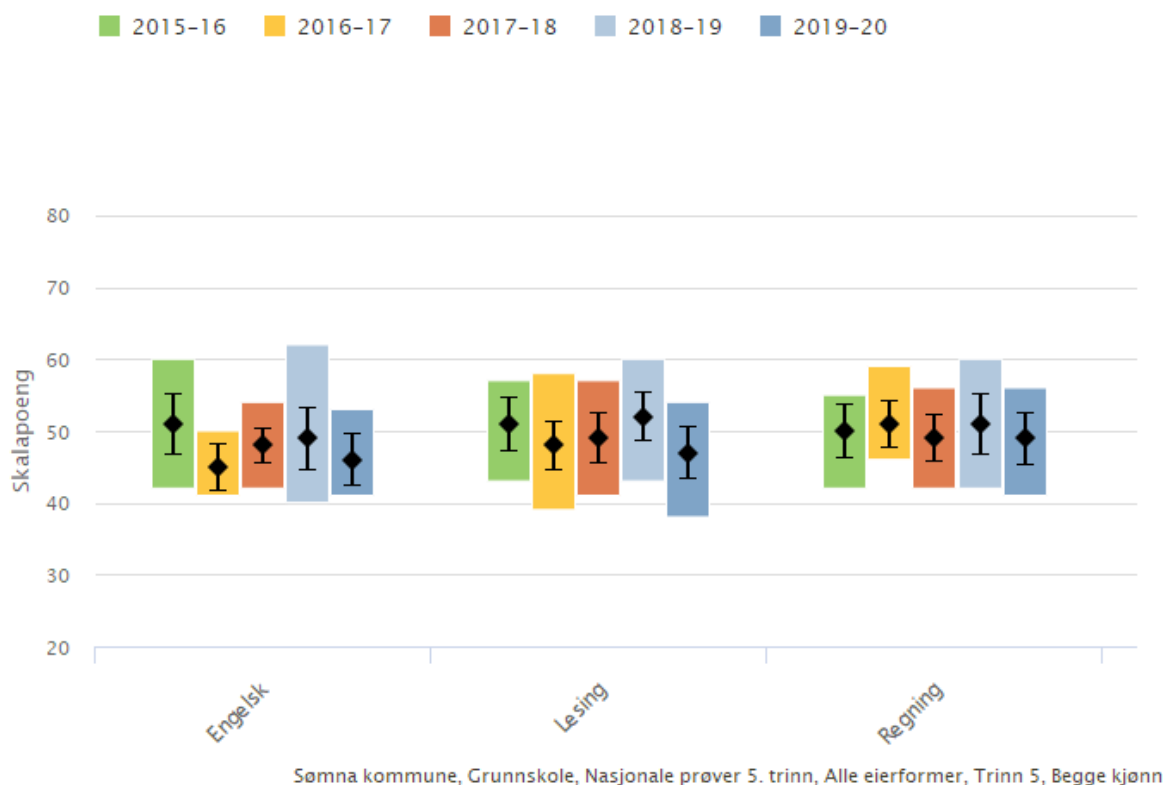
Sømna kommune, Grunnskole, Grunnskolepoeng, Alle eierformer, Trinn 10, Begge kjønn

Sømna kommune havnet i oppfølgingsordningen til Fylkesmannen i 2018, blant annet på bakgrunn av at grunnskolen har prestert under kritisk grense på flere områder de tre foregående årene.

For 2018/2019 ser vi en oppgang i grunnskolepoengene fra forrige skoleår. Det at vi får forskjellige grunnskolepoeng fra år til år, har blant annet med variasjon i kullene å gjøre. Men uavhengig av variasjon i kullene, bør man ha som mål å ha et gjennomsnitt over 41.

8.2.4 Nasjonale prøver

5. trinn

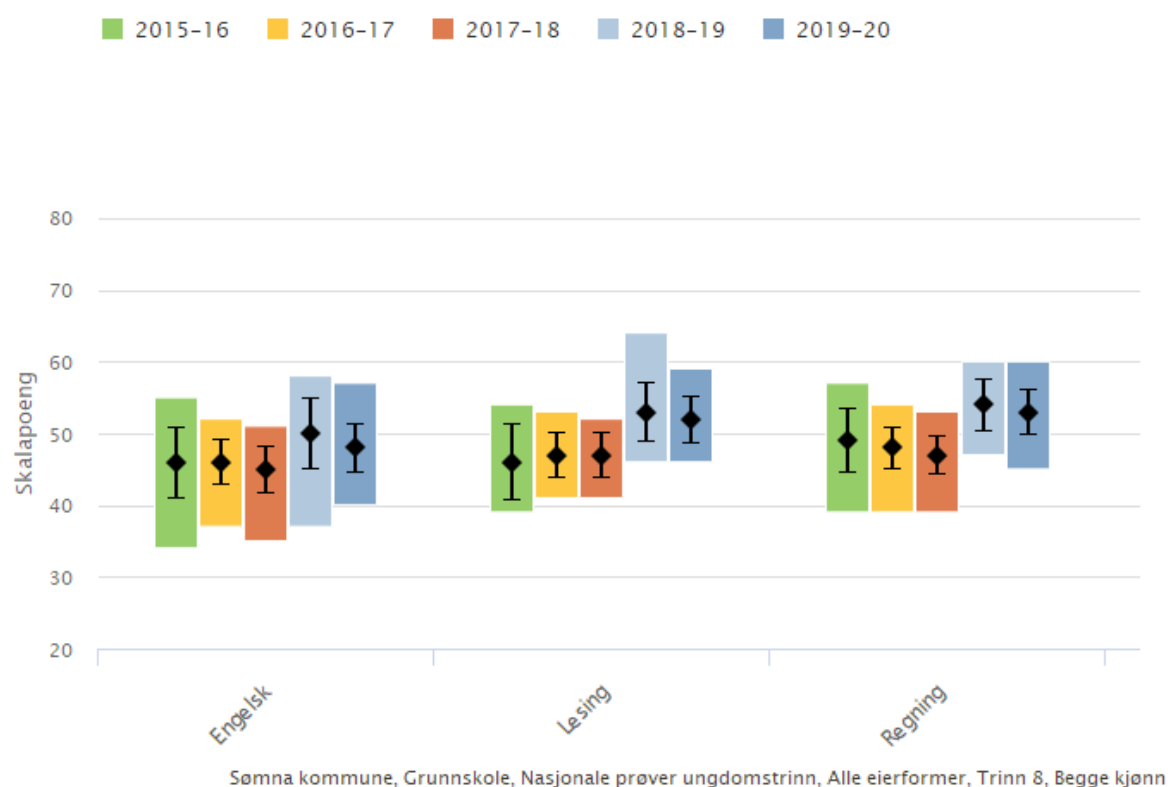

Resultatene på nasjonale prøver i 2019 for 5.trinn viser at vi ligger under gjennomsnittet til kommunegruppe 03, fylket og nasjonalt. Vi ser at her har vi litt for mange elever på nivå 1.

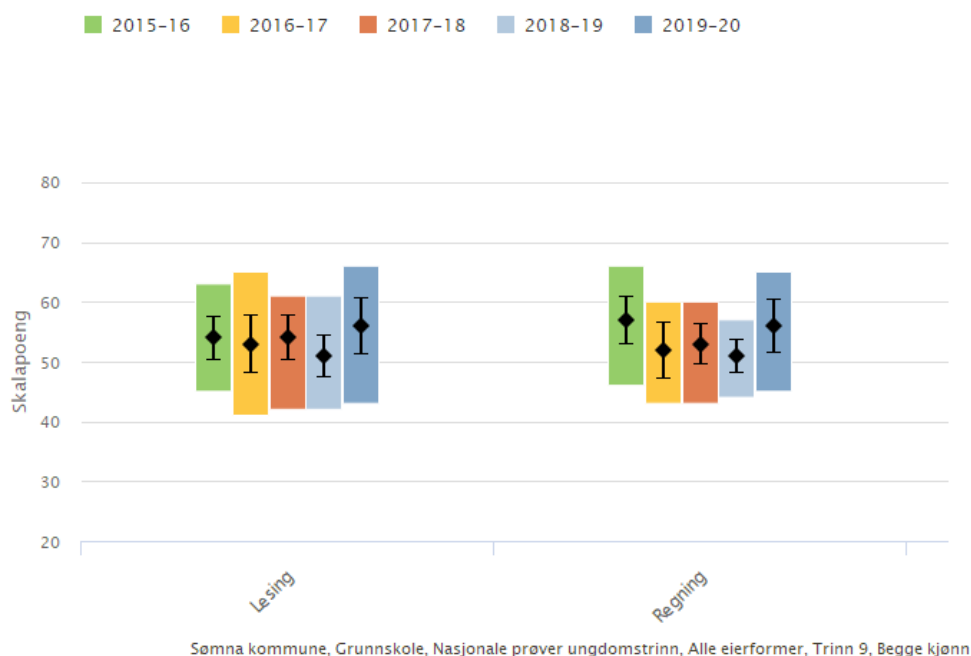
I engelsk er gjennomsnittet på 46 skalapoeng. For Nordland og nasjonalt er dette på henholdsvis 48 og 50 skalapoeng. I lesing er gjennomsnittet på 47 skalapoeng. For Nordland og nasjonalt er dette på henholdsvis 49 og 50 skalapoeng. I regning er gjennomsnittet på 49. Her ligger Sømna likt med Nordland, mens det nasjonale snittet er på 50 skalapoeng.

Et av de regionale målene er at skolene skal ha gode resultater på fremtidige målepunkt etter 4. års trinn. Det er derfor viktig at det utarbeides kriterier for hvordan jobbe med tidlig innsats. Og det må komme på plass en plan for systematisk oppfølging av resultater.

8. trinn

9. trinn

På 8.trinn er ser man at man i engelsk ligger noe under fylkesresultat og nasjonalt snitt. Men når det gjelder lesing og regning skårer sømnaelevene høyere enn både fylket og nasjonalt.

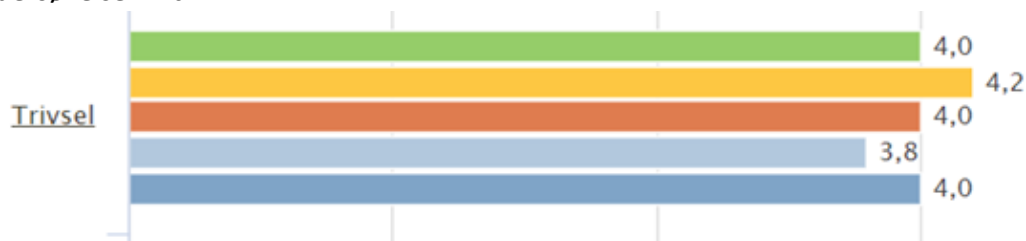
9.trinn gjør det også godt i lesing og regning. Her ligger vi godt over både fylkesresultat og nasjonalt snitt.

Gjennomsnittet for 8. og 9.trinn har gått opp siden de gjennomførte nasjonale prøver på 5.trinn. Det kan man tolke dithen at lærerne bruker den informasjonen de får om elevene til å følge de opp, både i sitt arbeide med undervisvurdering og tilpassa opplæring.

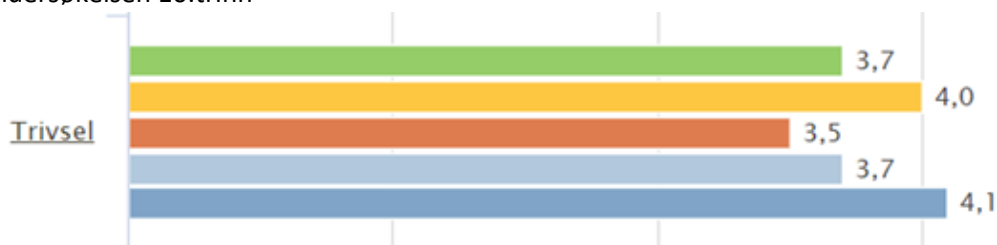
Nasjonale prøver gjennomført i 2020 viser en bedring av resultatene i Sømnskolen.

8.2.5 Trivsel på skolen

Elevundersøkelsen 7.trinn

Elevundersøkelsen 10.trinn

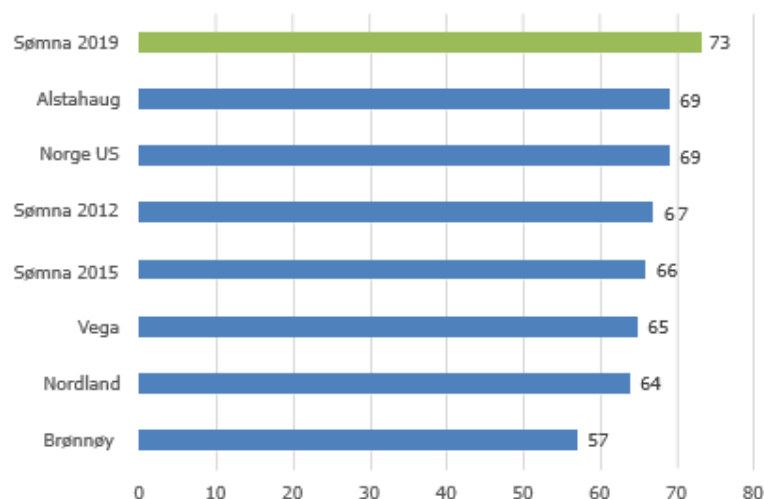

Elevundersøkelsen er en årlig undersøkelse der elever får si sin mening om læring og trivsel i skole. Den er obligatorisk for 7. og 10.trinn. I Sømna blir elevundersøkelsen gjennomført på 5.-10.trinn.

Som vi ser av tabellen, så viser det seg at det er store variasjoner i kullene om hvor godt de trives på skolen. 7.trinns elevene gir tilbakemelding om at de trives jevnt over litt bedre enn hva 10.klassingene gjør.

8.2.6 Lokalmiljøet

Andel ungdommer som er fornøyd med lokalmiljøet sitt

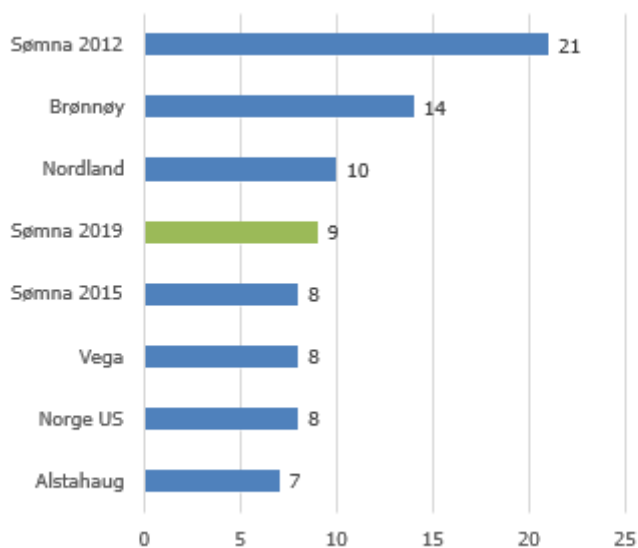

Kilde: Ungdata 2019

Ungdommene er svært fornøyd med lokalmiljøet sitt. Godt over snittet, både for Nordland og landet. Det de trekker frem som positivt er i hovedsak den fine naturen, ungdomsklubben Lime og skolen. I 2012 var det bare 40 % som var fornøyd med skolen, nå er det 68 % og elevene oppgir at det skyldes fine skolelokaler, kantine og gode lærere. Sammenliknet med de ande kommunene i Nordland havner vi på en 4. plass i plasseringen over hvor fornøyd ungdommene er med skolen sin.

8.2.7 Mobbing

Mobbing er et alvorlig problem som rammer mange unge. Det kan defineres som gjentatte negative handlinger der én eller flere personer bevisst og med hensikt skader eller forsøker å skade eller tilføre noen ubehag. Som regel er mobbeofrene ute av stand til å ta igjen. Mobbingen kan være fysisk, ved bruk av vold, eller psykisk, som vedvarende utfrysing fra venneflokket.

Kilde: Ungdata 2019

Det er 9 % oppgir at de blir utsatt for plaging/trusler eller utfrysning av andre unge på skolen eller i fritida. Sømna ligger midt mellom snittet for landet og Nordland. Tallen har gått betydelig ned fra 2012, da de lå på 21 %. Det er flest gutter som oppgir at de blir mobbet.

Digital mobbing har blitt mer aktuell de siste årene og en god del gutter rapporterer om at de har blitt truet på nett, at noen har skrevet stygge ting om de eller lagt ut sårende bilder og videoer eller utestengt de fra sosiale ting på nett.

Elevundersøkelsen 7. trinn

Elevundersøkelsen 10. trinn

Tallene viser at det er ingen på 7.trinn som svarer at de blir mobbet på skolen skoleåret 2019/2020. For 10.trinn er resultatet merket med en *. Det betyr at man har elever på 10.trinn som opplever, eller har opplevd mobbing. Skolen jobber tett på og tar tak i situasjoner med en gang de blir oppdaget eller meldt.

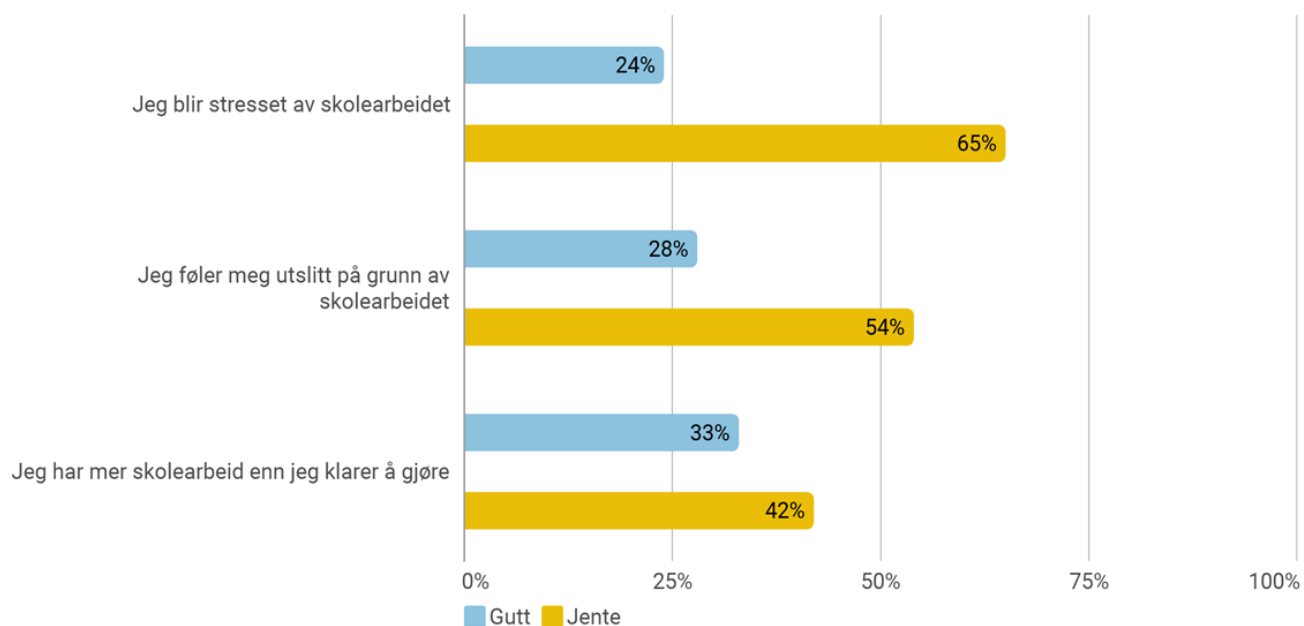
Arbeidet mot mobbing er viktig og er en del av skolens ansattes daglige virke.

Høsten 2019 fikk skolene på plass et elektronisk varslingsystem for å melde fra om skolemiljø. Her kan elever, foresatte, ansatte på skole eller andre melde fra om elever som ikke har det trygt og godt på skolen.

Skoleeier har en viktig rolle i å følge opp skolemiljøet på skolene.

8.2.8 Skolestress og press i hverdagen

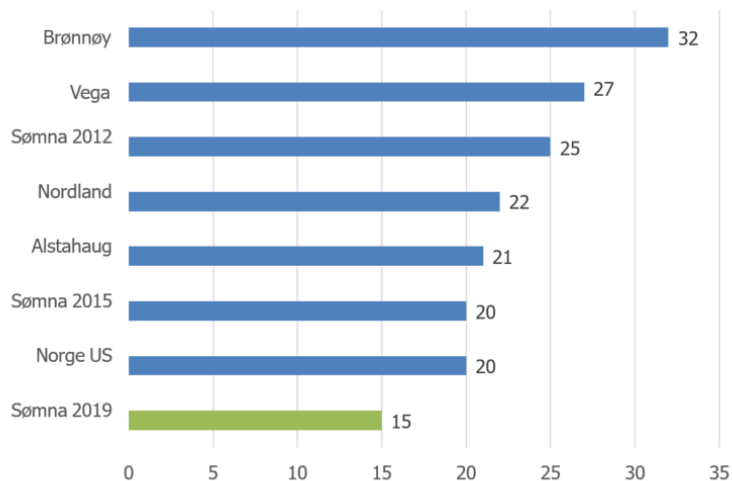
Andel ungdom som opplever ulike former for skolestress

Kilde: Ungdata 2019

Mange ungdom opplever skolestress. Det er betydelig flere jenter enn gutter som blir stresset og utslitt på grunn av skolearbeidet og de føler de har mer skolearbeid enn de klarer å gjøre. Elevene bruker mye tid på lekser, og det er jentene som bruker mest tid. 35 % av jentene bruker mer enn 2 timer hver dag. Dette synes de går utover fritiden. Ungdommene opplever også press i hverdagen; 40 % av jentene opplever press om å gjøre det bra på skolen. Det er 10 % høyere enn opplevd press i forhold til utseende og prestasjoner i idrett. Det er også flere som oppgir at de har utfordringer med å takle presset.

8.2.9 Ensomhet blant ungdom

Kilde: Ungdata 2019

Tallet på ensomme er 15 %, noe som anses som lavt. I 2012 var det 25 %. I Nordland er snittet 22 og i landet 20. 87 % av alle ungdommene sier at de har en fortrolig venn og dette fordeler seg ganske likt mellom guttene og jentene. Selv om de fleste har venner å være sammen med er det likevel bekymringsfullt at mange ungdommer mangler venner de kan stole på og som de kan snakke med om alt mulig.

8.2.10 Barnevern

Barneverntjenesten mottok 2019 145 nye bekymringsmeldinger mot 128 i 2018. Tjenesten hadde ingen fristoverskridelser på gjennomgang av innkommende meldinger. 128 av de innkommende meldingene gikk til undersøkelse. Tjenesten hadde få fristoverskridelser på undersøkelser i 2019.

I 2019 mottok:

- 61 barn hjelpetiltak
- 37 barn omsorgstiltak
- 8 barn ettervern
- 32 barn hadde krav på tilsyn

8.2.11 Helsestasjon- og skolehelsetjeneste

Antall årsverk i helsestasjons- og skolehelsetjenesten per 10.000 innbyggere 0-20 år

	2015	2016	2017	2018	2019
KOSTRA gruppe 3	48,7	55,8	55,8	62,8	63,3
Sømna	57,2	49,8	63,9	47,6	76,7
Landet	33,6	36,6	39,0	42,5	44,5

Kilde: SSB

9 Kultur og frivillighet

9.1 Kulturskole

Andel barn 6-15 år i kommunens kulturskole (prosent)

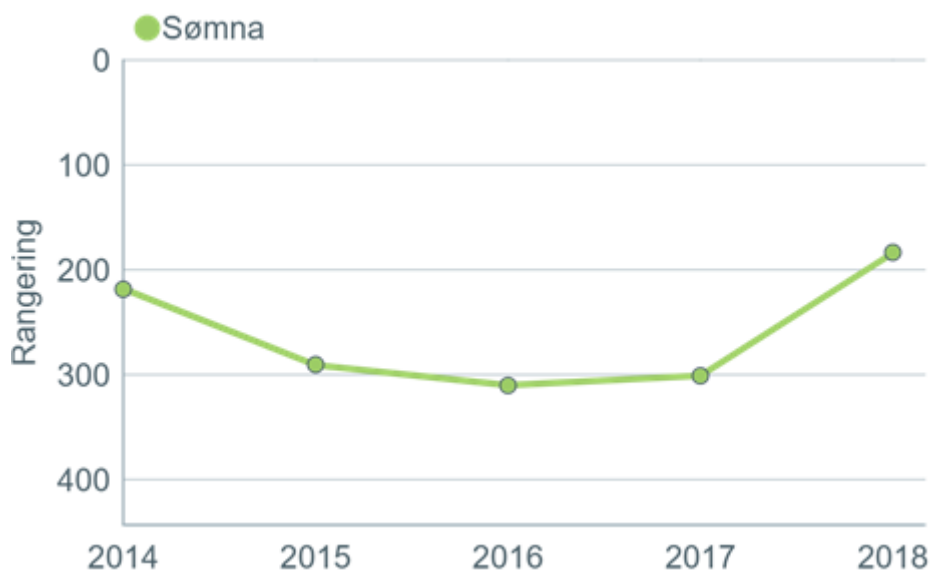
	2017	2018	2019
Sømna	44,6	42,2	39,8

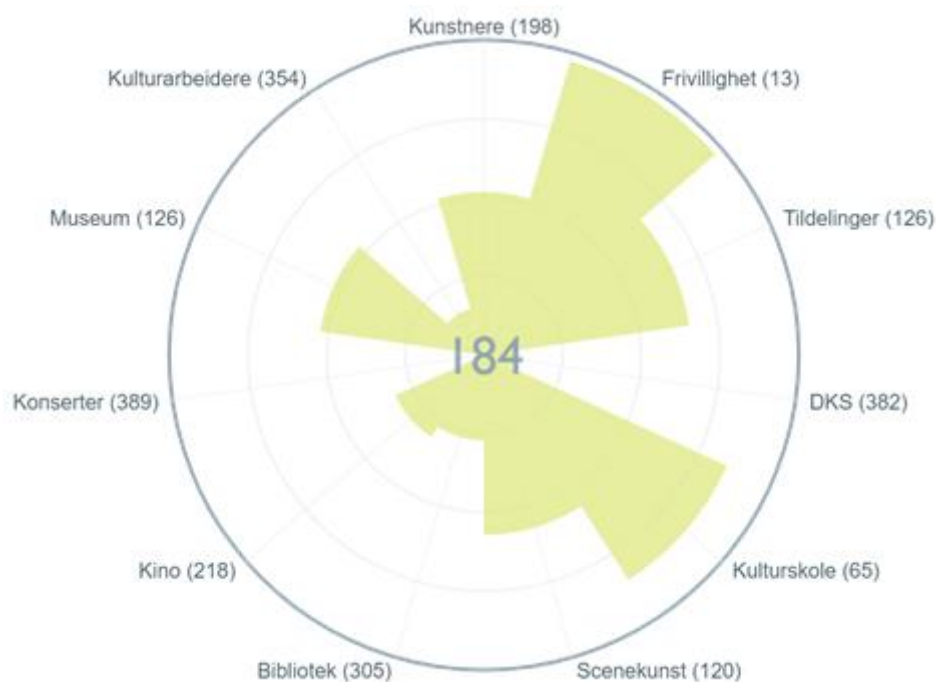
Kilde: SSB

Sømna kommunale kulturskole har hatt svært høy deltakelse sammenliknet med landet for øvrig. Kulturskolen har et rikt tilbud innenfor musikk, kunst og teater. Dette dekker tre av de fem fagplanen i rammeplanen for kulturskole. Vi mangler tilbud innen dans og skapende skriving. Kulturskolen tilbyr både eneundervisning, undervisning i små grupper og i store grupper. Det som ifølge KOSTRA trekkes noe ned for i rangeringen er at det gis noe lite eneundervisning.

9.2 Kulturtilbud

Rangering innen kulturtilbud

Sømna ligger ikke veldig høyt plassert i kulturindeksen. Det som trekker opp er frivillige lag og foreninger og kulturskolen. I KOSTRA for 2019 vises det til at det til telemarksforskning og at det i Sømna kommune er få kulturarbeidere målt opp mot innbyggertallet. Videre brukes det lite penger på aktivitetstilbud for barn og unge, og det er lite overføringer til frivillige lag og foreninger.

9.3 Kulturelle møteplasser

I Sømna er det ikke et eget kulturhus eller en egen arena som fungerer som en kulturell møteplass i regi av kommunen. Det er kino annenhver uke og teater en gang pr halvår, begge i samarbeid med andre aktører. Det er i kommunen ingen øremerkede stillinger knyttet til kulturarbeid generelt, men en liten stilling knyttet til kinobillettør og en halv stilling knyttet til biblioteket. Biblioteket har åpent tre dager pr uke, hvorav en av disse er på ettermiddagen. Biblioteket skal være en kulturell og sosial arena med rom for offentlig samtale, debatt og formidling av kunnskap og dannelses. I Sømna har antall besøk og utlån økt det siste året, og det er jobbet for å øke antall arrangementer i biblioteket gjennom samarbeid med andre som for eksempel Helgeland museum, kunstnere og andre formidlere.

Utfordringen er å møte nye krav til hva kulturelle møteplasser skal romme, og tilgjengeligheten på disse innenfor eksisterende ressurser. Det bør ses på videre digitale muligheter og selbetjeningsmuligheter for et mer åpent bibliotek. Videre kan samlokalisering og samdrift innenfor ulike deler av kultursektoren bidra til å skape kulturelle møteplasser som kan være tilgjengelige og relevante for alle innbyggere i kommunen.

9.4 Sosiale møteplasser

I Sømna er det en ungdomsklubb som driftes av menigheten som i hovedsak gir ungdommene en møteplass og arena å treffes på utenom organisert idrett og andre kulturelle aktiviteter. Lime har åpent hver fredag, og annen hver tirsdag. Hit kommer størsteparten av Sømnas ungdom fra 8.-10.

klasse. Sømna kommune bidrar med driftstilskudd til driften av ungdomsklubben, men kommunens enheter er i mindre grad tilstede og synlig i forebyggende arbeid og oppsøkende virksomhet på Lime i åpningstidene.

Voksne og eldre i kommunen har møteplasser knyttet til lokale lag og foreninger som for eksempel LHL og husflidslaget. De fleste av de sosiale møteplassene fordrer et medlemskap og deltakelse i en forening eller i frivillig liv. Frivilligsentralen har de siste årene spilt en sentral rolle som en sosial møteplass og arena hvor det ikke nødvendigvis kreves aktiv deltakelse i en forening eller frivilligheten. Frivilligsentralen er også en sosial arena hvor personer med ulike former for bistandsbehov også møter opp og har muligheten til ulike aktiviteter.

Det er få sosiale møteplasser som ikke krever en eller annen form for tilknytning til frivillighet og deltakelse i et lag eller forening. Dette kan heve terskelen for folk til å møte og delta på de eksisterende sosiale arenaene. Det er viktig for fremtiden å være med å bygge sosiale arenaer som er åpne for alle og som ikke krever medlemskap eller deltakelse i frivillig liv for å forebygge ensomhet og fremme sosial inkludering.

9.5 Frivillige organisasjoner

Menneskene som bor i kommunen er vår viktigste ressurs og i Sømna kommune er det mange frivillige og uunnværlige ildsjeler. Den frivillige innsatsen er avgjørende for å skape gode lokalsamfunn. Et godt samspill mellom kommunen og frivilligheten er nødvendig for å møte de utfordringer og muligheter som følger samfunnsutviklingen.

I Sømna har vi et frivillighetsforum som skal møtes to ganger pr. år som har til hensikt å styrke samarbeidet mellom kommunen og frivilligheten, og frivilligheten seg imellom. Frivilligsentralen skal koordinere, samordne og motivere til økt frivillig innsats fra enkeltmennesker og organisasjoner for å skape trygge og aktive nærmiljø.

Det ble i 2018 gjort en kartlegging av frivilligheten i Sømna kommune sammen med Frivillighet Norge. Det er i Sømna et rikt frivillig liv i forhold til kommunens størrelse og antall innbyggere. Det fremkommer også av kartleggingen noen utfordringer som er lik for de fleste lag og foreninger, slik som rekruttering av frivillige og å få folk til å ta på seg verv.

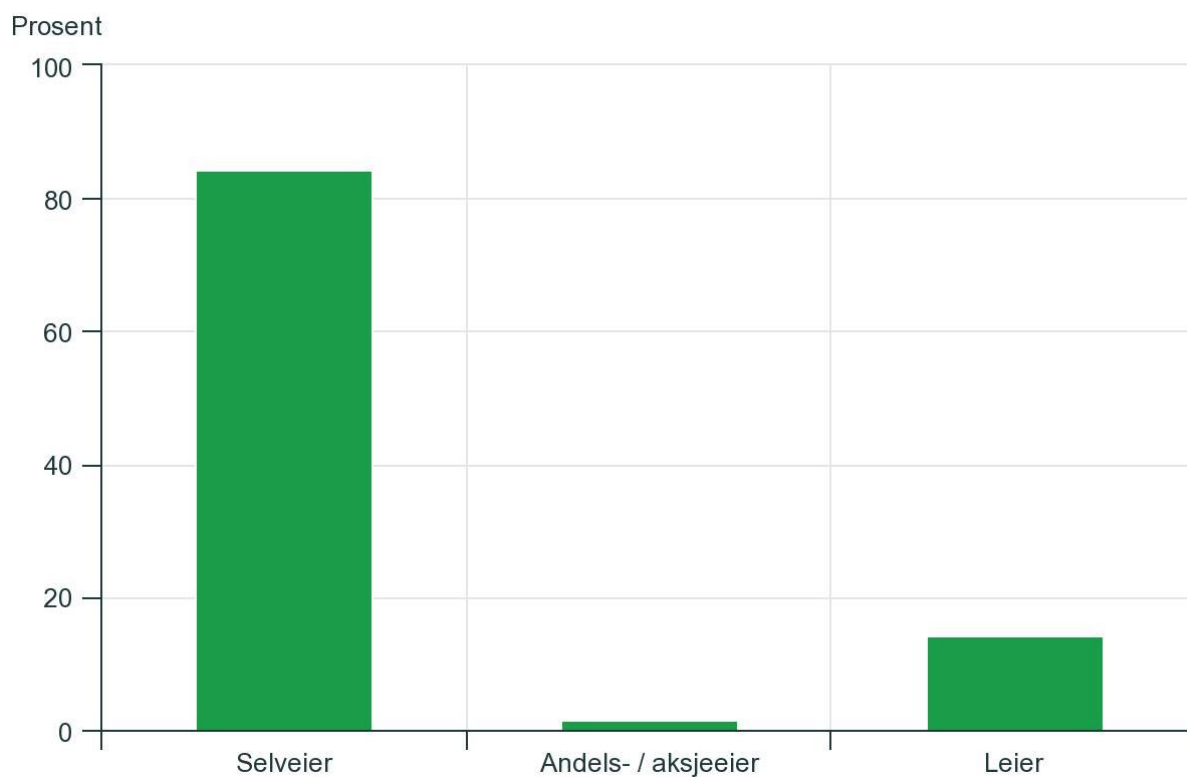
I 2019 ble kriterier for tildeling av kulturmidler i kommunen endret, og det ble gjort en økning i den totale potten til fordeling. Fra 2020 skal kr. 160.000,- fordeles til frivillige lag og foreninger til driftsstøtte og til arrangementsstøtte.

Under vises en sammenlikning av Sømna og to andre kommuner i KOSTRA-gruppe 3, og fordeling av tilskudd til lag og foreninger. Sømna har historisk sett fordelt lite midler til kultur og frivillige lag og foreninger.

	Frivillige lag og foreninger som mottar kommunalt tilskudd (antall)			Driftstilskudd til frivillige lag og foreninger (1000 kr)		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019
1576 Aure						
Frivillige lag og foreninger, andre kulturaktiviteter	22	20	22	115	112	120
Frivillige lag og foreninger, idrett	6	8	6	163	237	249
1812 Sømna						
Frivillige lag og foreninger, andre kulturaktiviteter	2	3	8	25	40	69
Frivillige lag og foreninger, idrett	1	1	1	40	40	40
1832 Hemnes						
Frivillige lag og foreninger, andre kulturaktiviteter	1	8	8	8	232	232
Frivillige lag og foreninger, idrett	5	7	7	355	355	355

10 Boforhold

Andel personer som bor i eid eller leid bolig, 2019

Kilde: SSB

Sømna Kommune har 1 leilighet som leies for framleie.

Hytter
2020

160 hytter

Bor på landbrukseiendom
2019

23,6 prosent

Beboere per husholdning
2020

2,07 personer

Bor trangt
2019

6,1 prosent

Eneboliger

2020

869

Kilde: SSB

10.1 Oversikt boliger

Omsorgsboliger

Sømna Kommune har 31 omsorgsleiligheter for utleie, som til sammen utgjør et nettoareal på 1862 m². Alle leilighetene ligger samlet i kommunesentret Vik. Tildeling av omsorgsbolig er avhengig av søkers funksjonsnivå og vurderes individuelt av kommunens inntaksutvalg.

Kommunale boliger

Sømna Kommune har 18 kommunale leiligheter for utleie, som tilsammen utgjør et nettoareal på 1447 m². Tre av leilighetene ligger på Berg, resten er i kommunesentret Vik. Tildeling av kommunale leiligheter er behovsprøvd. Vanskeligstilte boligsøkere kan søke om kommunal bolig dersom de ikke klarer å skaffe egnet bolig selv eller med annen offentlig hjelp.

	Sømna	KOSTRA-gruppe 3	Landet uten Oslo
Totalt antall kommunalt disponerte boliger (antall)	49	3526	96435

Kommunalt disponerte boliger per 1000 innbyggere (antall)	25	33	21
Andel kommunale boliger som er tilgjengelig for rullestolbrukere (prosent)	89	55	54
Brutto investeringsutgifter til boligformål per innbygger i kr.	819	1101	1621

Kilde: SSB

Startlån og bostøtte

Startlån er aktuelt for de personer som har hatt langvarige problemer med å få boliglån i en vanlig bank. I 2019 var det 4 som fikk innvilget startlån (en som kom til utbetaling i 2020)

18,2 husstander per 1000 innbyggere i Sømna fikk i 2019 bostøtte fra husbanken. I 2017 var det 16,9. Snittet i landet er 14,5 og i Nordland 10, 9.

11 Næringsliv

I starten av 2020 ble kommunens landbruks- og næringsplan vedtatt. Den vil legge premissene for prioriteringer i kommunens næringsarbeid.

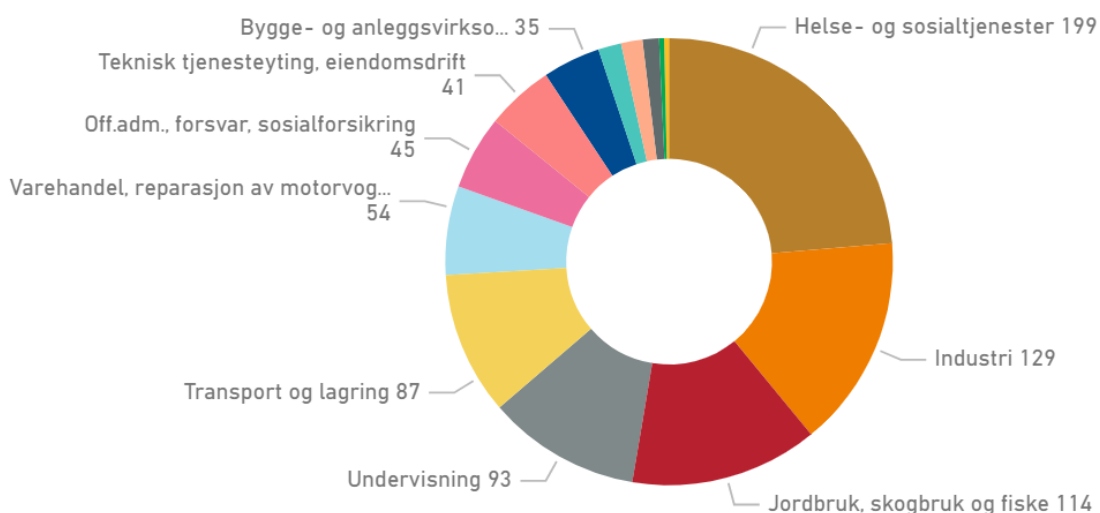
Sømna næringsliv har både mangfold og spisskompetanse innenfor ulike bransjer. Bredden i bedrifts-Sømna gir innbyggerne i kommunen spesielt, men også i regionen for øvrig et mangfold i arbeidsplasser og tjenestetilbud.

Arbeidskraften er vår viktigste ressurs. Verdiskapingen er derfor sterkt avhengig av hvor godt og effektivt vi bruker arbeidskraften. Målene for en aktiv sysselsettings- og arbeidsmarkedspolitikk er høy yrkesdeltaking, lav arbeidsledighet og lav fattigdom. Høy sysselsetting er avgjørende for å sikre høy velferd og levestandard og bærekraftige offentlige finanser.

Sømna kan påvirke egen utvikling gjennom å bli mer attraktiv. Arbeid og økonomisk vekst kan knyttes direkte mot næringsattraktivitet. Innovasjon og infrastruktur vil være forhold som påvirker nærings- og befolkningsutviklingen. For små kommuner som Sømna, så vil det være viktig å fokusere på å opprettholde eksisterende næringsliv og arbeidsplasser på dagens nivå, så kan økt vekst være en positiv effekt og et tegn på økt attraktivitet.

11.1 Sysselsatte

Andel sysselsatte i befolkningen etter næring

Kilde: indeks Nordland/SSB (siste kvartal 2018).

Næring	2017	2018	2019
I alt	829	840	832
Jordbruk, skog og fiske	96	116	104

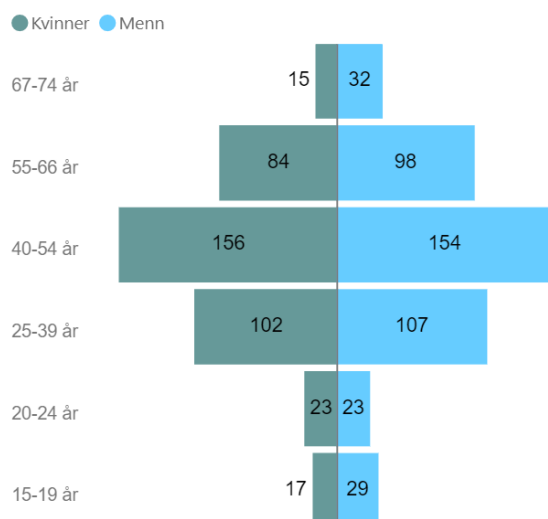
Bergverk og utvinning	0	0	0
Industri	113	127	136
Elektrisitet, vann, renovasjon	3	3	0
Bygge- og anleggsvirksomhet	50	36	49
Varehandel, motorvognreparasjon	61	54	51
Transport og lagring	89	84	91
Overnatting og servering	16	18	14
Informasjon og kommunikasjon	0	0	0
Finansiering og forsikring	0	0	0
Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift	40	41	41
Forretningsmessig tjenesteyting	3	3	0
Offentlig administrasjon, forsvar	46	44	41
Undervisning	88	94	83
Helse- og sosialtjenester	201	197	195
Personlig tjenesteyting	13	10	17
Uoppgitt næring	10	13	10

Kilde: kommuneprofilen.no

Totalt sett er det 832 sysselsatte med arbeidssted i Sømna. Av dette utgjør 251 ansatte i Sømna kommune. Det er 955 sysselsatte som har bosted i kommunen.

Tallene viser en liten oppgang i antall sysselsatte i industri, bygg- og anleggsvirksomheten, transportnæring og personlig tjenesteyting. Det er en nedgang i antall sysselsatte i primærnæringen, varehandel og overnatting/servering.

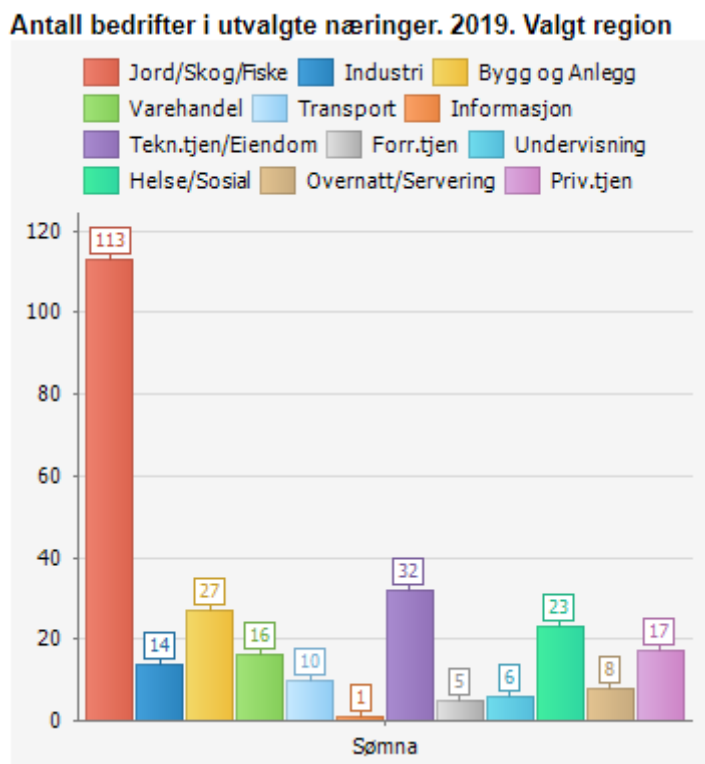
Kjønns- og aldersfordeling

Kilde: Indeks Nordland/SSB

11.2 Bedrifter i kommunen

Per 1. januar 2020 er det totalt 282 bedrifter i Sømna. Næringsområdene er:

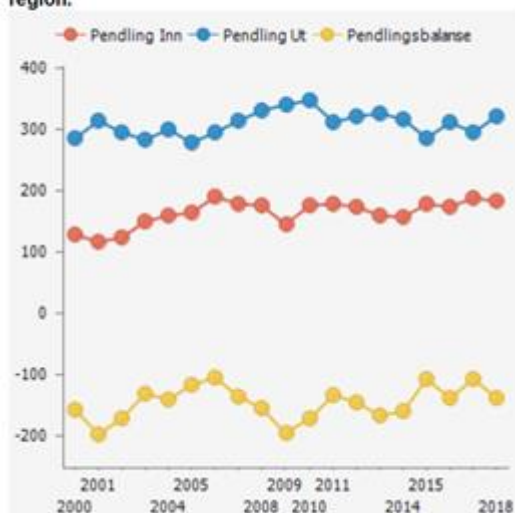
Det ble etablert 5 aksjeselskaper og 9 enkeltpersonforetak i 2019. I snitt de siste 5 årene har det vært 12 nyetableringer per år.

11.3 Pendling

Ut- og innpendling mellom kommunene i regionen er stor. For Sømna sin del skjer mest mellom Brønnøy og Bindal. I Sømna var det i 2019 et pendlerunderskudd på 123. Det var 309 stk. som bodde i Sømna kommune, men som jobbet i en annen kommune. 186 personer pendlet inn til Sømna kommune, men bor i annen kommune. Blant annet 118 fra Brønnøy som pendler til Sømna. Egendekningen, det vil si forholdet mellom sysselsatte og arbeidsplasser er på 78,33 %.

Pendling begge mellom nabokommunene skjer mellom ulike næringer. De store er Brønnøysundregistrene, varehandel, industri og transport.

Innpendling, utpendling og pendlingsbalanse. Antall. Valg region.

Kilde: kommuneprofilen.no

11.4 Verdiskaping reiseliv

I Sømna er det flere fisketurismebedrifter som tapte store summer fra mars til midten av juli som følge av korona-pandemien og stenging av landegrensene. Bedriftene måtte tenke nytt og legge om driften til det norske markedet. Dette har vært krevende for mange. Totalt sett ble turistsesongen meget bra. Flere rapporterer om omsetningsøkning.

Ferjestatistikken forteller også at det har vært økt turiststrøm i juni, juli og august.

Det finnes lite statistikk for kommunen knyttet til turisme.

I 2018 beregnet Innovasjon Norge den totale verdiskapingen i reiselivet i Norge til kr. 91,5 milliarder kroner i 2018. I Nordland var den 4,367 mrd. For kommunene på Sør-Helgeland utgjør det:

Kommune	2016	2017	2018
Brønnøy	18 174	13 565	107 885
Sømna	9 732	10 708	20 560
Vega	5 145	8 186	15 346
Bindal	755	1 159	6 877
Vevelstad	2 140	3 200	2 946

- Tall i 1000

Verdiskaping er beregnet som summen av driftsresultat og lønnskostnader. Tallene er basert på SSB sin bedriftsdatabase. Reiselivet består av overnatting, serveringsvirksomheter, formidling, kultur og underholdning. Transport er holdt utenfor.

Vertskapsrollen er en del av kommunens ansvar. I 2020 ble nettstedet www.visitsomna.no etablert med egen Facebookside. I tillegg ble det utviklet et informasjonskart for Sømna som viser alle overnattingsstedene, turløyper og andre attraksjoner. Turistinformasjonen ble også flyttet fra Sømna Bygdetun til Sømna Kro og Gjestegård. Kommunen bevilger hvert år kr. 40.000,- i driftstilskudd til turistinformasjon.

11.5 Kommunale næringsfond

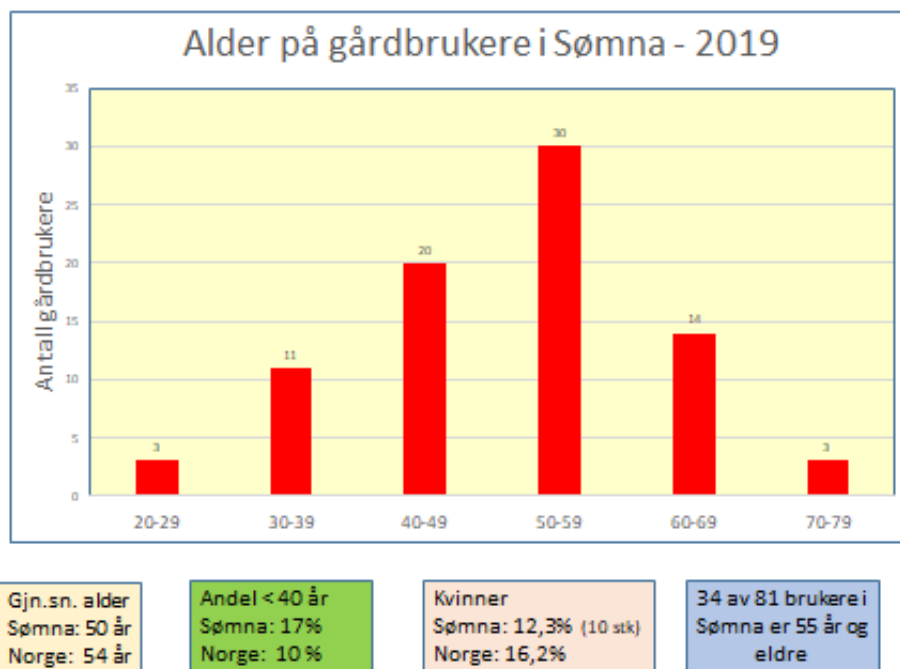
Årlig budsjetterer kommunen med ca. kr. 300.000,- til kommunalt næringsfond. Dette skal gi muligheter for lokalt næringsliv å søke i henhold til gjeldende vedtekter. Det er opp til politikerne å vedta og regulere/endre både årlig budsjettering og vedtekter. Gjennom Regjeringens krisepakke er det fordelt ytterligere midler til kommunalt næringsfond for 2020. Sømna kommune ble tildelt kr 1 248 245,-. Dette er midler som ble bevilget som følge av at Covid-19-utbruddet og som har gitt store utfordringer for næringslivet i mange kommuner. Tilskuddet skal sette kommuner i stand til å legge til rette for økt aktivitet, sysselsetting og verdiskaping basert på lokale utfordringer, behov og potensial. I vurderingene av søknader skal man følge noen kriterier som er beskrevet i en midlertidig forskrift <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2020-06-30-1437?q=kommunale%20n%C3%A6ringsfond>.

11.6 Årsverk direkte på gårdbrukerne

Det utføres ca. 152 årsverk direkte på gårdsbrukene i Sømna. (NF rapport nr: 5/2016). Det anslås grovt at ett årsverk i jordbruket opprettholder 1,5 – 2 årsverk i andre næringer. Dermed opprettholder jordbruket godt over 400 årsverk.

Man vurderer hvor avhengig kommunen er av landbruket ved å se på andelen sysselsatt i landbruket i forhold til antall sysselsatte totalt i kommunen. Dette gjør Sømna til en av de tre mest landbruksavhengige kommunene i fylket.

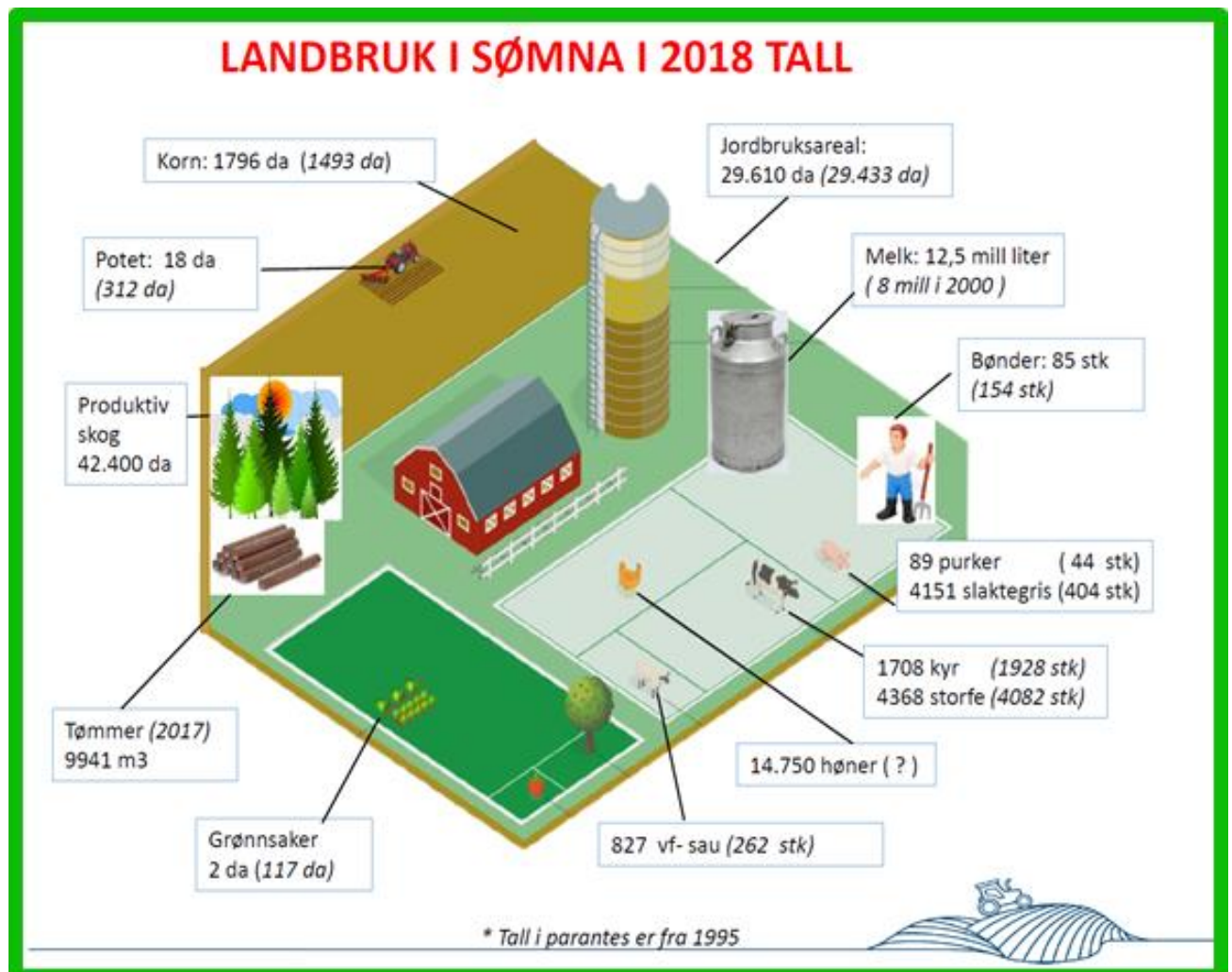
Utvikling i gjennomsnittsalder og fordeling i aldersgrupper på eier av enkeltpersonforetak i landbruket.

Gjennomsnittsalderen til gårdbrukerne i Sømna er yngre enn snittet i Norge og vi har mange satsingsvillige brukere under 40 år. Andelen kvinnelige gårdbrukere er dessverre lavere i Sømna enn

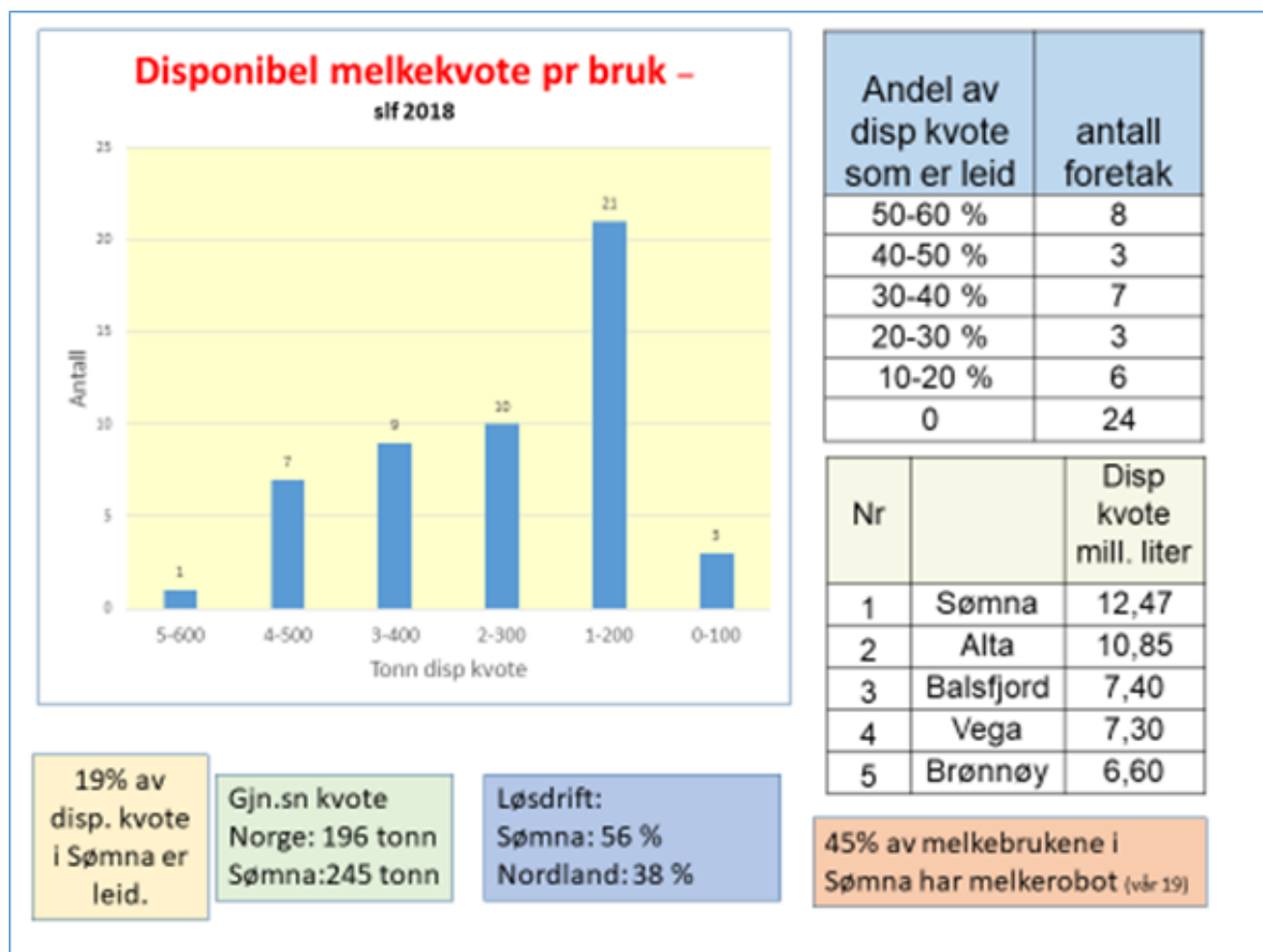
snittet i Norge. 34 av brukerne våre er over 55 år og må i løpet av de neste 10 årene gjennomføre et generasjonsskifte ellers blir det et ras av bruk i næringa (kilde: søknad om produksjonstilskudd).

11.7 Produksjon i landbruket

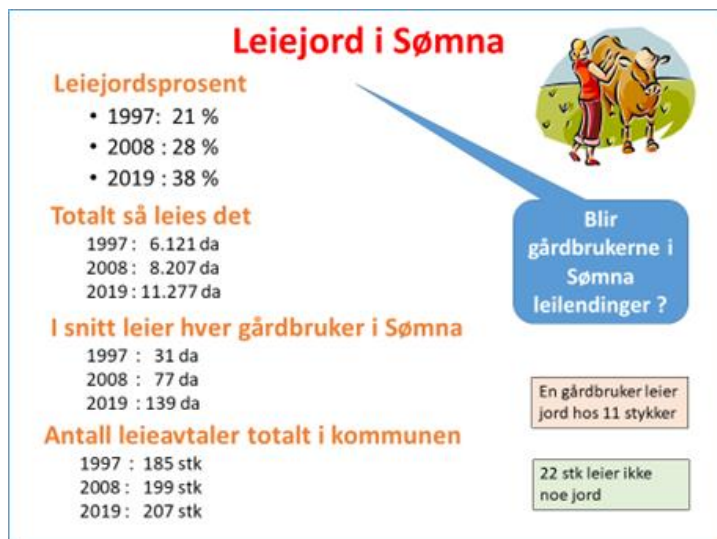
Sømna er Nordlands største landbrukskommune. Vi har flest melkekyr, flest storfe og størst kornareal i Nord-Norge. Landbruket preges av velstelte tun og jordbruksareal som blir godt drevet. Gårdbrukerne i Sømna er blant de mest aktive og både når det gjelder utbygging av fjøs, grøfting og profilering av jord samt satsing på miljøtiltak i Nordland. (kilde: Fylkesmannen i Nordland). Vi har større produksjonsinntekter enn en noen annen kommune i fylket og de var i 2015 på 156,1 millioner, hvorav ca. 100 millioner kommer fra husdyrhold (Nibio rapport nr. 2/2016).

Melk er hovednæringen

Sømna produserer mer melk enn noen annen kommune i landsdelen med ca. 12,5 millioner liter og produsert mengde pr bruk er langt over landsgjennomsnittet. Ca. 1/5 av denne melkemengden er leid kvote, noe som fører til usikkerhet på lang sikt men er avgjørende for å få økonomi i utbygging av fjøs på det enkelte bruk. Litt over halvparten av brukene er i løsdrift. Fra 2034 er det et krav om at alle bruk skal være i løsdrift ellers må de avvikle. Mange bruk må derfor investere i nytt driftsapparat eller legge ned innen denne fristen (kilde: Landbruksdirektoratet).

11.8 Leiejord/dyrkajord omdisponert fra landbruk (dekar)

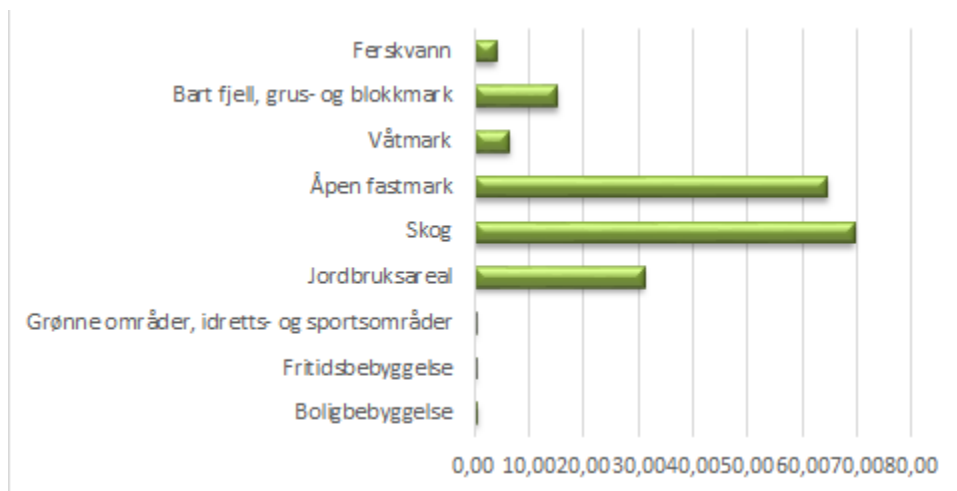

Selv om Sømna er en av de minste kommunene i totalareal i Nordland har vi mer fulldyrka jord (jord som kan pløyes) enn noen annen kommune i fylket – likevel har vi mindre jord enn behovet og dette er en av minimumsfaktorene i næringa. En stadig større del av den jorda hver enkelt gårdbruker driver er jord som leies fra andre. Som tabellen over viser er leiejordsandelen nesten doblet på 20 år. Selv om gårdbrukere i Sømna er mer åpne for å investere i vedlikehold på leiejord enn snittet i Norge viser all erfaring at den jorda man eier selv tør man å ta store investeringer på og den gir dermed best avkastning og størst trygghet ved investeringer. (Kilde: Søknad om produksjonstillegg)

12 Arealbruk

12.1 Arealressurser

Fordeling av arealbruk- og ressurser etter arealklasse

Kilde: SSB

Areal- bruk	Bolig- bebyggelse	Fritids- bebygg.	Grønne områder	Jordbruks- areal	Skog	Åpen fastmark	Våt- mark	Bart fjell, grus- og blokkmark	Fersk- vann
Areal i km2	0,66	0,28	0,07	31,08	69,54	64,53	6,48	15,27	4,04

Kilde: SSB

Fordeling av arealbruk (bebygd areal) og arealressurser (produksjonsgrunnlag) i Sømna i 2020 viser at størstedelen av Sømna's areal er skog, tett fulgt av åpen fastmark.

12.2 Arealbruksformål

Tabellen under viser hvor mye areal som er avsatt til diverse areal-bruksområder i kommuneplanens arealdel for (nesten) alle landområder. Alle tall er manuelt tatt ut fra GISLINE kart modulen. Det betyr at nøyaktigheten ikke er veldig god. Arealer for boligområder, fritidsboliger, industri og service er forholdsvis gode, mens områdene for LNF1 og LNF2 er ikke er fullt så gode.

Hovedkategori	SOSI	Arealbruk	Totalt areal (daa)	Ant. Omr.	Bebygd (daa)	Ubebygd (daa)
Byggeområder	1100	Boliger	839	28	647	192
	1120	Fritidshusområder	212	9	164	48
	1300	Industri	318	10	198	120

	1121	Boliger/Fritidsboliger	43,3	2	30	13,3
	1360	Service	87	7	64	23
LNF- Områder						
	5100	LNF1	112105			
	5200	LNF2	61615			
Områder for særskilt bruk eller vern						
	6600	Etter lov om naturvern	67840	6		
	6500	Nedslagsfelt	3262			
Totalt areal avsatt i plan			246214,3			

12.3 Næringsareal i kommunen

Regulerte næringsarealer i kommunen

- Saltnesodden – Ligger i området der Tine Meierier er etablert. Her finnes ledige areal som er viktige for meieriets utviklingsstrategi.
- Viksjøen og Vik Fiskerihavn - Er regulert til både bolig/fritidsboligformål, næringsformål og industri. Viksjøen Fiskerihavn er en kommunal kai for fiskebåter og lettere lastebåter. Kaien har begrenset dybde og lengde og gjør området mindre egnet for fiskere i dag. Det er behov for mudring for å øke dybden samt tilrettelegging av flytebrygger og heisekran.
- Vik Industriområde - utbygd (inkludert avsatt areal til en fremtidig brannstasjon). Da området er utbygd, bør kommunen vurdere å kjøpe opp mer areal i tilknytning til eksisterende industriområde.
- Vestaberg – ledig area
- Slyngemyra - Et fremtidig næringsareal når masseuttaket er avsluttet innen 8 år.
- Galten industriområde (privateid) - regulert, men ikke utbygd.

12.4 Naturvernområder

I Sømna kommune er det i alt 7 verneområder vernet mot hjemmel i Naturmangfoldsloven.

Til sammen nesten 177 km² (sjø- og landareal) er vernet.

Natur kan vernes ut fra ulike formål. De fire viktigste verneformene er nasjonalpark, landskapsvern, naturreservat og marine verneområder. Det finnes også noen spesielle og sjeldne verneformer som oftest samles i en egen gruppe for "Annet vern".

A topographic map of the Sognefjord region in Norway. The map shows the Sognefjord, surrounding mountains, and towns like Sogndal and Sogndal. A red shaded area is visible on the left side of the map.

Verneområder i [Sømna](#) kommune (1812):

- [Bøppøla naturreservat](#), opprettet 19.12.[1997](#) – 147 daa
- [Gjerdevatnet naturreservat](#), opprettet 19.12.[1997](#) – 196 daa
- [Amundsgjerdlia naturreservat](#), opprettet 15.12.[2000](#) – 81 daa
- [Teisdalen naturreservat](#), opprettet 15.12.[2000](#) – 221 daa
- [Skårfjellet naturreservat](#), opprettet 15.12.[2000](#) – 411 daa
- [Horsvær naturreservat](#), opprettet 06.12.[2002](#) – 170 365 daa
- [Hensteinen, Horsvær og Gimsan fuglefredningsområde](#), opprettet 06.12.[2002](#) – 4 447 daa

Byggetrinn 1 i bredbåndssatsingen for Sømna kommune er i avslutningsfasen. Dette gjelder området fra Berg til Vennesund inkludert noen avstikkere. Dette ble finansiert med tilskudd på kr. 9 millioner fra Nordland fylkeskommune.

95

12.6 Andre prosjekter

- Nasjonal Turistveg planlegger rasteplass med toalett og hellende steinbrygge. Forprosjektet er gjennomført. Planlegging og grunnkjøp i 2020 og byggestart i 2021-2022.
- Stedsutvikling Vik – Har kjøpt opp areal for å sikre en mellompassasje fra coopen til Gamle Vik. De neste årene bør kommunen revidere eksisterende reguleringsplan for området.
- Stedsutvikling Berg - Gang -og sykkelvei er planlagt fra Havnegata til Berg Skole, men ikke finansiert. Lagret er revet, og det skal gjennomføres en involverende prosess med innbyggerne og berørte parter om hvilke funksjoner området skal reguleres til.

12.7 Strandsonen

Sømna hadde i 2009 til sammen 137,7 km med kystlinje på fastland og 220,1 km med kystlinje på øyer (Kilde: <https://www.ssb.no/statbank/table/01405/tableViewLayout1/>)

Det har ikke blitt gjort noen vurdering/kvalitetssikring av dette arealet siden 2009, men Sømna kommune vil i løpet av høsten 2020 kartlegge den funksjonelle strandsonen i henhold til NFK sin veileder for funksjonell strandsone, jamfør beskrivelse i

<https://www.nfk.no/tjenester/planlegging/ny-veileder-for-strandsonen.1008868.aspx>

12.8 Oversikt grøntarealer

Hovedkategori	Hvor	Areal (m2)
Lekeplasser	Sømnesåsen	2599
	Buskhammeren	2500
	BMX-bane Buskhammeren	1060
	Kirkehaugen	
Idrettsanlegg	Ballbinge Sund	373
	Ballbinge Vik	373
	Ballbinge Berg	373
	Grusbane Dalbotn	4737
	Grusbane Berg	1921
	Sømna stadion	12551
Parkområder	Knutsenparken, Berg	3330
	Doktorhaugen, Vik	2923
Statlige sikrede friluftsområder	Kvennvika	4100

	Sørstraumen	3900
	Nordstraumen	2461
	Totalt	43201

13 Miljø og klima

Miljøet utgjør rammen rundt menneskenes liv. Miljøtilstanden kan ha betydning for blant annet trivsel, folkehelse og livskvalitet. Norge har i alt 23 mål for miljøet innenfor 6 temaområder, og måler utviklingen ved hjelp av 83 miljøindikatorer. Temaområdene er naturmangfold, kulturminner og kulturmiljø, friluftsliv, forurensing og klima, i tillegg til polarområdene.

Hva slags klimaendringer vi kan forvente i fremtiden i Nordland

Kilde: Kommunalbanken

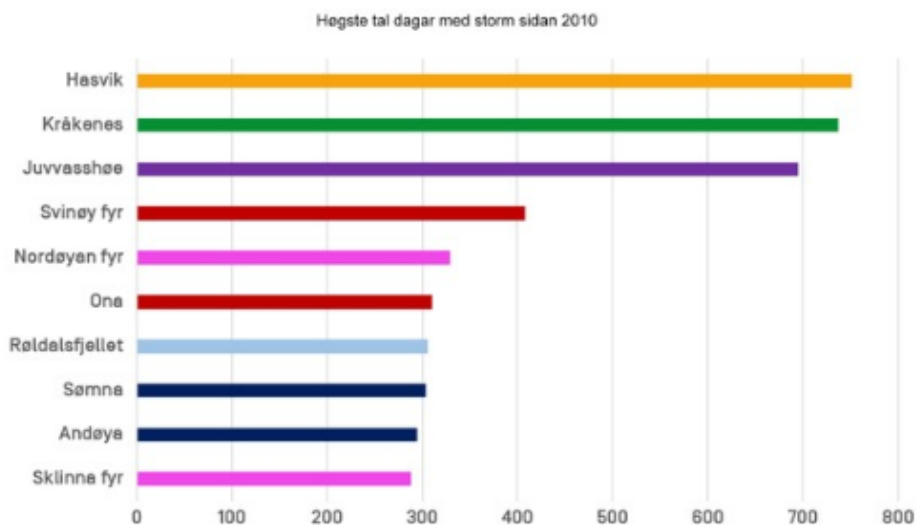
Denne klimaprofilen oppsummerer hvilke konkrete utslag klimaendringene kan gi i Nordland fram mot slutten av århundret. Profilen er basert på et scenario der de globale klimagassutslippene fortsetter i samme takt som de har gjort de siste tiårene.

- Vinterstid kan polare lavtrykk gi rask vindøkning og kraftig snønedbør i ytre strøk
- Årstemperaturen øker med ca. 5° C. Mest om vinteren, minst om sommeren
- Nedbøren øker med ca. 15 prosent
- Dager med mye nedbør kommer litt hyppigere, og med økt nedbørintensitet
- For vind viser beregningene små endringer, men usikkerheten er stor

13.1 Klima og værforhold

Kysten av Sør-Helgeland er kjent for skiftende vær og mye vind. Årlig nedbørsmengde varierer sterkt, men ser ut i den siste tiden å ha økt. Kystklimaet bidrar til forholdsvis milde vintre, og forholdsvis kjølige somre (selv om rekorden for varmeste tropenatt i Norge ble registrert på Sør-Kvaløya sommeren 2019).

Kysten opplever store forskjeller mellom høy- og lavvann, og deler av kommunen er værutsatt med tanke på bølger og vind. Sømna kommune havner på 8 plass av alle værstasjonene i Norge med flest antall dager med storm i perioden 2010-2019 - https://www.yr.no/artikkel/kven-i-noreg-har-faktisk-darlegast-ver_-1.14792225

Kilde: Yr.no

I januar 2020 opplevde også kommunen ny nedbørsrekord:

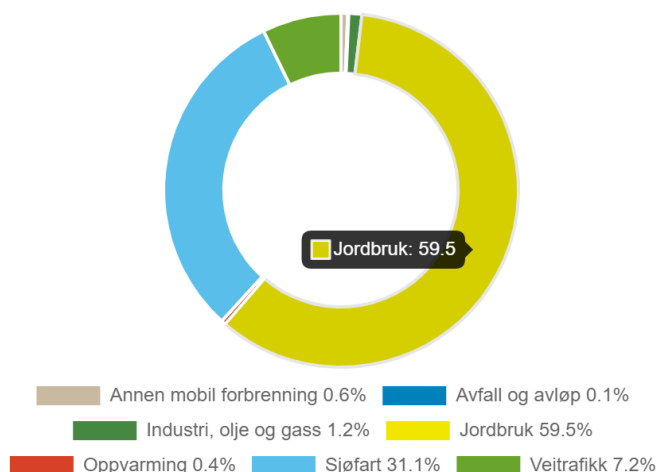
Kilde: Yr.no

ROS- analysen Sømna kommune gjennomførte i 2013 påpeker også viktigheten av å jobbe videre med planlegging av ekstremvær og de økonomiske kostnadene dette medfører, og en revidering av ROS-analysen må ta det siste årets regn og vind statistikk med i beregningene.

13.2 Klimagass

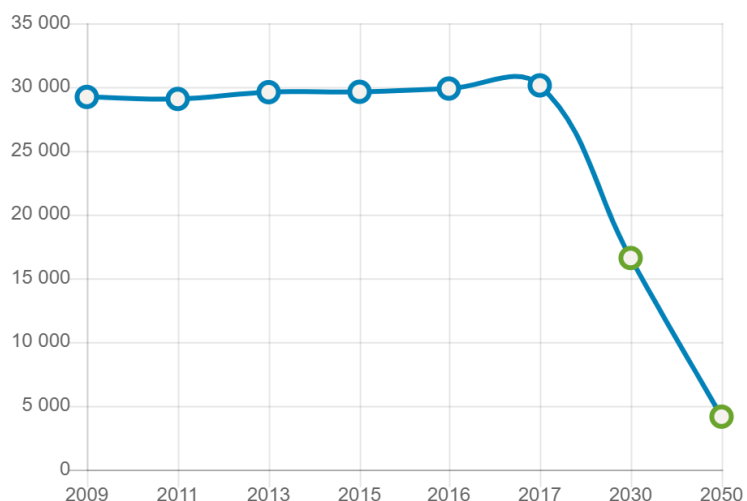
Dagens klimagassutslipp gir en indikator på hvor utslippskuttene kan skje. Grafen viser direkte klimagassutslipp i Sømna, 2017, fordelt på utslippskilder.

Direkte klimagassutslipp i Sømna, 2017

Kilde: Kommunalbanken

Historiske utslipp 2009-2017, samt utslippsmål 2030 og 2050

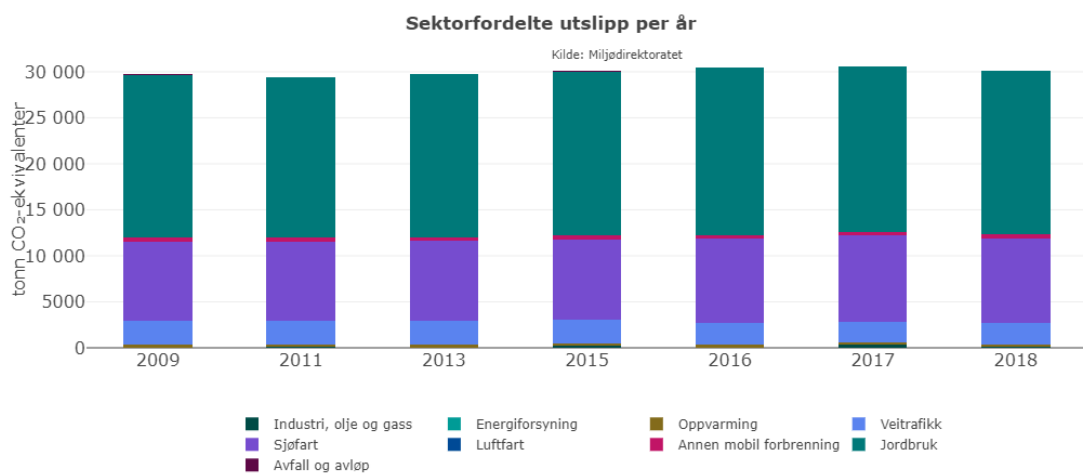
Kilde: kommunalbanken

Tabellen over viser klimagassutslipp i Sømna de siste årene, samt utslippsmål for 2030 og 2050 forutsatt at kommunen skal oppfylle sin del av nasjonale mål. Grafene er ikke justert for opptak av CO₂ i skog, dyrket mark og annen arealbruk.

Det er et nasjonalt mål om minst 40 % utslippsreduksjon i 2030, sammenliknet med 1990 og målet om å bli et lavutslippssamfunn innen 2050.

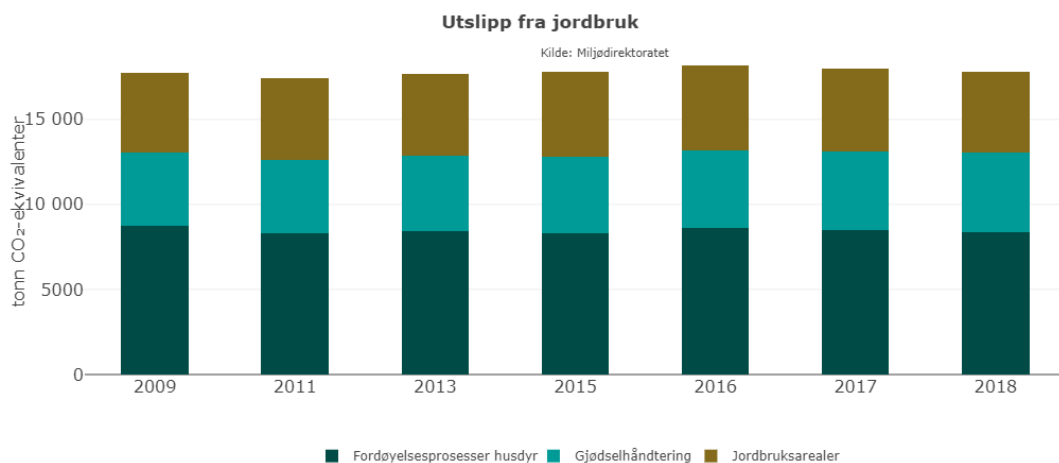
Utslippene har enhet CO₂-ekvivalenter, som betyr at utslippene for hver gass vektes etter gassens globale oppvarmingspotensial (GWP).

Utslipp av tonn CO₂e (CO₂-ekvivalenter) fordelt på sektorer for Sømna kommune 2009-2017

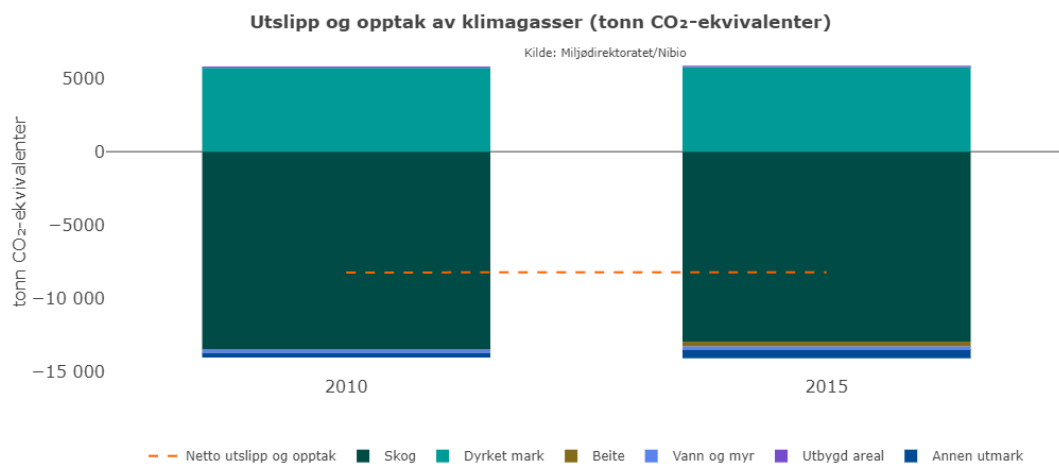

Kilde: Miljødirektoratet

Utslipp fra jordbruk

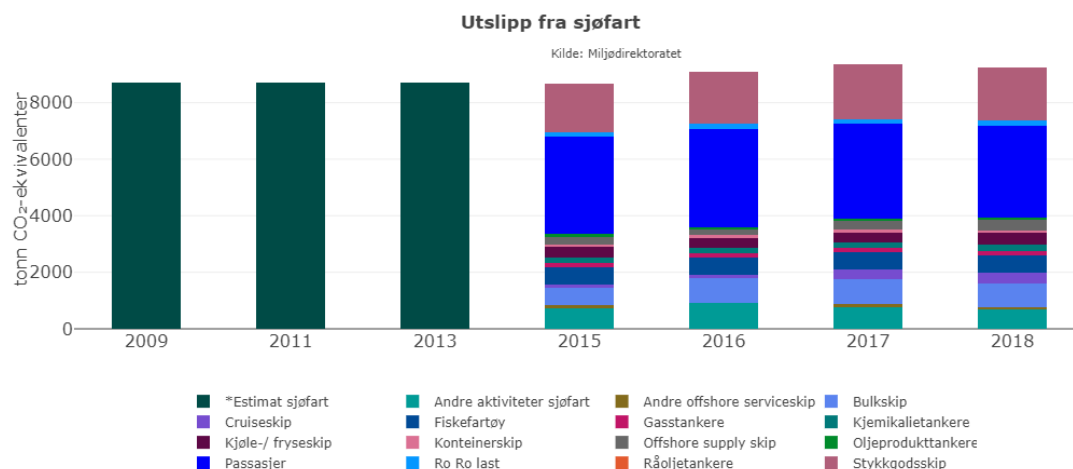
Utslipp og opptak fra sektoren skog og annen arealbruk

Kilde: Miljødirektoratet

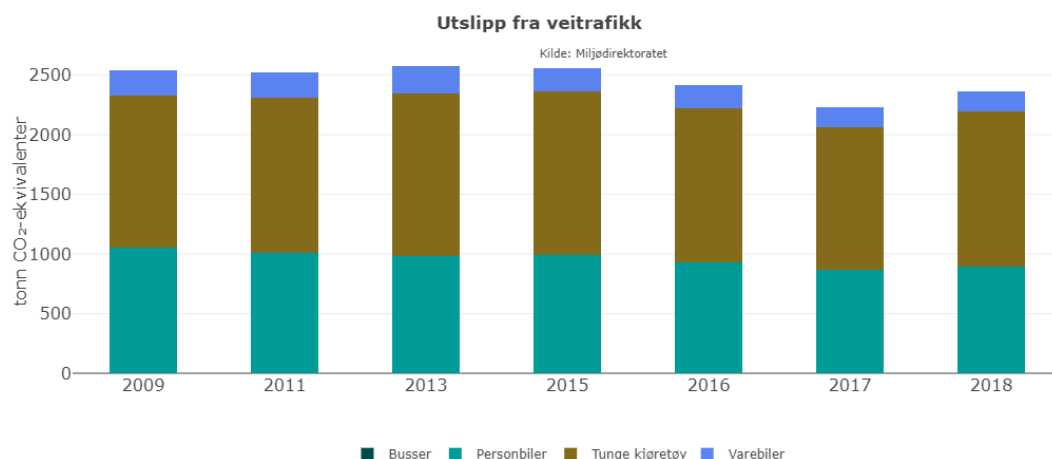
Negative tall betyr opptak av klimagasser, mens positive tall betyr utslipp. Den stiplede linjen viser netto utslipp eller opptak.

Utslipp fra sjøfart

Kilde: Miljødirektoratet

Utslipp fra veitrafikk

Kilde: Miljødirektoratet

13.3 Klimarisiko og næringslivet

Skatteinntekter fra innbyggerne utgjør en viktig del av kommunens budsjett. Derfor er kommunen avhengige av at næringslivet i minst mulig grad rammes av klimaendringene (fysisk klimarisiko) og samtidig klarer seg godt i overgangen til et lavutslippssamfunn (overgangsrisiko). Under vises en oversikt over hvordan landbruket kan bli berørt av klimaendringer.

Landbruket og tilhørende tjenester

● Risiko med svært høy alvorlighetsgrad ● Risiko med høy alvorlighetsgrad ● Risiko med middels alvorlighetsgrad

Fysisk risiko		Overgangsrisiko	
Risiko	Konsekvenser	Risiko	Konsekvenser
 Ekstremvær (skade og tilpasning)	Hva innebærer økning i ekstremvær, f.eks. tørke, ekstrem nedbør, flom, stormer eller havnivåstigning, for risikoen for mer erosjon, mengden og kvaliteten på avlinger, spredning av (nye) plante- og dyresykdommer?	 Strengere regulering / høyere prising av klimagassutslipp	Hva vil fremtidige reguleringer for å redusere utslipp av klimagasser eller en høyere pris på utslipp innebære for maskinparken?
 Endring i værmønstre	Hva innebærer endring i værmønstre for vekstsesongen og overvintringsforholdene for planter? Hva ville klimarisiko i andre land innebære for tilgang til importerte råvarer, f. eks. soya?	 Endrede konsumentpreferanser	Hvordan kan lavere etterspørsel etter animalske produkter (kjøtt, meieriprodukter) påvirke jordbruket i kommunen?
 Klimaendringer i andre land	Hva ville klimarisiko i andre land innebære for tilgang til importerte råvarer, f. eks. soya?		

59,5 % av klimagassutslippene kommer fra jordbruket og 31,1 % fra skipsfart. Summen av de resterende faktorene utgjør da under 10 %. Skipsfart er i stor grad styrt eksternt av skip som følger skipsleia gjennom Sømna kommune. Dette medfører at de store kuttene må skje innenfor jordbruket for å oppnå en reduksjon på 40 % innen 2040.

Det meste av metanutslippet fra jordbruk kommer fra fordøyelsen til stor- og småfe samt lagring av husdyrgjødsel. Det meste av lystgassen kommer fra lagring og spredning av husdyr- og mineralgjødsel. Mengdene avhenger av jordbearbeiding, grøftetilstand, vekst, oksygeninnhold, jordtemperatur og spredemetode. Det er ikke mulig å produsere mat uten klimautslipp, iallfall ikke med dagens teknologi. Da blir det vårt ansvar her i Sømna å utnytte teknologiske og agronomiske muligheter til å produsere mat med minst mulig utslipp av klimagasser.

Her gjør vi allerede en stor innsats: Meget stor dreneringsaktivitet, utstrakt grad av miljøvennlige spredemetoder for husdyrgjødsel, god grovforkvalitet som gir økt ytelse pr dyr og dermed behov for færre dyr, kombinasjonsdyr som gir både slakt og melk, utnyttelse av presisjonsjordbruk for å få optimale avlinger og minimal jordpakking, store investeringer i lager for husdyrgjødsel for å unngå avrenning og oppnå rett spredetidspunkt, osv. I tillegg har vi et prosjekt på gang for å etablere et Biogassanlegg i Sømna kommune.

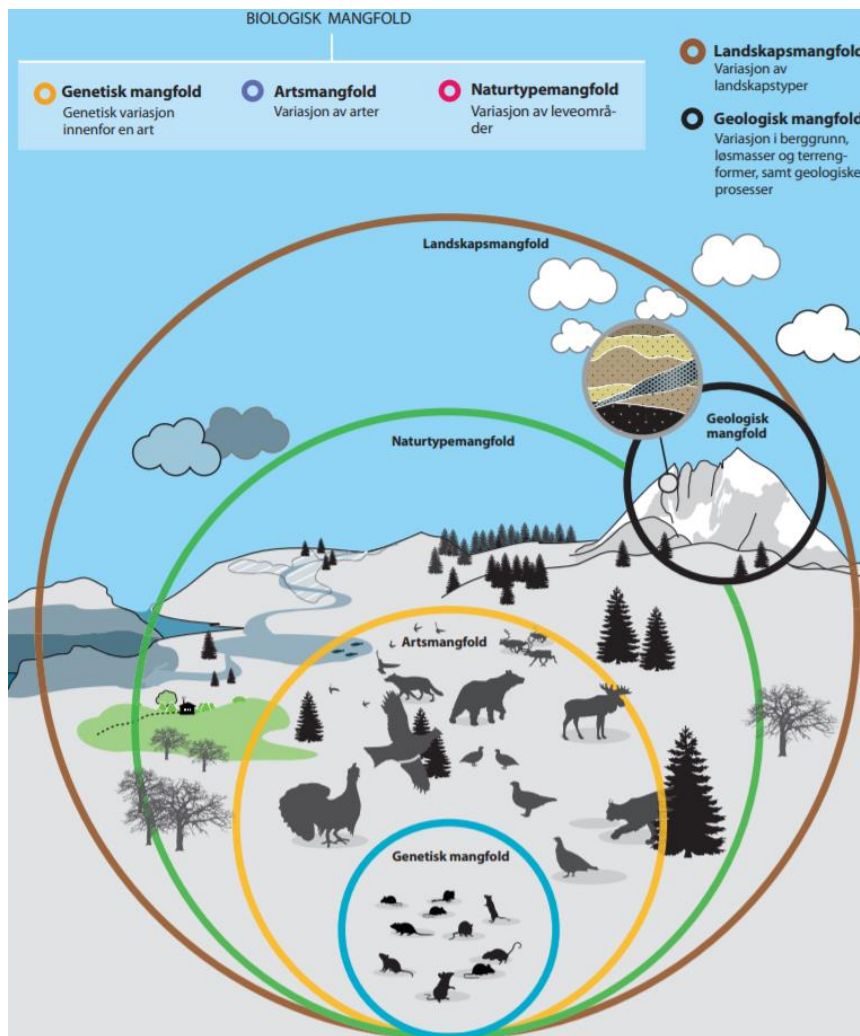
Utfordringen er som tabellen nedenfor viser at mange av disse tiltakene vi allerede utfører i Sømna ikke fanges opp i det offisielle klimaregnskapet. Dette er en utfordring Norges bondelag har tatt opp med landbruksdepartementet og det er enighet om at det må utarbeides "Et skyggeregnskap" hvor det tas hensyn til disse momentene.

Tiltak husdyr	Økt grovførkvalitet og tidlig høsting		
	Kombinert melk- og kjøttproduksjon		Påvirkes av sammensetning ammeku/kombi-ku
	Tilsetningsstoffer i husdyrfôr		
	Avl på mindre metanutslipp fra vom		
	Avl på bedre dyrehelse og bedre fruktbarhet		Økt produksjonseffektivitet fanges indirekte opp i utslippsregnskapet da det gir behov for færre dyr.
	Bedre dyrehelse og fruktbarhet		
Biogass	Biogassproduksjon ved gårdsanlegg		Metodikk enda ikke implementert
	Større sambehandlingsanlegg		Metodikk enda ikke implementert
Lagring og spredning av husdyrgjødsel	Lagring		
	Tak på åpne gjødsellager		
	Biofiltrasjon av CH ₄ i gjødsellager		
	Tilsetning og biofilter i gjødsellager		
	Spredning av husdyrgjødsel		
Tiltak for bedre avlinger	Drenering		
	Kalking		
	Presisjongjødsling – mer optimal gjødsling av mineralgjødsel og kalk		Presisjonsteknologi kan øke eller redusere den totale mengden mineralgjødsel og kalk. Behov for mer erfaring.
	Mer bruk av kløver		Kun indirekte, da økt kløver kan gi mindre forbruk av mineralgjødsel
	Mindre jordpakking ved bruk av for eksempel GPS, riktig lufttrykk, lettere maskinpark		
	Sortsutvikling for mer høytstående planter som er bedre tilpasset et endret klima		

Eksempler på en del klimatiltak og hvordan de påvirker det offisielle utslippsregnskapet: Merket **rød** fanges ikke opp, Merket **gul** fanges delvis opp, Merket **grønn** fanges opp.

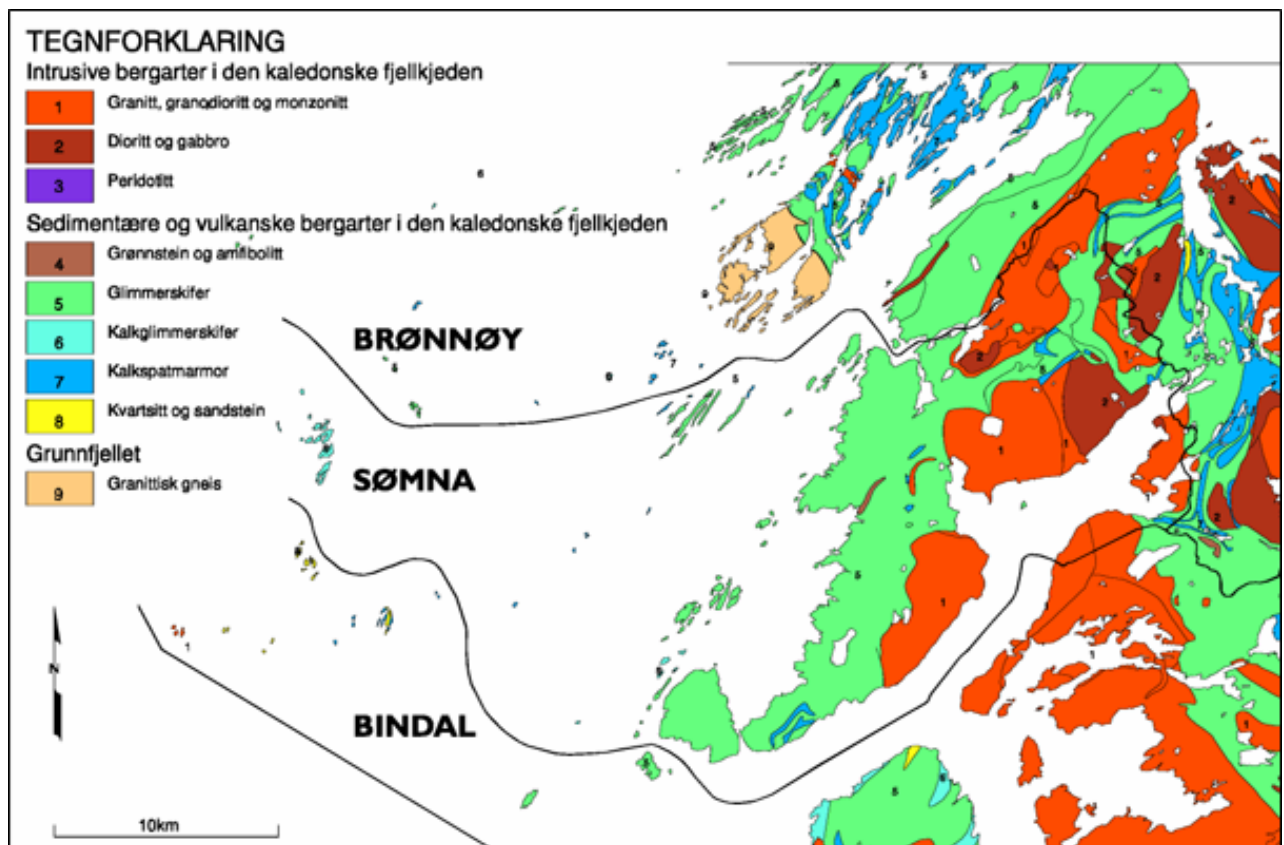
13.4 Naturmangfold

Naturmangfoldet gir grunnlaget for menneskenes liv på jorda. Å bevare og sikre bærekraftig bruk av naturlige økosystemer på slik måte at de framstår som velfungerende, er nødvendig for menneskets framtid. Med det grønne skiftet skal vi legge til rette for produksjon og forbruk med langt mindre negative konsekvenser for klima og miljø enn i dag. Gjennom vern og bærekraftig bruk skal vi sikre naturens leveranser av naturgoder for framtiden. Naturmangfold omfatter følgende:

Kilde: Meld.st. 14 (2015-2016) Natur for livet

Berggrunnskart fra Norges Geologiske undersøkelser viser at Sømna hovedsaklig består av glimmerskifer og glimmergneiser i et belte langs den vestre og sentrale delen av Sømna-halvøya med Kvaløya. Dypbergarter som [granitt](#) og [dioritt](#) i østre del av halvøya og dypbergarten [gabbro](#) innerst ved Ursfjorden i nord. I de lavere partiene i vest er det en velutviklet strandflate, og her finner en det meste av dyrkingsjorda og bosetningen. Området på og ved Kjørsvikfjellet består av porfyrisk granitt. På og ved fjellet Lysingen finner vi dypbergarter som dioritt, kvartsdioritt og granitt.

Berggrunnskart fra Norges geologiske undersøkelser

Glimmergneis og glimmerskifer dekker store deler av Sømna (se grønne felt i kartet over). Dette er som oftest næringsrike bergarter som gir et godt grunnlag for plantevekst. På de høyeste partiene ligger et lokk med porfyrisk granitt og dioritt som er sure, harde bergarter. Eksponerte parti har lite løs masser over berggrunnen, mens det er bedre i liene.

13.4.1 Utvalgte naturtyper

Naturmangfoldloven kapittel VI har bestemmelser om utvalgte naturtyper som et virkemiddel for å ivareta mangfoldet av naturtyper innenfor deres naturlige utbredelsesområde og med det artsmangfold og de økologiske prosesser som kjennetegner den enkelte naturtype.

Dette skal bidra til å nå det nasjonale miljømålet om at ingen arter og naturtyper skal utryddes, og utviklingen til truede og nært truede arter og naturtyper skal bedres. De viktigste kriteriene for de utvalgte naturtypene er om de er truet i Norge, viktig for en eller flere prioriterte arter, truet internasjonalt, eller har en vesentlig andel av sin naturlige utbredelse i Norge.

Av de 6 utvalgte naturtyper nasjonalt finnes det i Sømna forekomster av 1 utvalgte naturtyper: Kystlynghei.

Kystlyngheier er flere tusen år gamle kulturmarkstyper som er formet av beiting, brenning og slått, og er således en av de aller eldste kulturlandskapstyper vi har. De domineres helst av røsslyng, og skjøttes best med jevnlig beite. Beitekvalitet og hevd kan heves ved brenning. I dag regner man med at det bare er 10 % av de tidligere lyngheiarealene igjen (sterkt truet). I Europa finnes kulturbetinget kystlynghei mellom Portugal og Lofoten. Kunnskapen om de autentiske driftsformene har holdt seg

lenger i Norge enn andre steder i Nord-Europa. Norge har dermed et internasjonalt ansvar for å ta vare på et representativt utvalg av naturtypen.

Kilde: Naturbase

Kartet viser 3 lokaliteter av den utvalgte naturtypen kystlynghei: Lyngværet, Hellbergsøya og Innerandklakken.

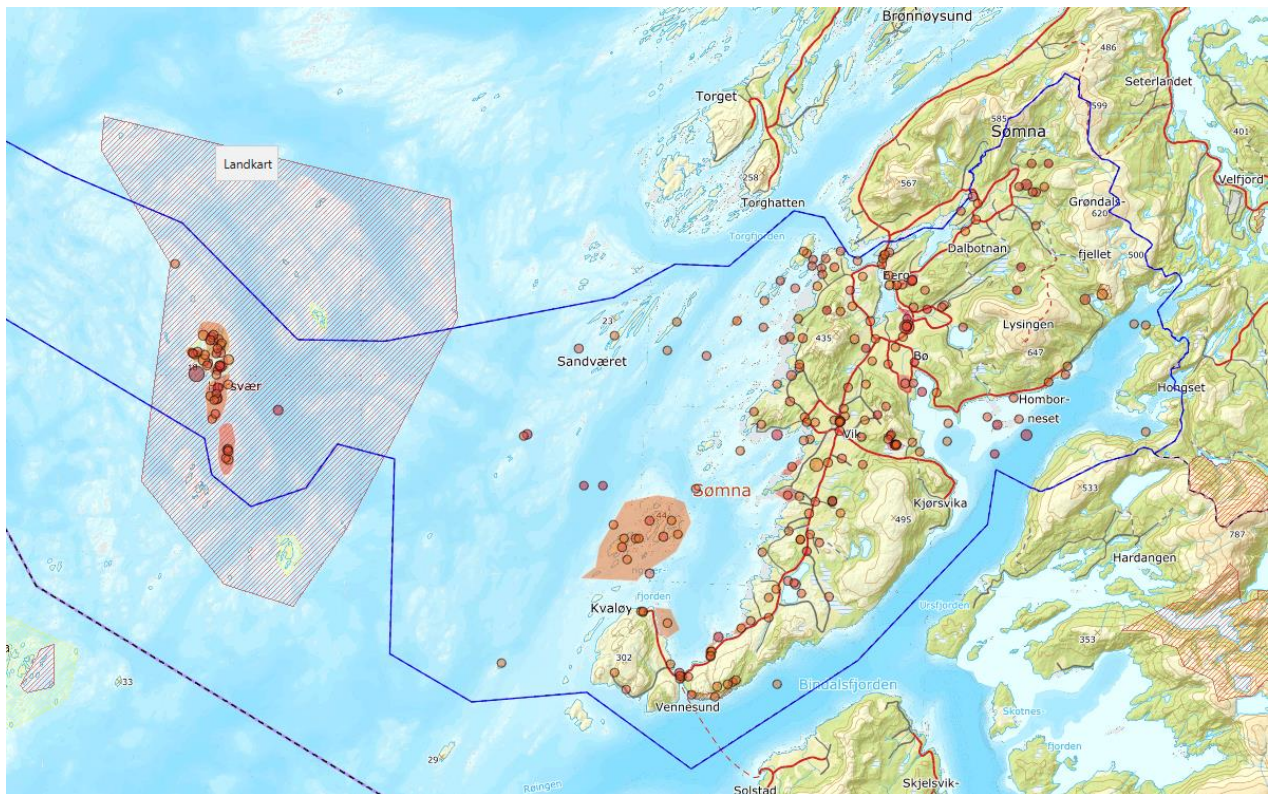
13.4.2 Truede og sårbare arter

Norsk rødliste er en oversikt over arter som kan ha en risiko for å dø ut fra Norge. Rødlista er utarbeidet av Artsdatabanken i samarbeid med fageksperter. Artene på Rødlista er gruppert og rangert i ulike kategorier. Hver kategori sier noe om hvor høy risiko artene har for å dø ut, hvis de rådende forhold vedvarer.

Sårbarhetskategori	Antall lokaliteter
Regionalt utdødd (RE)	0
Kritisk truet (CR)	2
Sterkt truet (EN)	38
Sårbar (VU)	168
Nær truet (NT)	395
SUM	603

Kilde: Artsdatabanken

Det er to forekomster som er definert som kritisk truet (CR) i Sømna kommune. Den ene er Lomvi som ble registrert i Horskværet i 2010. Den andre er en forekomst med Åkerrikse som ble registrert på Stein i 2014.

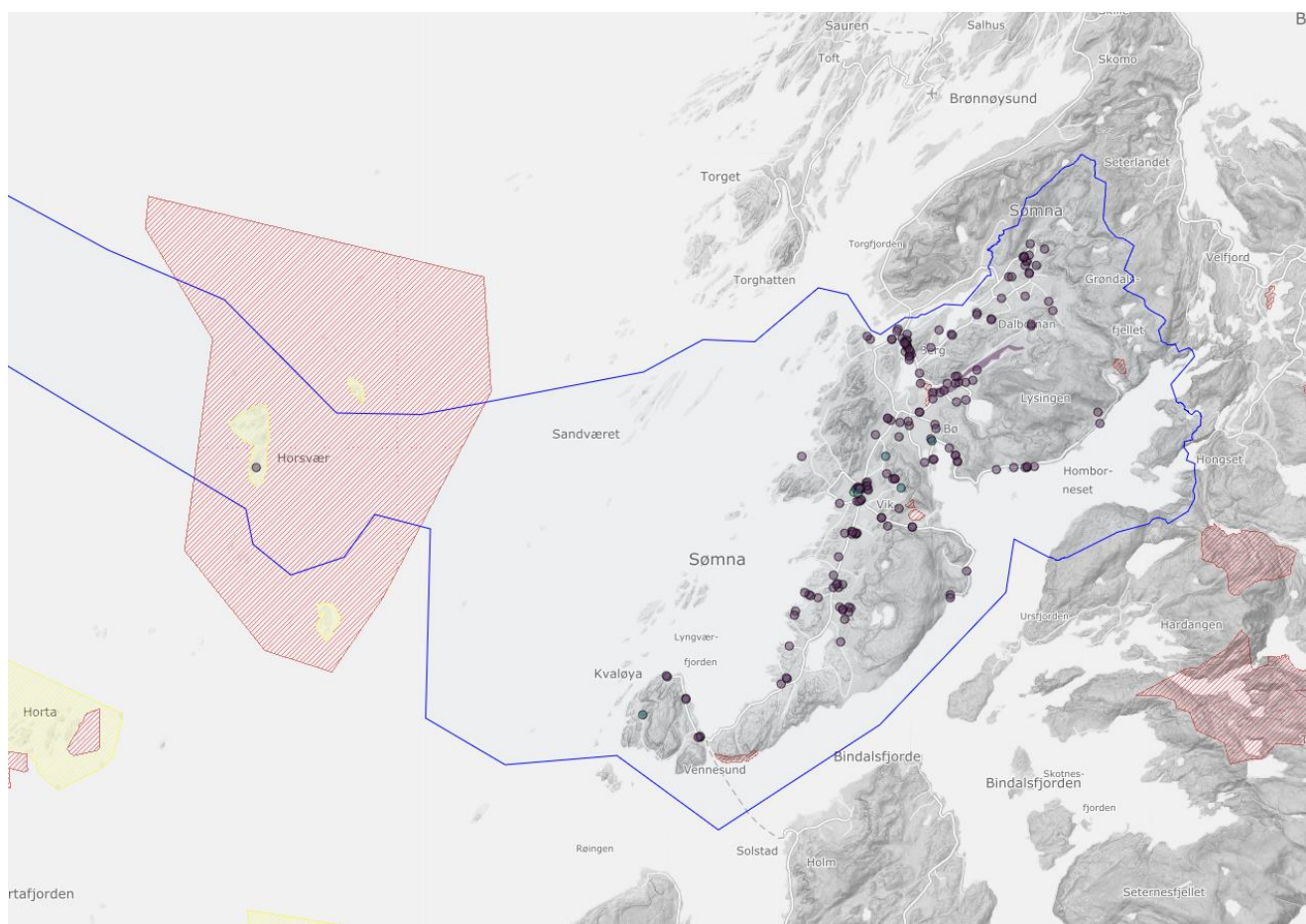
Kilde: Artsdatabanken.

Kartet viser alle truede og sårbare arter i Sømna kommune.

13.4.3 Fremmede skadelige arter

Fremmede arter som ved hjelp av mennesker, bevisst eller ubevisst, har blitt introdusert til områder der de ikke forekommer naturlig, regnes i dag blant de store truslene mot biologisk mangfold globalt. De artene som kan gjøre stor skade på naturen kalles fremmede skadelige arter. Potensielle skader kan for eksempel være at arter som naturlig forekommer på stedet fortrenses ved konkurranse om næring eller leveområder, at strukturen på naturtyper endres, at det skjer kryssing med arter som naturlig finnes på stedet, eller at parasitter og sykdommer introduseres og spres.

Mange av de fremmede skadelige artene ble i sin tid innført i god tro. Formålet kunne være å forbedre hagebruk, landbruk og skogbruk. Sitkagran og mink er eksempler på introduserte arter som var tenkt som nytteplanter og nyttedyr, men som i ettertid har tatt sine egne veier med uheldige følger for opprinnelig biologisk mangfold som konsekvens. Noen ganger følger artene med som utilsiktede blindpassasjerer, som sannsynligvis er tilfelle for brunsneglen.

Kilde: Artsdatabanken per 24. August 2020.

I Sømna finner vi 181 lokaliteter med fremmede skadelige arter. Av disse er 172 i gruppen svært høy risiko.

Se tabellen nedenfor.

Type	Antall lokaliteter	Startet bekjemping
Tromsøpalme - <i>Tromracleum persicum</i>	11	Ja
Lupinslekta – <i>Lupinus</i>	9	Ja
Kjempespringfrø - <i>Impatiens glandulifera</i>	10	Ja
Parkslirekneslekta - <i>Reynoutria</i>	133	Ja
Andre sorter	9	?
SUM	172	

Sømna kommune fikk i 2018 støtte fra Fylkesmannen i Nordland til å kartlegge fremmede skadelige plantearter. Arbeidet ble utført i samarbeid med Norsk landbruksrådgivning. Resultatene ble presentert på et åpent møte hvor responsen fra grunneierne var overveldende og det førte til at de fleste grunneierne har signert avtale om at de ønsker bistand til å få fjernet disse plantene.

I 2019 og 2020 har Sømna kommune fått innvilget støtte til å bekjempe artene og er godt i gang med de aller fleste lokalitetene i kommunen. Innsatsen mot Tromsøpalme utføres i form av rotkutting på dugnadsbasis av en skoleklasse ved Vik Skole. Kjempespringfrø vokser i hovedsak inntil Grøttheimselva. Her kan det ikke brukes plantevernmidler da dette vil påvirke livet i elva så disse

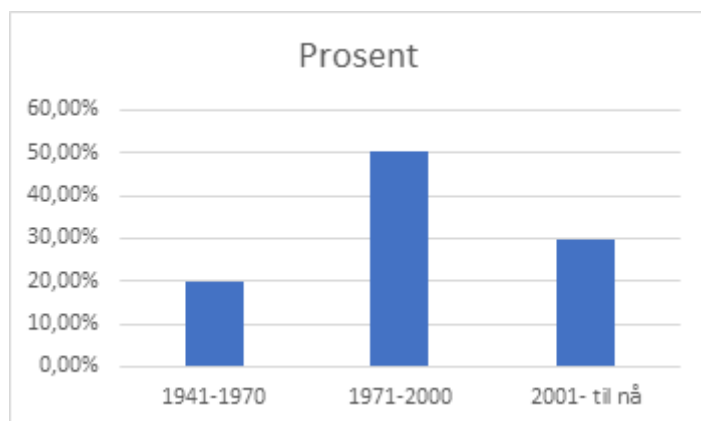
plantene slås/luces av ungdom i arbeid gjennom Grønn sektor i Sømna kommune. Lupiner og Parkslirekne bekjempes med kantklipper samt bruk av plantevernmidler av folk som er innleid av Sømna kommune. Arbeidet vil bli videreført så lenge kommunen mottar støtte fra fylkesmannen til arbeidet. 80 - 90 % av lokalitetene som ligger inne i Artsdatabanken som fremmede skadelige arter med høy risiko er registrert i forbindelse med prosjektet kommunen nå er involvert i.

13.5 Drikkevannsforsyning

Askøy-saken har gjort oss mer oppmerksomme på vannkvalitet. Sømna Kommune har to store vannkilder som er godt klausulert. Disse er koblet sammen med to vannbehandlingsanlegg (Våg & Vassbotn) og et delvis oppgradert vannforsyningssystem. Våg vannbehandling har i 2020 oppgradert styringsenhetene, og det sees på muligheten for å legge til rette for en senere ombygging med membranfilteranlegg på Vassbotn vannbehandlingsanlegg.

Kommunen har to høydebasseng for vann og et til høydebasseng under bygging som vil være i drift i 4. kvartal i 2020. Dette gjør at kommunen er i stand til å levere drikkevann i rikelig mengde og med god drikkevannskvalitet til ca. 98 % av våre innbyggere. De resterende 2 % er tilkoblet privat vannforsyning.

Det kommunale hovedvannledningsnett for større rørdimensjoner er på ca. 126 429 meter, og 19,3 % av dette bør skiftes ut i løpet av en 10 års periode. (Ca. 300 meter av dette består av eternittrør.) Diagrammet under viser en oversikt over når vannledningene ble lagt, og hvor stor prosent dette tilsvarer av ledningsnett.

Kilde: Fagbladet.no

Vannforsyningssikkerheten på Vennesund og Kvaløya er per i dag ikke tilfredsstillende, og det er igangsatt et nytt hovedvannledningsprosjekt som innebærer ny trase for hovedvannledningen.

Mattilsynet har utarbeidet en rapport etter de alvorlige hendelsene i Askøy og den viser at drikkevannet som produseres på Sømna er helsemessig trygt. Likevel må kommunen jobbe kontinuerlig med ledningsfornyelse for å unngå faren for lekkasjer og eventuelle inntrenginger i vannledningen fra forurenset i grunn i nærheten av bruddstedet.

Utfordringer vann:

- Noe høyt lekkasjenivå/ukjent forbruk på ledningsnett.
- Bemanning.
- Revidering av beredskapsplaner

14 Kompetanse i kommunen

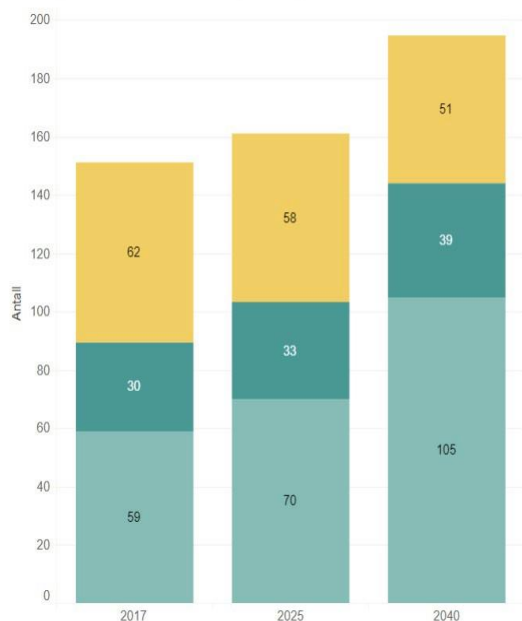
Det er ingen store utfordringer per i dag innen de ulike enhetene. Innen alle enheter har det vært rekruttert godt. På sikt vil det komme utfordringer og disse må det planlegges for å imøtekomme. Det vil derfor være behov for å utarbeide en overordnet kompetanseplan i kommunen.

14.1 Kapasitet og kompetanse

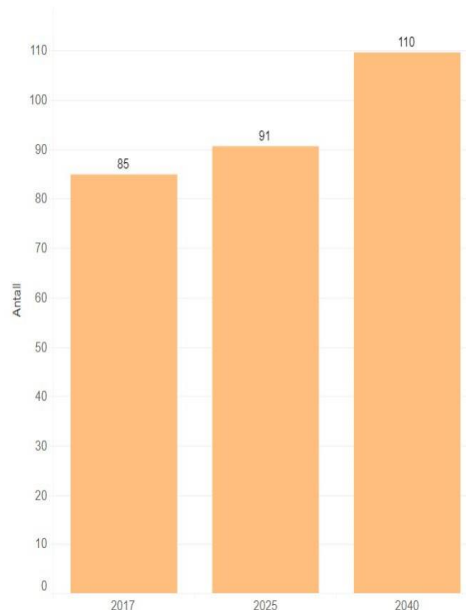
Den demografiske utviklingen stiller økte krav både til kapasitet og kompetanse i de kommunale helse- og omsorgstjenestene. Det er ikke bare behov for personale med mer kompetanse, men delvis også med en annen kompetanse enn det man tradisjonelt har tenkt og planlagt for i tjenestene.

Statistisk sentralbyrås framskrivninger av tilbud og etterspørsel blant helse- og sosialfaglig personell tyder på at det på kort sikt er yrkesgrupper som psykolog, fysioterapeut, ergoterapeut, vernepleiere og sykepleiere som er den største utfordringen, men på lengre

Antall tjenestemottakere. 2017, 2025 og 2040. Sømna

Årsverk. 2017, 2025 og 2040. Sømna

sikt vil også tilgangen til helsefagarbeidere skape utfordringer for Sømna.

Tjeneste

- Mottakere av institusjonstjenester og hjemmetjenester 0-66 år
- Mottakere av institusjonstjenester og hjemmetjenester 67-79 år
- Mottakere av institusjonstjenester og hjemmetjenester 80 år eller eldre

Sømna dekker mange områder, men har også utfordringer med enkelte fagstillinger. Dette kan skyldes at vi er en liten kommune og vi klarer dermed ikke å få spesialkompetanse på alle områder. Det er heller ikke økonomi til å opprette mange nye stillinger. I 2019 ble det gjort et kompetanseløft i tilbudet, med ansettelse av psykiatrisk sykepleier og kommunal psykolog. I 2020 ble kommunal fysioterapeut ansatt. Fra 2020 kom det lovkrav om å ha ergoterapeut og dette er en stilling som er etterspurt og nødvendig. Det er i dag en

spesialsykepleiere innenfor fagområdet diabetes og en liten andel av kommunale tjenester som innehar spesialisert fagkunnskap innen rehabilitering og habilitering.

Sømna kommune vil trenge styrket kompetanse i forhold til demensomsorg, kreft, geriatri, rehabilitering og habilitering, forebygging, psykisk helsearbeid, lindrende omsorg, velferdsteknologi, avansert sykepleie og styrke lederutdanning innen pleie- og omsorg.

I tillegg mangler følgende fagpersonell: ergoterapeut, geriatrisk sykepleier, kreftsykepleier, ernæringsfysiolog, audiopedagog og synspedagog.

Utviklingen stiller større krav til samarbeid, og det er behov for innovasjon og utvikling av tjenestene i tråd med endrede behov.

14.1.1 Kompetanse i pleie og omsorg

Kommunehelsetjenesten har vært i voldsom utvikling etter Samhandlingsreformen (St.meld. nr. 47 2008–2009). Vi ser likevel at tjenesten må beskrives som arbeidsintensiv, kvinnedominert, den har fortsatt mange deltidsstillinger og leverer i stor grad heldøgns tjenester ([Helsedirektoratet, nasjonale kvalitetsindikatorer](#)). Denne kompleksiteten i kommunale helse og omsorgstjenester gir spesielle utfordringer knyttet til personaloppfølging, nærværarbeid, kvalitetsarbeid og da i neste rekke rekruttering og kompetanse.

KS trekker i sin arbeidsgiverstrategi mot 2020 *Stolt og unik* fram to store utfordringer for kommunene som arbeidsgivere, nemlig evnen til utvikling og nyskaping av kommunale tjenester samt god rekruttering og ivaretagelse av egne ansatte. Riktig og god kompetanse er grunnleggende for å lykkes med begge utfordringene – lykkes man med den ene, øker sannsynligheten for å lykkes med den andre ([Strategisk kompetanseutvikling i kommunene](#)).

For å lykkes må kommunene satse systematisk og strategisk på kompetanse og kompetanseutvikling i egen organisasjon. Kompetansehevende tiltak skal sikre at pleie og omsorg har riktige rammevilkår for sin tjenesteproduksjon, både på kort og lang sikt. Dette vil i neste rekke være en del av vår omdømmebygging og påvirker vår evne til å være en attraktiv arbeidsgiver.

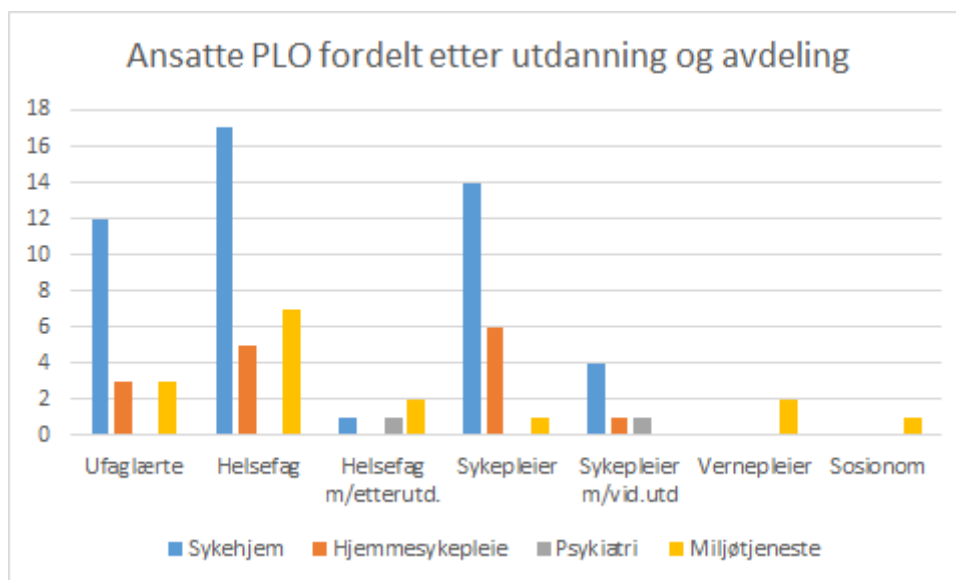
Lønns- og arbeidsvilkår og utviklings – og karrieremuligheter er viktige faktorer som påvirker attraktiviteten og evnen til å tiltrekke og beholde medarbeidere.

Følgende planer legger føringer for lønns- og arbeidsvilkår og utviklings - og karrieremuligheter:

- Lønnspolitisk handlingsplan
- Livsfaseorientert arbeidsgiverpolitikk
- Arbeidsgiverstrategi for Sømna kommune
- Lederavtalene
- Hovedavtalen

Et viktig virkemiddel er kontinuitet i personaloppfølging på alle nivå, god og systematisk oppfølging av å vise felles retning med et helhetlig og tilgjengelig strategisk planverk. Enhet for pleie og omsorg vil i løpet av det neste året ha en overordnet kvalitetsplan, revidert rekrutterings - og kompetanseplan, samt en HMS-plan som alle på hvert sitt vis skal bygge fundamentet for en robust organisasjon de neste årene.

Et annet viktig tiltak er å kartlegge de ansattes kompetanse og analysere kompetansebehov. Kompetanse og kompetanseutvikling har stor betydning for den enkelte ansatte. For å sikre og utvikle enhetens kompetanse er det viktig å vurdere den enkelte ansattes formal- og realkompetanse, stimulere til faglig refleksjon, og tilrettelegge for kompetansedeling og andre kompetansehevende tiltak. For å kunne utnytte fagkompetansen best mulig vil det være nyttig å vurdere hvilke oppgaver som skal tillegges de ulike funksjonene. Med knapphet på kompetanse blir tydelige roller og ansvar helt sentralt for å best mulig å nyttiggjøre seg av tilgjengelige ressurser til enhver tid.

Sykepleierkompetansen i tjenesten er styrket ved å tilby aktuelle søkere fast stilling. Vi har per dags dato totalt 21 sykepleiere i fast stilling fordelt i hjemmesykepleien og i sykehjem. I tillegg har vi jobbet målrettet i samarbeid med kompetansesentret og opplæringskontoret for å kunne tilby fagutdanning for ufaglærte i tjenesten. Sykepleier med videreutdanning har hatt en nedgang i løpet av de to siste årene. Kommunen bør se på rekrutteringstiltak for å skaffe spesielt spesialkompetanse innenfor fagområdene geriatri, livsstilssykdommer og psykisk helsearbeid.

Øking av helstilinger, er et viktig virkemiddel for å rekruttere og beholde helsepersonell. Jo flere som jobber heltid, jo færre trenger kommunen å rekruttere. Det blir mer kontinuitet i tjenesten, færre ansatte for brukerne / pasienten å forholde seg til og det blir enklere å jobbe med kompetanseheving og kvalitetsarbeid.

I 2019 hadde 74,5 % av de som jobbet i tjenesten helsefaglig utdanning. Dette er en økning på 4,6 % fra året før. Det optimale for en tjeneste er å ha 100 % fagdekning, men for å tilpasse vår kompetanseplan til en stram kommuneøkonomi er det satt et måltall som er noe moderert, men sikrer forsvarlige tjenester. Opptrapping til ønsket nivå må tas over tid.

14.1.2 Kompetanse i grunnskole

Andel lærere som oppfyller kompetansekravene

15/16 16/17 17/18 18/19 19/20

Andel undervisning gitt av undervisningspersonale med godkjent utdanning					
Sømna kommune	100,0	97,0	100,0	86,0	96,7
Nordland fylke	94,7	92,5	92,6	93,1	94,2
Nasjonalt	96,0	95,5	95,6	95,4	95,7

Kilde: SSB

Som man ser av tabellen ligger Sømnskolen jevnt over høyt på andel undervisning gitt av undervisningspersonale med godkjent utdanning. Det er kun ett år vi ligger under gjennomsnittet i Nordland og nasjonalt. De årene vi ligger under 100% har vi ikke klart å få tak i undervisningspersonale med godkjent utdanning. Men det er ansatte som har vært godt kjent med skolesystemet og elevene som er blitt satt inn i stillingene.

I årene fremover kan det bli vanskeligere å få tak i undervisningspersonale med godkjent utdanning, da man ser at færre ønsker å bli lærer.

14.1.3 Kompetanse i barnehage

Andel barnehagelærere i forhold til grunnbemanning

		2017	2018	2019
EAKUO Landet uten Oslo	Andel barnehagelærere i forhold til grunnbemanning (prosent)	38,9	40,8	41,5
1812 Sømna	Andel barnehagelærere i forhold til grunnbemanning (prosent)	42,9	32,5	36,4
EKA18 Nordland	Andel barnehagelærere i forhold til grunnbemanning (prosent)	36,6	37,8	39,7
EKG03 KOSTRA-gruppe 3	Andel barnehagelærere i forhold til grunnbemanning (prosent)	37,4	38,0	38,8

Kilde: SSB

Barnehagen skal ha minimum én pedagogisk leder per 7 barn under tre år, og minimum én pedagogisk leder per 14 barn for barn over tre år (Barnehagefakta.no). Regjeringen har satt et krav om at minimum 43 prosent av de ansatte i barnehagen skal ha minst tre års barnefaglig utdanning.

Tabellen dekker både kommunal og privat barnehage i kommunen, og viser samlet sett at kommunen ikke tilfredsstiller regjeringens krav på 43 % dekning.

Status pr. 15.12.19 (Barnehagefakta.no) er at gjeldende norm er innfridd i kommunal barnehage. Privat barnehage oppfyller pedagognorm med dispensasjoner.

For å imøtekomme krav om pedagognorm vil det være viktig å rekruttere barnehagelærere ved ledighet i stillinger og ved naturlig avgang. Andelen menn i barnehage må økes, og derfor bør vi ha fokus på tiltak for å rekruttere flere menn i fremtiden

14.1.4 Brannfaglig kompetanse

Forskrift om organisering og dimensjonering av brannvesen fastsatt av Direktoratet for brann- og el-sikkerhet 26. juni 2002 (Endret 13. september 2005) med veiledning, danner grunnlaget for opplæring og kompetanse i brannvesenet. Kommunene skal sørge for at alt personell i brannvesenet kommer opp på det kvalifikasjonsnivå forskriftene krever.

Lover og forskrifter mm.

- Lov om brann, eksplosjon og ulykker med farlig stoff av 14. juni 2002 nr. 20.
- Forskrift om organisering og dimensjonering av brannvesen av 26. juni 2002.
- Veiledning til forskrift om organisering og dimensjonering av brannvesen.
- Brannordning for Sømna kommune vedtatt av kommunestyre 20.10.16

Det skal gjennomføres praktiske og teoretiske øvelser med slik hyppighet, omfang og innhold at personellet kompetanse vedlikeholdes og utvikles slik at den er tilstrekkelig til at brannvesenet kan løse de oppgaver det kan forventes å bli stilt overfor. På bakgrunn av de krav til opplæring av brannmannskaper som forskrift om organisering og dimensjonering av brannvesen gir, sammenholdt med den kartlagte kompetansen i brannvesenet pr. i dag, medfører dette et betydelig behov for opplæring i årene som kommer. Dette er beregnet til å koste kommunen ca. 810.000 kr.

15 Kommunal forvaltning

15.1 Eiendomsforvaltning

Sømna Kommune benytter 9 % av netto driftsutgifter på eiendomsforvaltning. Dette er likt med landsgjennomsnittet og litt under sammenlignbar KOSTRA-gruppe.

15.2 Formålsbygg

Areal på formålsbygg pr innbygger (m2)

Sømna Kommune har 7,83 m2 formålsbygg pr innbygger. Dette er 2,89 m2 over landsgjennomsnittet og 0,61 m2 over sammenlignbare KOSTRA gruppe. Formålsbygg er administrasjonslokaler, barnehager, grunnskoler, intuisjonslokaler, kultur og idrettsbygg. Noe av det som drar Sømna opp er arealer med grunnskolelokaler som ligger noe høyt i forhold til innbyggertallet. I tillegg vil tallene være noe misvisende når det gjelder institusjonslokaler, da en betydelig del av arealene ved Sømna Omsorgssenter leies ut til privat næringsvirksomhet.

Energiforbruk pr m2 formålsbygg

Energiforbruket pr m2 formålsbygg ligger på kr. 171,-. Dette er noe høyere enn landsgjennomsnittet og sammenlignbare KOSTRA gruppe. Men også her vil «bildet» bli feil på grunn av at deler av energiforbruket går til private leietakere som ligger inne i formålsbygg.

Utgifter til vedlikehold av formålsbygg 2019

Utgifter til vedlikehold ligger på kr. 49,- pr m2. Dette er ca. 50 % under sammenlignbare KOSTRA gruppe og landsgjennomsnittet. Målet må være å få økte budsjett på dette området, for å forhindre etterslep på vedlikehold av kommunal bygningsmasse.

Nøkkeltall	Enhet	Sømna	KOSTRA-gruppe	Landet uten Oslo
Netto driftsutg. til eiendomsforvaltning i prosent av samlede driftsutg.	%	9	10,6	9
Areal på formålsbygg per innbygger	M2	7,53	7,22	4,94
Utgifter til vedlikehold per kvadr.meter	Kr	49	109	101
Energikostnader per kvadr.meter	Kr	171	168	134

Kilde: SSB

15.3 Avløp

Sømna kommune skal håndtere kloakken på en miljømessig god måte og sikre resipientene. Om lag 45 % av Sømna kommunens innbyggere er tilknyttet kommunalt avløp. De resterende prosentene har egen septiktank med avløp via infiltrasjon eller direkte til sjø avhengig av årstallet det ble bygget, eller eget minirensanlegg. Kommunen har i 2018 skiftet ut to pumpestasjoner i Vik, og skal skifte ut to pumpestasjoner på Berg i 2021 for å tilfredsstille krav til ytre miljø & arbeidsmiljø.

Videre ser kommunen på en løsning med å etablere rensanlegg i Vik og på Berg. En renseløsning med slamavskiller vil være det beste med tanke på driftshensyn. Etablering av rensanlegg fordrer imidlertid at man får en bedre oversikt på lekkasjer og falskt innsig av vann i systemet.

Utfordringer avløp:

- Lekkasjer
- Overvann ledes inn på pumpestasjoner
- Fornyingsstakt på ledningsnettet
- Utilfredsstillende rensning pga overvann inn på pumpestasjonene
- Feilkoblinger
- Bemanning

15.4 Havn

Sømna kommune har ansvar for drift og utvikling av to havner (Viksjøen havn & Berg havn). Kommunen er i ferd med å inngå et samarbeid med Digital Havn for overvåkning og fakturering av båter som ligger til kai. Målet med samarbeidet er å få havnene selvfinansierende via anløpsavgifter og kai-vederlaget. Videre er det et behov for vedlikehold av eksisterende havner.

Utfordringer havn:

- Klare og konkrete mål for havneområdene
- Modernisere driften av havnene
- Videre utvikling av havneområdene
- Ny havneforskrift

15.5 Kommunale veier

Det offentlige veinettet i Sømna kommune består av ca. 70 km fylkesvei og 52 km kommunale veier. Det er 3,4 km med gang- og sykkelvei som Statens Vegvesen/NFK forvalter.

Sømna kommune har per dags dato ingen hovedplan for vei eller utarbeidet en egen veinorm. Det er påbegynt et arbeid med å lage en tilstandsrapport for de kommunale veiene, og denne er forventet ferdigstilt høsten 2020. Tilstandsrapporten dokumenterer vedlikeholdsetterslepet. En plan for videre drift og vedlikehold bør utarbeides med utgangspunkt i denne.

Klimaendringer med større andel av nedbør i form av regn, gir utfordringer for drift og vedlikehold av de kommunale veiene. Dette medfører utfordringer med drenering av vann fra vegen og hyppigere behov for vedlikehold i form av grøfte rensk og sjekk av stikkrenner. Økt gjennomsnittstemperatur og mindre beitedyr medfører mer vegetasjon og gjør at arbeidet med å holde vegskulder/grøft fri for trær og kratt mer utfordrende.

For lite bevilgninger til drift og vedlikehold medfører en redusert standard på veinettet, samt et økt etterslep.

16 Beredskap

16.1 Kommunal kriseberedskap

Vedtatte mål i kommunens samfunnsdel om samfunnssikkerhet og beredskap:

- Sømna skal til enhver tid ha god beredskap
- Vi skal ha et velfungerende kommunalt brann- og redningsvesen

Sømna kommune har ikke en oppdatert helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse som er i tråd med forskriftenes krav.

Kommunens plan for kommunal kriseledelse ble oppdatert i 2020, og en beredskapsplan for bortfall av tele- og fibernettet ble også vedtatt i 2020.

Målet med beredskapsarbeid er å «være rustet for det vi ikke ønsker skal skje». Dette betyr at man må legge planer for det uforutsette. Den overordnede Risiko- og Sårbarhetsanalysen for Sømna kommune fra 2013, er et utgangspunkt i det videre arbeidet med en revidering av kommunens overordnede ROS. Det er i dagens samfunn, større fokus på krisehåndtering og beredskap fra samfunn og media. Hvis Sømna kommune ikke leverer, så vil det gå utover omdømmet, som også kan utfordre innbyggernes tillit til kommunen. I dag forventes det at den kommunale kriseledelsen er raskt på banen hvis noe skjer. Det stilles i økende grad krav til effektiv krisekommunikasjon både internt og eksternt, og at kommunens kriseledelse formidler informasjon på en god og effektiv måte til innbyggere og til media i alle faser av kriseforløpet.

Beredskapstankegangen i den kommunale organisasjonen er noe fragmentert, og lite tydeliggjort nedover i organisasjonen. Planverket rundt beredskap i Sømna kommune er på en varierende form, innhold og kvalitet. Det er derfor et behov for å utvikle et mer helhetlig rammeverk for planlegging, kapasitetskartlegging og kapasitetsheving.

Skal Sømna kommune nå målet «til enhver tid ha god beredskap», må økte ressurser og større fokus settes inn i arbeidet, samtidig som det blir en felles forståelse i organisasjonen om at beredskap må prioriteres høyt. Nærhetsprinsippet må få høyt fokus og forståelse i organisasjonen, videre må den enkelte enhet ta et tydelig ansvar for revidering og utarbeidelse av egne beredskapsplaner.

Samfunnssikkerhet og beredskap er av økende samfunnsmessig betydning hvor vi som samfunn og enkeltindivider blir stadig mer sårbare for menneskeskapte, teknologiutløste og naturskapte kriser. Det krever at kommunen i økende grad arbeider med kriseforbygging, krisehåndtering og læring i etterkant av kriser og uønskede hendelser. For å kunne håndtere kriser av ulik art kreves det utstrakt samhandling på tvers av organisasjoner, sektorer og forvaltningsnivåer, og at kommunen samhandler med offentlige, frivillige og private aktører innen beredskap og krisehåndtering.

Kommunens ansvar gjelder ikke bare fastboende, men alle som oppholder seg i og rundt kommunen. Dette setter nye krav til oss. Samtidig er risikoaksept i samfunnet blitt mindre. Vi må være tydelig på: hva må vi tåle? Hvor robust er vi som enkeltdeler, og som helhet?

Utfordringer i kommunal beredskap:

- Utdatert planverk
- Sette av nok tid og ressurser til å revidere og utarbeide nye beredskapsplaner for de ulike enhetene

- Samhandling mellom enheter

16.2 Sømna brann og redning

Deltidskonstabelen vil være vanskelig å opprettholde på dagens nivå på sikt, dersom det ikke aktivt gjøres tiltak for å stimulere denne yrkesgruppen med nødvendig materiell/utstyr og arbeidsforhold.

Konsekvenser:

Brannvesenet er i dag kommunens største redningstekniske ressurs som kan stille med mye personell på kort tid. Dersom deltidskonstabelen i fremtiden ikke opprettholdes kan dette medføre:

- a. Lengre tid før skadelidte mottar hjelp
- b. Hendelsen blir større da denne får lengre tid til å utvikle seg enn ved raskere innsats
- c. Annen type organisering som er betraktelig dyrere enn dagens organisering

Kommunen – gjennom deltidsbrannmannen – er i ferd med å «ta over» statlige oppgaver som tidligere ble håndtert av politi. Staten bygger dermed ned sin beredskap på bekostning av kommunen gjennom et brannvesen som stadig får tildelt flere oppgaver.

Konsekvenser:

Brannvesenet er i ferd med, i større grad enn tidligere, å overta politioppgaver – herunder den totale innsatsledelsen på skadestedet. Brannvesenets lederopplæring må tilpasses dette dersom det er en utvikling som «anerkjennes».

Det blir en økonomisk forskyvning mellom stat og kommune, hvor kommunen sitter med regningen som tidligere ble båret av staten. Brannvesenet har opplevd en økning i trafikkutrykninger de siste årene. Også utrykninger til rene helseoppdrag er også økende.

Innføring av nødnett er blitt dyrere enn forutsatt, hvor økte kostnader rammer kommunene. Nødnettet er en nasjonal og statlig beredskapsoppgave og bør derfor finansieres av Staten.

Brannfaglig kompetanse – både på ledelsesnivå, forebyggende nivå og beredskapsnivå -som i dag finnes i kommunen er viktig å ta vare på.

Sømna kommune jobber kontinuerlig med å rekruttere og utdanne brannpersonell for å ivare ta brann og redningsoppgaver, samt utfordringene fremover. Sentralisering av ledelse vil trolig medføre redusert ledelse i distriktene. For store avstander reduserer det lokale engasjement og kan vanskeliggjøre rekruttering.

Følgende utdanning innen brann og redning bør prioriteres:

1. Grunnkurs innen brannvern for nye personell i innen brannberedskap
2. Forbyggende brann kurs for varebrannsjef
3. Befalskurs 1 for utrykningsledere

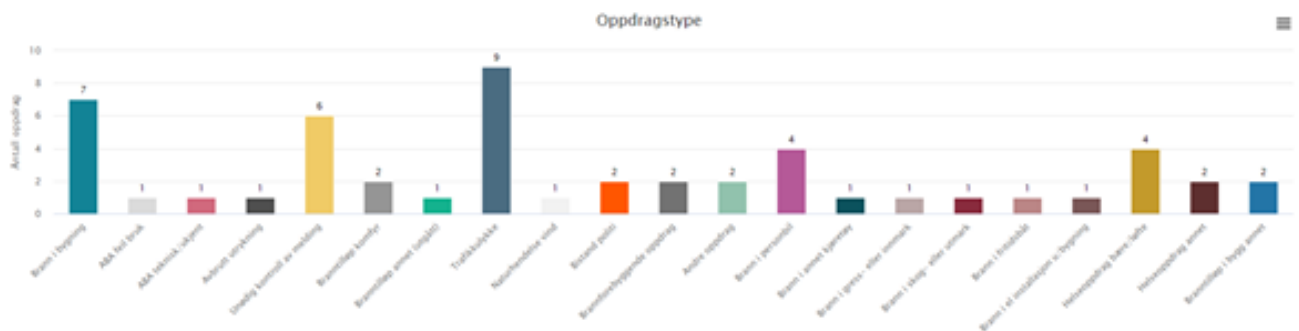
Utfordringer Sømna brann- og redning:

- Deltidskonstabelen vil være vanskelig å opprettholde på dagens nivå på sikt, dersom det ikke aktivt gjøres tiltak for å stimulere denne yrkesgruppen med nødvendig materiell/utstyr og arbeidsforhold.

- Sømna Brann og redning tar stadige statlige oppgaver som tidligere ble håndtert av politi. Staten bygger dermed ned sin beredskap på bekostning av kommunen gjennom et brannvesen som stadig får tildelt flere oppgaver.
- Brann faglig kompetanse må opprettholde og nytt personell må oppgraderes i henhold til de krav som stilles til enhver tid.
- Lokalt engasjement er svært viktig for å opprette holde Sømna brann og redning i fremtiden, og ikke minst siden oppgaver fra politiet overflyttes mere og mere til Sømna brann- og redning.
- Fremtiden til den lokale ambulansen vil også være avgjørende for Sømna brann og redning oppgaver fremover.

Utrykninger

Statistikk over antall oppdrag for Sømna brann og redning fra 2017 og til 01.01.2020. Totalt 52 oppdrag:

Forkortelser; ABA: Automatisk BrannAlarm.

Kilde: Brannstatistikk